

ORVOSI KÖNYVTÁRAK

• MEDICAL LIBRARIES •

2022/3

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association
2022. szeptember, 19. (62.) évfolyam, 3. szám

Az Orvosi Könyvtárak rovatainak tartalmi ismertetése | *Description of the Sections*

HÍREK | NEWS

Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel kapcsolatos újdonságokról

MOKSZ | HMLA

Cikkek a MOKSZ egészségét érintő általános kérdésekről

ESEMÉNYEK | EVENTS

Tudósítások a MOKSZ által szervezett, vagy MOKSZ tagok részvételével lezajlott rendezvényekről

HONLAP | WEBSITE

A MOKSZ honlapjának fejlesztéséről, érdekességeiről, újdonságairól szóló információk

KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS | EDUCATION, TRAINING

Általános információk, tudósítások a MOKSZ által szervezett képzésekről, továbbképzésekről

BESZÁMOLÓ | REPORT

Tudósítások szakmai eseményekről

TUDOMÁNYMETRIA | SCIENTOMETRICS

Újdonságok a tudománymetria témaköréből

EREDETI KÖZLEMÉNY | ORIGINAL ARTICLE

Új, korábban máshol nem publikált tudományos eredmények bemutatása

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY | REVIEW ARTICLE

Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért eredmények összegzése

REFERÁTUM | REVIEW

Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával

KIÁLLÍTÁS | EXHIBITION

Beszámolók a MOKSZ tagjai által rendezett, vagy más – egészségüggyel, könyvtárral kapcsolatos – kiállításokról

INNEN-ONNAN | BRIEF COMMUNICATION

Beszámoló orvosi könyvtárakat, egészségügyet, orvostudományt érintő, közérdeklődésre számot tartó projektekről, jelenségekről, eseményekről

ÉRDEKESSÉG | CURIOSITY

Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, neves tudósokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások

ELMONDOM HÁT MINDENKINEK | SO I'LL TELL EVERYONE

Magánvélemények, privát gondolatok világunkról és a benne zajló eseményekről

ÉVFORDULÓ | ANNIVERSARY

Neves egyéniségek, rangos események jubileumai az orvosi könyvtárak, az egészségügy, az orvostudomány területéről

KÖZTÜNK ÉLNEK | LIVING AMONG US

Tudósítások környezetünkben élő népszerű, vagy kevésbé ismert, de az orvosi, egészségügyi, könyvtári szakterületen egyedi tevékenységet végző személyekről

ELŐDEINK | PREDECESSORS

Visszatekintés már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjára

LÉLEKHÚR | SOUL STRING

Az egészségügy területén dolgozó, de valamely művészeti ágban is otthonosan mozgó munkatársak bemutatása

ÖTLETBÖRZE | BRAINSTORMING

Könyvtáraink fejlődését, napi munkáját segítő tapasztalatok megosztása

KÖNYVISMERTETÉS | BOOK REVIEW

Orvoslással, egészségüggyel kapcsolatos frissen megjelent, vagy ritkaságnak számító antik könyvek bemutatása

NEKROLÓG | NECROLOGY

Emlékezés közelmúltban elhunyt munkatársaink életútjára

NÉVJEGY | INTRODUCTION

Bemutatóközlés a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára

Üdvözet Tisztelt Olvasóinknak!

Nekünk, négy évszak ritmusában élőknek természetes (bár egyre kevésbé érezhető), hogy a tavasz az újjászületés ideje. A Sors kifürkészhetetlen útjai kiadványunknak mégis ősszel hozták el a megújulást.

Kiadványunk (megőrizve az 1956-ban az Orvostudományi Dokumentációs Központ kiadásában megjelent, hasonló küldetésű „*Orvosi Könyvtárügyi Szemle*” két számának emlékét is!) kisebb megszakításokkal és változó címmel, 62 éve szolgálja az orvosi könyvtárosokat, hírt adva szakmai munkáról, képzésről, eseményekről, szövetségünk gyarapodó-fogyatkozó könyvtárainról. Ezért 1961-et, az *Orvosi Könyvtáros* címmel akkor elindított szakfolyóiratunk első megjelenését tekintjük ma is élő sajtóorgániumunk alapítási évének. Tisztelegve az alapító szerkesztők előtt – továbbá a történelmi hűséget szem előtt tartva – e számunktól kezdődően címlapunkon a 2009 óta *Orvosi Könyvtárak* címen megjelenő folyóirat évfolyama mellett (zárójelben) feltüntetjük az elődlap máig aktualizált évfolyamát is.

Szerkesztői csapatunk – mert így hozta az Élet – szintén megújult, régi és új munkatársai tudásuk, lelkesedésük legjavát adták a munkába. Külön köszönet Vízvári Dórának, aki ugyan nem szerkesztőségi tag, mégis – informatikai tanácsaival – aktívan részt vett a megújulás folyamatában.

Őszintén reméljük, hogy a mostani változásokat örömmel és meglelégedéssel fogadják Tisztelt Olvasóink!

Szerkesztőtársam, POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA és tervező-, tördelőszerkesztőnk, BRÁTÁN VERA nevében is hasznos időtöltést és szellemi gazdagodást kívánok az Orvosi Könyvtárak szeptemberi számával.

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES

főszerkesztő

Ajánló

Az 1935-ben alapított Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) immár 53 éve hívja és várja a könyvtárvilág képviselőit évente rendezendő vándorgyűlésére, ahol terítékre kerülnek hivatásunk éppen aktuális témái, gondjai, örömei. Az általában 2-3 napos eseménynek minden évben más város ad otthont – bár vannak szerencsések, akik háromszor (Szombathely, Debrecen, Pécs, Eger, Győr, Budapest), vagy akár négyszer is (Miskolc) fogadták már a könyvtárosok népes családját

– lehetőséget kapva a szakmai presztízszen túl kultúrájának, történelmének, hagyományainak megismertetésére is. Idén Kaposvár volt a házigazdája az 53. Vándorgyűlésnek, melyről HORVÁTH ADRIENN, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár igazgatóhelyettese küldött részletes tudósítást. Sorait olvasva azok is részesei lehetnek az ott látott-hallott eseményeknek, akik nem voltak jelen személyesen ezen a gazdag programon.

Az 1899-ben útjára indult Gyógyszerész című lap 3. évfolyamának 32. számában jelent meg az alábbi hír: „Richter Gedeon okleveles gyógyszerész ma veszi át a Lusztig Béla dr. tulajdonát képező ‘Sas’ gyógyszerárát Budapesten.” Ezzel – bár valószínűleg még maga az új tulajdonos sem gondolta – egy ikon született, hiszen a Richter név ma már világszerte fogalom. Viselője épp 150 évvel ezelőtt született, ezért a jeles évforduló alkalmából e számunkban két írással is adózunk RICHTER GEDEON emlékének.

Nem túl gyakori, de – nagy örömeinkre – visszatérő írónk POGÁNY GYÖRGY, a Pilisi Kármán József Városi Könyvtár nyugalmazott könyvtárigazgatója, aki mindig különleges témákat kínál olvasóinknak. Ezúttal két írásával is gazdagítja kiadványunkat. Egyik az idei Múzeumok Éjszakája keretében kiállított régi orvosi könyveket, másik debreceni orvos- és gyógyszerész-szerkesztőket mutat be.

Szerkesztőtársam, POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA a katonarorvosi irodalmat, pontosabban annak két évtizedét tárja elénk. És hogy a témánál maradjunk, MÁTYUS MÁRIA orvos ezredes a Magyar Katonai- Katasztrófaorvostani Társaság (MKKOT) 30 éves jubileuma tiszteletére rendezett ünnepi megemlékezéséről írt személyes hangvételű beszámolót.

Az idén áprilisban elhunyt GERŐ GYULA (nekrológját idei 2. számunkban olvashatják) neve valószínűleg mindannyiunkban a hamisítatlan gentleman képét idézi fel. Ezen túl pedig pótolhatatlan egyénisége a könyvtári történetírásnak. Pontos, minden részletre kiterjedő kronológiai gyűjteménye mára 5 kötetet töltött meg. Nyomdokain haladva KOVÁCS BEATRIX és VIZVÁRI DÓRA is elindult a történetírás rögzös, ám rendkívül hasznos útján...

Az idei nyáron hivatásunk egy másik nagy egyéniségétől, DR. DÖRNYEI SÁNDOR orvostörténésztől, az OSZK *bibliothecarius emeritus*ától is búcsút kellett vennünk. Gazdag életútja előtt tisztelettel és részvétellel adózunk PERGER PÉTER nekrológiájával.

Mindezt, és még ennél is többet kínálunk megújult kiadványunk idei 3. számában. Érdekes és hasznos rövid híreink mellett pl. *Névjegy* rovatunk vendége ezúttal – rendhagyó módon – nem egy fiatal, pályakezdő könyvtáros, hanem egy mindannyiunk által régről ismert és tisztelt kolléga, akit nem kell bemutatnunk, hiszen névjegyét már régen letette a „könyvtárosok asztalára”. Ezt nyújtjuk át most Olvasóinknak – nem minden ok nélkül.

Tartalomjegyzékünk mostantól – visszatérve a gyökerekhez – angol nyelven is megjelenik, reményeink szerint ezzel is bővítve olvasóink népes táborát. ■

(GTÁ)

Tartalom

ROVATOK TARTALMI ISMERTETÉSE	2
SZERKESZTŐI ELŐSZÓ	3
AJÁNLÓ	3
HÍREK	6
NEKROLÓG	
In memoriam Dr. Dörnyei Sándor / DR. PERGER PÉTER	10
MOKSZ	
MOKSZ (és a könyvtártörténeti) kronológia / KOVÁCS BEATRIX, VIZVÁRI DÓRA	12
BESZÁMOLÓ	
Merre tovább? Válaszkereső előadások az MKE 53. Vándorgyűléséről / HORVÁTH ADRIENN	22
EREDETI KÖZLEMÉNY	
Katonaorvosok és katonarorvosi irodalom a Magyar Katonai Írók Körében (1924–1944) / POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PhD)	28
REFERÁTUM	
Globális trendek az egészség tudományi könyvtárakban / VIZVÁRI DÓRA	37
KIÁLLÍTÁS	
„Fu magh kit az patikaba ugian sesamusnak hinak”: régi orvosi szakkönyvek kiállítása az ELTE Egyetemi Könyvtárban / POGÁNY GYÖRGY	40
INNEN-ONNAN	
Jegyzetek egy jubileumi ülés margójára / DR. MÁTYUS MÁRIA PhD	44
Bemutatkozik a Richter Emlékmúzeum és Látogatóközpont / SÁNDOR MÁRTA	46

ÉVFORDULÓ

Richter Gedeon (1872–1944) / [RASZTIK TIBOR]	47
LÉLEKHÚR	
Három sorban az Élet – Beszélgetés Dr. Olajos Judittal, a nyíregyházi Jós András Oktatókórház onkoradiológus főorvosával / GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES	62
KÖNYVISMERTETÉS	
Debreceni orvos- és gyógyszerész-szerkesztők / POGÁNY GYÖRGY	66
NÉVJEGY	
Dr. Gracza Tünde (PhD) / GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES, POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PhD)	69
SZERZŐI ÚTMUTATÓ	70

Contents

CONTENTS of the COLUMNS	2
EDITORIAL PREFACE	3
CONTENT RECOMMENDATION	3
NEWS	6
NECROLOGY	
In Memoriam Dr. Sándor Dörnyei / DR. PÉTER PERGER	10
HMLA	
HMLA and the Chronology of Hungarian Library History / BEATRIX KOVÁCS; DÓRA VIZVÁRI	12

REPORT

Where to Next? Response-seeking Lectures on the 53 rd Traveling Meeting of the MKE / ADRIENN HORVÁTH	22
---	----

ORIGINAL ARTICLE

Military Doctors and Military Medical Publications in the Association of Hungarian Military Writers (1924–1944) / DR. GABRIELLA POGÁNYNÉ RÓZSA (PhD)	28
--	----

REVIEW

Global Trends in Health Sciences Libraries / DÓRA VIZVÁRI	37
---	----

EXHIBITION

Exhibition of Old Medical Books in the University Library of ELTE / GYÖRGY POGÁNY	40
---	----

BRIEF COMMUNICATION

Notes on a Jubilee Session / DR. MÁRIA MÁTYUS PhD	44
Introducing the Richter Memorial Museum and Visitor Center / MÁRTA SÁNDOR	46

ANNIVERSARY

Gedeon Richter (1872–1944) / [TIBOR RASZTIK]	47
--	----

SOUL STRING

The Whole Life in a Three-line Poem. An Interview with Dr. Judit Olajos PhD, Chief Physician and Oncoradiologist of the András Jós Teaching Hospital in Nyíregyháza / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI	62
---	----

BOOK REVIEW

Doctors and Pharmacists as Editors of Periodicals in Debrecen / GYÖRGY POGÁNY	66
---	----

INTRODUCTION

Dr. Tünde Gracza (PhD) / ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI, DR. GABRIELLA POGÁNYNÉ RÓZSA (PhD)	69
--	----

AUTHOR GUIDELINES

	70
--	----

Hírek

Északon már működik az európai e-recept rendszere

Nemcsak belföldön, de nemzetközi szinten is változást hoz az egészségügyi ellátásban az az online szolgáltatás, amely lehetővé teszi, hogy a betegek papíralapú recept nélkül vegyenek át gyógyszert a patikákban. Mindez külföldön járva is nagyon hasznos lehetne.

Észtország Olaszországgal közösen már 2013-ban elindított egy kísérleti, határokon átnyúló szolgáltatást, finanszírozási problémák miatt azonban a rendszer nehézkesen működött. 2017-ben, EU-s finanszírozással újra próbál-

koztak, ezúttal az észt és a finn határokon átívelő szolgáltatással, melynek segítségével lehetővé vált az egészségügyi ellátás folyamatossága a külföldön járó betegek számára is. Emellett az így begyűjtött orvosi adatok is hasznos információkkal látják el az egészségügyi fejlesztésén dolgozó szakembereket.

(forrás: hu.euronews.com)

Steve Buissinne képe a Pixabay-en.

EpiPen minden oktatási intézménybe!

Az EpiPen és az EpiPen Junior rovarcsípések, vagy marások, ételek, gyógyszerek és egyéb allergének által kiváltott súlyos allergiás reakciók, az anafilaxia, valamint a fizikai terhelés hatására fellépő, vagy ismeretlen eredetű anafilaxia sürgősségi kezelésére alkalmazható.

Az EpiPen és az EpiPen Junior autoinjektor azonnali alkalmazásra szolgál olyan betegek számára, akiknél anafilaxiás reakció lép fel. A gyógyszer beadására nincs szükség egészségügyi szakemberre, azt laikusok is alkalmazhatják.

Békés megyében, Gyuláról indult a kezdeményezés dr. Abdulrahman Abdulrahman Mohamed, az ottani Egészséges Városért Közalapítvány kuratóriumának elnöke ötletére. A kezdeményezést felkarolva a megye számos települése

szerezte be a készítményt a helyi bölcsődék, óvodák, oktatási intézmények részére, sőt képzést is szerveztek, hogy szükség esetén mindenki hatékonyan tudja beadni az injekciót.

(forrás: gyulatelevizio.hu)

Az egyébként költséges autoinjektort július 1-től a betegek 70 százalékos támogatással 5.080,- forintért, illetve az igazolt allergiával rendelkező betegek kiemelt támogatással 300 forintért válthatják ki a patikákban – írja a Nemzeti Egészségbiztosítási Alapkezelő (NEAK) honlapján megjelent közleményben.

(forrás: hvg.hu)

forrás: commons.wikimedia.org

Olvasásnépszerűsítés az OSZK kínálatával

Az OSZK a Könyvtári Intézet koordinálásával olvasásnépszerűsítés témakörben eddig két hosszabb szemletanulmányt adott ki.

Az **olvasásnépszerűsítési világméretű** kép az alábbi linken érhető el:

<https://www.ki.oszk.hu/sites/default/files/hirfajlok/olvasasfejlesztes.pdf>

Már bevezetőjében is megdöbbentő tényeket, számokat olvashatunk: „A világban jelenleg 773 millió felnőtt és gyerekek nem tud olvasni. Az analfabetizmus elsősorban a szegényebb régiókat érinti, de a funkcionális analfabéták és a gyenge olvasási képességekkel rendelkezők száma minden országban jelentős. Az IFLA 2021 szeptemberében kiadott dokumentuma az UNESCO Egész Életen Át Tartó Tanulás Intézete által fenntartott LitBase adatbázis alapján foglalja össze a könyvtárak szerepét az olvasásnépszerűsítés nemzetközi programjaiban.”

Az **olvasás és az egészség összefüggését** tárgyaló tanulmányokból készült szemle elérhetősége:

https://ki.oszk.hu/sites/default/files/hirfajlok/olvasas_es_egeszseg_szemle_tanulmany.pdf

Az OSZK munkatársai által készített, Szabó Piroska, Bíró Bettina és Bódog András által szerkesztett szemletanulmány Vezetői összefoglalója az alábbiakban összegzi az olvasás egészségre gyakorolt pozitív hatásait:

„Az olvasás egészségügyi összefüggéseinek kutatásában elsősorban az agyaktivitás és az idegtudomány ért el jelentős eredményeket az elmúlt években. Az idegtudományok azonosították az olvasás folyamatában szerepet játszó agyterületeket és idegpályákat. A legkorszerűbb képalkotó eljárásokkal kimutatták, hogy az agyban olvasás közben nemcsak a szavak vizuális felismeréséért felelős agyterület aktívulódik, hanem számos más

forrás: oszk.hu

agykérgi terület is működésbe lép. Azt is megállapították, hogy az olvasás gyakorlása pozitív hatással van az érintett idegpályák fejlettségére.”

Olvadni tehát nem csak élvezetes, de egészséges tevékenység is! További jótékony hatásáról a fenti linken olvashatunk bővebben.

Házunk tájáról – ezúttal Amerikából

Az orvosi könyvtárosok a PubMedben nem csupán könyvtáraik kutatói számára találhatnak érdekes és inspiráló szakirodalmi forrásokat, hanem saját házuk tájáról szóló közleményekre is rábukkanhatnak.

Az „amerikai MOKSZ”, a **Medical Library Association** folyóiratában jelent meg nemrégiben összeállítás arról, hogy saját szakmai közösségük hogyan, miért, mekkora elégedettséggel olvassa szaklapjukat, a *Journal of the Medical Library Association*-t. Az idén áprilisban megjelent publikáció a 2020-ban elvégzett felmérésről, és annak eredményeiről tájékoztat; a legfontosabb kérdések – a teljesség igénye nélkül – a folyóiratolvasás gyakoriságára, a preferált közleménytípusokra és témákra, a JMLA honlapjára és a hasonló profilú egyéb kiadványokhoz viszonyított minőségére vonatkoztak.

Az Orvosi Könyvtárak szerkesztői – akik kiadványunk elégedettségi mutatóinak megismerése szempontjából is hasznosnak és követendőnek tartják a felmérést – jó szívvel ajánlják olvasásra az eredeti közleményt:

forrás: Brádon Vera

Akers KG, Pionke JJ, Aaronson E, Koenig R, Kraft M, Murphy B. Insights and opinions of readers of the Journal of the Medical Library Association. J Med Libr Assoc. 2022 Apr 1;110(2):156–158. DOI: 10.5195/jmla.2022.1458

Forrás: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/35440909/> <https://net.org/ojs/jmla/article/view/1458>

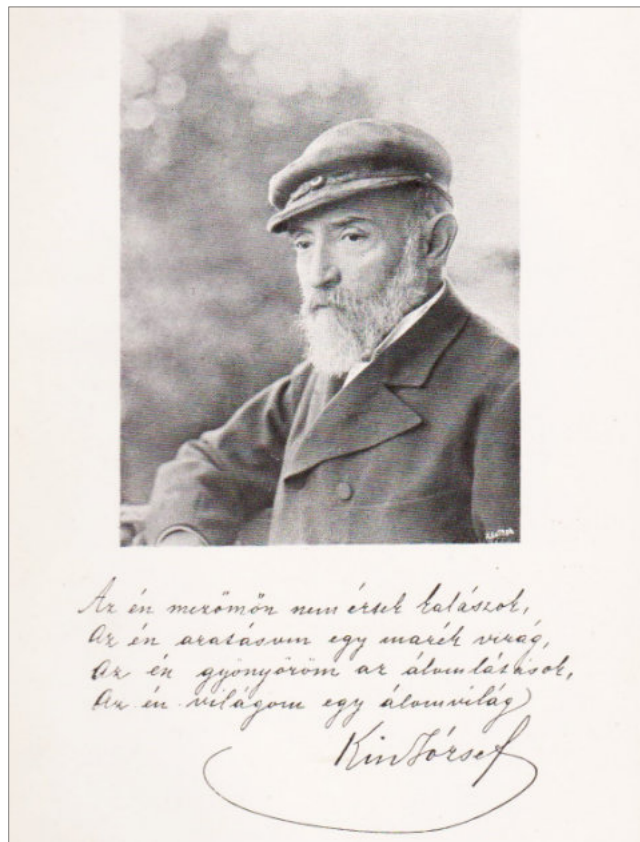
Gépi kézírás-felismerő modell készült az Országos Széchényi Könyvtárban

Jó hír a régi, kézzel írott – ezért nehezen, néha egyáltalán nem olvasható – dokumentumok szerelmeseinek, hogy megjelent az első publikus, magyar nyelvű számítógépes kézírásfelismerő modell. A HTR (Handwritten Text Recognition) programot az OSZK Digitális Bölcsészeti Központja hozta létre, és mindenki által elérhetővé tette a **Transkribus** nevű szoftver komponenseként. Alapját Kiss Józsefnek, a 19–20. század fordulóján élő magyar költőnek, a Nyugat előfutáraként számon tartott, A Hét című hetilap szerkesztőjének szakmai és személyes levelezése képezi.

A kézírás-felismerést mesterséges intelligencián alapuló algoritmus végzi. Működéséről, kézírás felismerő pontosságáról, továbbá a Petőfi Irodalmi Múzeumban (PIM) tárolt, eddig felhasznált 75 ezer szó eredetéről, tartalmáról rengeteg érdekes információ derül ki az OSZK honlapján. A dokumentumok folyamatos feldolgozását a PIM és az OSZK munkatársai végzik.

Az új magyar kézírás-felismerő modell megtalálható a *Transkribus* asztali alkalmazásban és a webes felületen is.

(forrás: m.oszk.hu)

Kiss József arcképe és kézírása összes költeményeinek 1908-as kiadásában (forrás: [Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Kiss_József))

Richter Érdemérem a Magyar Orvosi Kamara szakmai támogatásával

A vállalat alapító születésének 150. évfordulója alkalmából a társaság egy új szakmai díj életre keltésével szeretne tisztelni a modern hazai gyógyszeripar megteremtője, Richter Gedeon szellemisége előtt. A hiánypótló kezdeményezés célja, hogy méltó módon jutalmazzuk a hazai orvostársadalom kiemelkedő munkáját, hiszen tudjuk: *Honos alit artes*, vagyis az elismerés táplálja a tudományt. Ennek szellemiségében született meg a Richter Érdemérem díj a Magyar Orvosi Kamara szakmai támogatásával.

A Richter Érdemérem díjat az első évben az alapellátásban dolgozó háziorvosok nyerhetik el, de a távlati tervek között szerepel a szakorvosok, majd a gyógyszerészek elismerése is – olvasható a Magyar Orvosi Kamara honlapján.

A díjra 2022-ben minden, aktív praxissal rendelkező, Magyarországon tevékenykedő, alapellátásban dolgozó háziorvos pályázhat a www.richtererdemerem.hu weboldalon.

A pályaműveket 2022. szeptember 30-ig várják a következő kategóriákban:

- Az év leghatékonyabb *betegkommunikációját* folytató háziorvosa
- Az év legjobb *prevenciós gyakorlatát* folytató háziorvosa
- Az év legkiemelkedőbb *tudományos vagy innovációs munkáját* végző háziorvosa

A pályázattal kapcsolatos további információk, a részvételi feltételek és a pályázati űrlap a www.richtererdemerem.hu weboldalon érhetők el.

Elhunyt Falus Ferenc

A Nemzeti Népegészségügyi Központ vezetősége és valamennyi munkatársa közleményben fejezte ki őszinte részvételét a 2022. június 2-án, 72 éves korában elhunyt **dr. Falus Ferenc** családjának.

Falus Ferenc 2007-től 2010-ig Magyarország országos tisztifőorvosa volt. Egész életútja során az emberek egészségének szolgálatában állt. Országos tisztifőorvosként a népegészségügy kiemelten fontos volt számára. A hatósági, a módszertani és a prevenciós feladatok mellett egyre nagyobb hangsúlyt helyezett az egészségfejlesztési programok elindítására. A 2009/2010-es A (H1N1) influenza világjárvány idején, mint a legfőbb „járványőr” a védőoltások fontosságára hívta fel a figyelmet. Falus Ferencet a Nemzeti Népegészségügyi Központ saját halottjának tekinti, emlékét az Intézet valamennyi dolgozója tisztelettel megőrzi – olvashatjuk az NNK honlapján

(forrás: nnk.gov.hu)

Falus Ferenc mentőként kezdte pályafutását, amire nagyon büszke volt. Később tüdőgyógyászként dolgozott az Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézetben, majd a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Pulmonológiai Klinikájának osztályvezető egyetemi adjunktusa lett.

Ő volt az 1995-ben alakult Magyarországi Otthonápolási és Hospice Egyesület első elnöke, majd 2001 decemberétől 2007-ig a Nyíró Gyula Kór-

ház főigazgatójaként dolgozott, ahol létrehozta az ország első játékszenvedély-betegeket gyógyító osztályát. 2007-ben vette át az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) vezetését, három évig dolgozott ebben a pozícióban, majd felmentették tisztségéből.

Falus Ferenc 2014-ig az MSZP tagja volt, majd az őszi önkormányzati választáson Tarlós István kihívójaként, az MSZP, a DK és az Együtt-PM jelöltjeként elindult volna a főpolgármesteri posztért, de a jelölés után nem sokkal, szeptember 29-én sajtótájékoztatót jelentette be, hogy visszalép a jelöltségtől, és hivatalosan is átadta helyét Bokros Lajosnak. A Demokratikus Koalíció csütörtökön közleményt adott ki, amelyben szomorúan vesz búcsút Falus Ferenctől. „Az egészségügy elkötelezett szakembere volt, aki megalkuvás nélkül képviselte szakmája érdekeit” – írták.

(forrás: mazzihisz.hu)

Lehet, hogy megvan a kulcs a koronavírus-fertőzés ellen

A belga Louvain-i Katolikus Egyetem (UC Louvain) bejelentette, hogy kutatóinak sikerült azonosítaniuk azt a kulcsot, amely lehetővé teszi a COVID-19 vírusa számára, hogy megtámadja a sejteket. Sőt, sikerült megakadályozni, hogy a vírus kölcsönhatásba lépjen a sejtrel, ezzel megelőzhető a fertőzés. A **Nature Communications** tudományos folyóiratban május 10-én megjelent publikáció reményt ébreszt egy olyan aeroszolos antivirális terápia kifejlesztésére, amely fertőzés, vagy nagy kockázatú kontaktus esetén kiirtja a vírust. **David Alsteens, PhD**, az egyetem kutatója és munkatársai 2 éven át tartó útkereséséről a forrásnál található linken tudhatnak meg részleteket a téma iránt bővebben érdeklődők.

(forrás: informed.hu)

In memoriam dr. Dörnyei Sándor (1926–2022)

Dr. PERGER PÉTER

csoportvezető, Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tára

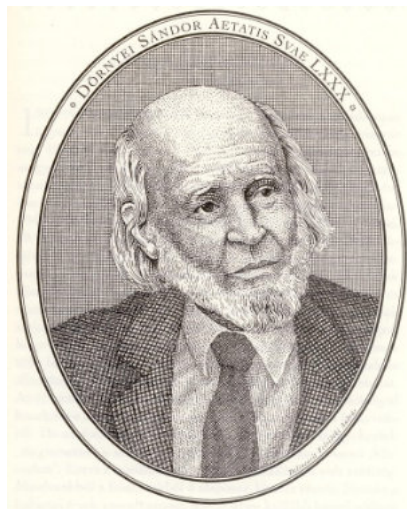
perger.peter@oszk.hu

Szomorúan adunk hírt róla, hogy DR. DÖRNYEI SÁNDOR bibliográfus és orvostörténész, az Országos Széchényi Könyvtár *bibliothecarius emeritus*, kedves kollégánk 2022. június 15-én, életének 96. évében elhunyt.

Dörnyei Sándor 1926. november 4-én Szarvason született. A helyi gimnáziumban érettségizett. 1944-től Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem görög-latin-magyar szakán végezte tanulmányait. Az Eötvös Kollégium diákja volt. 1948-ban bölcsészdoktori, majd a következő évben középiskolai tanári oklevelet szerzett.

1949–1950-ben ösztöndíjként könyvtárunkban a hazai, 19. századi sajtóbibliográfia munkálataiban vett részt. 1950. október 6. és 1952. július 31. között az Országos Könyvtári Központban dolgozott, melynek feladata volt az egyházak megmaradt könyvtáraiban őrzött és az „értékes” kategóriába (kódexek, ősnomtatványok stb.) tartozó kötetek számbavétele és a köztulajdonba vett könyvtárak állományának biztosítása. Az Országos Könyvtári Központ 1952-ben történt átszervezése után került ismét könyvtárunkba, ahol néhány évnél gyarapítási munka után egy évtizedig (1955–1965) az újrarendelő Magyar Könyvszemle technikai szerkesztője volt.

Könyvtárunk 1956. október 30-án megalakult Ideiglenes Nemzeti Bizottsága egyik tagjaként a november 4-i szovjet orvostudomány idején Dörnyei Sándor és FAZEKAS LÁSZLÓ 'tartotta a frontot'. Tevékenységéért 2018-ban Füzeki István-émlékérmét kapott. 1957 áprilisában azonban szerepvállalása következtében többekkel együtt elbocsátották. 1958-tól az Orvostudományi Dokumentációs Központ (később Országos Orvostudományi Könyvtár) munkatársaként kurrens magyar orvosi bibliográfiát és orvostudományi szak-

Felvidéki András: Dörnyei Sándor aetatis svae LXXX. In: Dörnyei Sándor: Peregrinálók : negyvenhárom magyarországi és erdélyi orvostan-hallgató életrajza : 1683–1783. Ford., a magyarázatok és az előszót írta Magyar László András. Zebegény : Borda Antikvárium, 2006. p. [5].

bibliográfiákat szerkesztett. 1965 októberében az Országos Gyógyszerészeti Intézetbe került, ahol nyugdíjazásáig, 1986-ig dolgozott gyógyszerészeti szaklapok szerkesztőjeként.

1986-tól kezdődően – BORSA GEDEON, az egykori Könyvtári Központos kolléga, családi jóbarát hívására – ismét folyamatosan részt vett könyvtárunk munkájában, a Régi Magyarországi Nyomtatványok Szerkesztőségének nyugdíjas tagjaként elsősorban az 1801 előtti retrospektív bibliográfia összeállításában tevékenykedett. Gazdag bibliográfusi és könyvtörténeti tevékenységéért 2006. augusztus 20-án Széchényi Ferenc-díjjal tüntették ki. 2015. január 1-től pedig az Országos Széchényi Könyvtár *bibliothecarius emeritus* lett.

Különösen jelentős és szélesebb körben is ismert orvos- és gyógyszerésztörténeti munkássága. Legfontosabbak talán alapvető kéziratok és nyomtatásban megjelent bibliográfiái. Szinte felbecsülhetetlenül hasznos munkáival megteremtette ezen szakterületek alaphibliográfiáit, amelyek a további kutatások számára is kiindulópontul szolgálhatnak.

Emellett több évtizeden át publikált a szakma hazai fórumaiban, az Orvostörténeti Közleményekben és az Orvosi Hetilap *Horus* rovatában. 2016-ban a Hetilap *Markusovszky-díjjal* jutalmazta a 2015-ös évfolyamban közölt legjobb orvostörténeti munkáért.

A kezdetektől részt vett a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár állományának gazdagításában, a Magyar Orvostörténelmi Társaság, illetve a Magyar ORVOSI KÖNYVTÁRAK

Gyógyszerésztörténeti Társaság alapítói közé tartozott. Munkásságáért a Magyar Orvostörténelmi Társaság 2001-ben *Wesprémi-émlékérmével* és díjjal tüntette ki, 2016-ban pedig *tiszteletbeli tagjai* közé választotta. A Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság 2005-ben *Szigetváry Ferenc-émlékérmét* adományozott neki.

Dörnyei Sándor 90 éves koráig aktív kutatója volt az Országos Széchényi Könyvtárnak, 2015-ig jelentek meg publikációi. Tudományos kiválósága mellett kedvessége, humora, szakmai, emberi segítőkészsége sokakban mély nyomot hagyott. Hozzá mindig bátran lehetett, és érdemes is volt kérdéssel, kéréssel fordulni. Nem sajnálta az időt, energiát, hogy – jellemzően fiatalabb – kutatótársaival megbeszélje ezeket, megossza velük jobbító ötleteit, tapasztalatait. A legkülönbözőbb tudományterületekkel kapcsolatban is szinte

mindig tudott ajánlani olyan irodalmat, amely rendre közelebb vitt a probléma megoldásához.

Diszkrét, szerény, derűs lény, élvezetesen elmesélt számtalan érdekes régi története, könyvtári anekdotái, egy-egy történelmi korszakot, élethelyzetet hajaszpontosan leíró, tanulságos viccei nagyon hiányozni fognak. Humorát, szellemi frissességét betegágyán sem vesztette el.

Emlékét megőrizzük!

Forrás

https://nemzetikonyvtar.blog.hu/2022/06/17/dornyei_sandor_emlekere

A közlemény az Országos Széchényi Könyvtár blogján jelent meg korábban, utánközlés a szerző személyes engedélyével.

A család által közreadott e-gyászjelentés

MOKSZ (és a könyvtártörténeti) kronológia

KOVÁCS BEATRIX, VIZVÁRI DÓRA

OKFŐ Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár

levelezési cím: vizvari.dora@okfo.gov.hu

GERŐ GYULA neve fogalom a magyar könyvtártörténetben. Találkozhattunk vele a Magyar Könyvtárosok Egyesülete rendezvényein, több orvosi könyvtáros eseményen. Mindenhol ott volt, ahol történt valami és azt lejegyezte. Az OSZK-ban kötelezpéldány válogatáskor találkoztunk a most megjelent **KRONOLÓGIA 5.** kötetével. „Hazatérve” elővettük a már pótlásokat és kibővítést tartalmazó **4.** kötetet, ami beindította bennünk az információvadász és információgyűjtő motívációt.

Tömören szólva is lenyűgöző az alaposság, az a minden aprónak tűnő eseményt is megörökíteni akaró szándék, amely a bejegyzésekből sugárzik. A mi könyvtári példányunk például úgy néz ki, mint egy sündisznó, szorgosan megjelöltük az összes oldalt, ahol említve van a könyvtárunk, igaz, 1949 óta sok minden történt. Lapozgatva a KRONOLÓGIÁT, az az ötletünk támadt, hogy mazsolázzuk ki a MOKSZ történetét is. A Magyar könyvtártörténeti kronológia példányunk újabb jelölökkel gyarapodott, nem kevéssel, kb. 50 bejegyzés szól csak a MOKSZ-ról, még több az orvosi könyvtárakban történt eseményekről.

A másik MOKSZ történeti forrás, a FREISINGER JENŐ által szerkesztett *Jubileumi emlékkönyv* 1999-ben már a címében 50 évet említ, így 2022-ben nagyjából 73 év történetének eseményeiről lehet megemlékezni.

Dátumok

A Könyvtárak 50 éve az egészségügy szolgálatában: Jubileumi emlékkönyv című kötet ott kezdődik, hogy 1949. június 24-én hatályba lépett a 4118/1949. kormányrendelet, mely életre hívta az Orvostudományi Dokumentációs Központot (ODK)¹. A folytatás már a könyvtárakat említi (24/1960-as EüM. utasítás): „szerveződtek az országos intézmények, a tanácsi fenntartású kórházak, a KÖJÁL-ok, a gyógyszerterek és különféle testületek egészségügyi intézményeinek könyvtárai.”² 1961-ben 338 könyvtárat tartottak nyilván. Az összefoglaló szempontjából is fontos pont volt 1996 októberére, amikor is megalakult a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége (MOKSZ)³.

A KRONOLÓGIA 4. kötete pedig ott fejeződik be 2010. december 31-i dátummal, a legeslegutolsó bejegyzéssel,

hogy „A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének (MOKSZ) taglétszáma: 66.”⁴ Hogy ez a szám-változás mit mond, mit lehet kiolvasni belőle és milyen irányba mutat, az legyen egy másik gondolatmenet, egy másik közlemény témája.

Kutatási lehetőségek

Gerő Gyula hatalmas munkát végzett. Összegyűjtötte a korábban született könyvtártörténeti kronológiák eseményeit, azok folytatásait és kiegészítéseit a szakajtóban; egységes szerkezetbe rendezte a *Könyvtári Figyelőben*, a *Könyvtárosban*, a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárosban*, és a *Könyvtári levelező/lapban* napvilágot látott adalékokat. Előszavában a következő szándékot fejezi ki: „'egymondatos' naplója, diáriuma lenni több mint ezer év magyar könyvtártörténetének”⁵. Könyvtárak alapítása, az irányító szervezetek működése, könyvtárak hálózatainak eseményei, könyvtárak névváltozásai, megszűnésének hírei, könyvtári károk, könyvtár-építési események, személyi változások, kitüntetések, tudományos fokozatok megszerzésének dátumai, könyvtári tárgyú kiadványok megjelenései, visszhangot keltett sajtóbeli megjelenések időpontjai, ezek mind-mind szerepelnek a KRONOLÓGIA oldalain.

A munka a 2010. év végéig dolgozza fel mindezen eseményeket. Úgy érezzük, folytatni szükséges. Sőt, nemcsak folytatni, de kiegészíteni sem lenne lehetetlen vállalkozás. Igyekeztünk átgondolni, hogy mi mindent lehetne átnéznünk.

Események: Az orvosi könyvtárak hálózatának eseményein túl az orvosi könyvtárak eseményei is érdekesek lehetnek, igaz, azok már az egyes könyvtárak saját története.

Időszakok: Intervallumként tekinthetjük időhatárnak az 1960-as hálózat létrehozására vonatkozó jogszabályt, vagy a MOKSZ 1996-os megalakulását. Az 1960-at megelőző időszakból az egyes könyvtárak megszületésének dátumát mindenképpen szeretnénk kiemelni. Továbbá 2011-től már minden esemény története szükséges, hiszen a KRONOLÓGIA eddig tart.

Források: Forrásunk lehet a KRONOLÓGIA maga, továbbá az Orvosi Könyvtárak folyóirat és előzményei, az egyes intézmények évkönyvei, a MOKSZ weboldalán már most is megtalálható események és bemutatók adatai is. Nagy feladat, de van rá két évünk, a 75 éves évforduló szép motíváció!

Események mostani sora

Ehhez a most közreadott megemlékezéshez mindenképpen szűkíteni volt szükséges a terveket. A következő döntésre jutottunk: 1996 után minden KRONOLÓGIA eseményt kiemelünk, amely orvosi könyvtárakra utal. 1996 előtt pedig csak azokat, amelyek a hálózat létrejöttéhez vezettek.

A bejegyzések tartalmaznak olyan adatokat, amelyet most, 2022-ben is ki tudunk már egészíteni, vagy személyes információink alapján pontosítani is tudunk. Ezeket a tényeket szögletes zárójelek közé foglalva igyekeztünk hozzáfűzni.

Ez az összefoglalás a MOKSZ és tagkönyvtárainak eseményeiről szól, amelynek ugyan szerves része az Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár is, de a részrehajlás elkerülése végett könyvtárunk történetét csak annyiban érintjük, amennyiben annak a hálózattal összefüggésben is van relevanciája. A 2010 utáni időszakra pedig átnéztük a MOKSZ weboldalán megtalálható eseményeket, és az egyes könyvtárak bemutatkozásait.

Minden más már a jövő kérdése. Örömmel várjuk a kollégáktól is a visszajelzéseket, az eseményeket, javaslatokat.

Rövid kronológia

1953. március 8.

A magyar orvosi könyvtárosok első országos értekezlete a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában.⁶

1960. június 15.

A Művelődésügyi Közlönyben megjelent az 1010/1960 (VI.1.) sz. kormányrendelet, amely rendelkezik az orvostudományi könyvtári hálózatról, melynek központja 1960. július 1-jével jön létre. (24/1960. (Eü. K. 13.) Eü. M. sz. utasítás, OOKDK).⁷

1988. május 13.

Az MKE Műszaki Szekciójának keretében megalakul az orvosi könyvtárosok 164 tagú csoportja. Elnök: DR. BENDA MÁRIA⁸

1996. május 21.

Merre tovább orvosi könyvtárak? címmel az MKE műszaki szekciójának orvosi könyvtáros csoportja összejövetelt tartott a Szent István Kórházban.⁹

1996. augusztus 8.

Az MKE debreceni vándorgyűlésén a műszaki könyvtáros szekció orvosi csoportja ülést tartott a Kenézy Kórházban. Az együttműködés lehetséges formáit vitatták meg, ezzel tulajdonképpen előkészítették a MOKSZ októberi megalakulását.¹⁰

1996. október 16.

Megalakult a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége. Helyszín: SOTE Központi Könyvtára, elnök: FREISINGER JENŐ (Szent László Kórház).¹¹

1996. november 5.

Elindul a Hírlevél. Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége c. kishíradó. „Valódi levél, amely híreket tartalmaz.”¹²

1997. január 13.

A Pest Megyei Flór Ferenc Kórház orvosi könyvtárának vezetője KOZMA ZOLTÁNNÉ lett. Mivel még 2013-ban is a kistarcsai könyvtár élén állt, szakmai szolgálata meghaladja a fél évszázadot.¹³

1997. március 19.

MOKSZ összejövetel a készülő könyvtári törvényről és a Magyar Orvosi Bibliográfiáról (Szent László Kórház).¹⁴

1997. június 1.

A Kaposi Mór Kórházban működő Dr. Arató Miklós Orvosi Könyvtár új vezetője SIKLÓS ZOLTÁN GÁBORNÉ.¹⁵

1997. június 16.

A Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei kórházban új elhelyezést kapott az orvosi szakkönyvtár, amely ünnepélyesen felvette alapítója, Dr. Kállay Rudolf nevét.¹⁶

1997. július 1.

A Fejér Megyei Szent György Kórház orvosi könyvtárának új vezetője SZEMENYEINÉ RIDEG ÁGNES. Elődje KRÁNITZ GYÖRGYNÉ volt.¹⁷

1997. július 1.

A Haynal Imre Egészségtudományi Főiskolai Kar Könyvtárának új vezetője: JEHODA IMOLA.¹⁸

1997. augusztus 8.

MOKSZ-hoz tartozó orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók XX: tájértekezlete az MKE vándorgyűléséhez kapcsolódva, Kecskemét.¹⁹

1997. szeptember 15.

A Heves Megyei Önkormányzat Markhot Ferenc Kórház-Rendelőintézet orvosi könyvtárának megbízott vezetője DR. SZEMERSKINÉ DÜRGŐ CSILLA.²⁰

1997. szeptember 23–25.

„Az információ menedzselése az orvosi könyvtárakban” c. konferencia az EAHIL és a MOKSZ szervezésében, Budapest – OSZK.²¹

1997. november 27–28.

A MOKSZ első országos értekezlete, Zalaegerszeg – Zala Megyei Kórház.²²

1997. december 30.

A Petz Aladár Megyei Kórház orvosi könyvtárának 1973 utáni vezetője DR. OSTORHARICS-HORVÁTH GYÖRGYNÉ nyugalomba vonult. Utóda VESZPRÉMI KÁROLYNÉ lett.²³

1998. május 27.

A Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának megbízott igazgatója ÓDORNÉ GRACZA TÜNDE (kinevezték 2000. július 1-jén), DR. FÖLDVÁRI RÓZSA nyugalomba vonult 1998. szeptember 1-jén.²⁴

1998. június 12–14.

Regionális tanácskozás Sárospatakon, az MKE Műszaki szekció, a MOKSZ, a Zempléni Könyvtárosok és a Sárospataki Városi Könyvtár szervezésében.²⁵

1998. július 29–30.

MKE salgótarjáni vándorgyűlésével összekapcsolt, orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók XXI. tájértekezlete.²⁶

1998. augusztus 1.

A Bács-Kiskun Megyei Kórház Orvosi Könyvtárának új vezetője ABONYI SZILVIA.²⁷

1998. november 16–17.

MOKSZ II. országos értekezlete, Budapest – Szent István Kórház.²⁸

1998. december 2.

Ünnepi ülés a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában.²⁹

1999. április 15.

Elhunyt RUMPLER LÁSZLÓNÉ, az Orvos-egészségügyi Dolgozók Szakszervezete Központi Könyvtárának egykori vezetője (1956–1979-ig töltötte be a tisztséget).³⁰

1999. május 27.

Hat megye orvosi könyvtárosainak tájértekezlete, Győr – Petz Aladár Megyei Kórház orvosi könyvtára.³¹

1999. június 23–24.

„50 éves az orvosi könyvtári hálózat” c. XXII. jubileumi tájértekezlet az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók számára, Kistarcsa.³²

1999. október 1.

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár könyvtárának új vezetője DR. MAGYAR LÁSZLÓ ANDRÁS. Elődje DR. KAPRONCZAY KÁROLY (1991–1999).³³ [Magyar László András elhunyt 2022. március 13-án.]

1999. október 12.

Nyíregyházán átadták a DOTE Egészségügyi Főiskolai Karának könyvtárát.³⁴

1999. november 18.

A MOKSZ III. Országos értekezlete „*Ötven és egy év a magyar könyvtárügyben*” c., Budapest – ÁNTSZ Pest Megyei Intézete.³⁵

2000. május 11.

Tudományos ülés a Semmelweis Egyetem Egészségügyi Főiskolai Karának könyvtárában a hazai egészségügyi főiskolai karok könyvtárosainak részvételével.³⁶

2000. július 1.

Az Irgalmasrend visszakapta egykori budai kórházát, ezzel az ORFI könyvtára is a tulajdonába került. Az új név: Budai Irgalmasrendi Kórház Kht. Orvosi Könyvtár³⁷

2000. augusztus 1.

A Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Jósa András Kórház Kállay Rudolf Orvostudományi Könyvtárának új vezetője DR. KÜHRNER ÉVA. Utóda 2012. augusztus 31-én BEDE JÓZSEFNÉ lett.³⁸

2000. augusztus 31.

Nyugalomba vonult CSEREY LÁSZLÓNÉ, a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtárának igazgatója. Az új vezető SZABÓNÉ SZÁVAY JUDIT.³⁹

2000. október 12.

Újraindul az *Orvosi Könyvtáros* c. folyóirat. Főszerkesztő: SZEKERES ZSUZSANNA. Csupán 3 lapszáma jelent meg, a 2001/1-es volt az utolsó.⁴⁰

2000. november 21–24.

Az Orvostudományi-egészségügyi könyvtári napok, és tisztújító közgyűlés a Medinfo épületében (Budapest). Megválasztott elnök: BALOGH MARGIT.⁴¹

2000. november 30.

A Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi és Egészségtudományi Centrum Könyvtára névre változott az egykori POTE könyvtára.⁴²

2001. január 1.

A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár új főigazgatója DR. VIRÁGOS MÁRTA, a Kenézy Könyvtár vezetője pedig DR. PONGOR GYULÁNÉ.⁴³

2001. június 20.

Ünnepség a Pécsi Orvostudományi Egyetem elődintézményének 75. alapítási évfordulóján.⁴⁴

2001. szeptember 1.

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár Intézményegyüttes könyvtári részegységének vezetője MAGYAR LÁSZLÓ ANDRÁS lett.⁴⁵

2001. szeptember 2.

Nyugalomba vonult BICSKEI ENDRÉNÉ, aki a tatabányai Szent Borbála Kórház orvosi könyvtárának vezetője volt 1970 óta. Utóda BALOGH MÁRTA lett. 2014-ig folyamatosnak nevezhető a könyvtár leépítése.⁴⁶ [Balogh Márta 2021-ben távozott.]

2001. december 11.

MOKSZ országos értekezlete, „*A magyar kórházi könyvtárak helyzete, múltja és jelene*” címmel, Budapest – Pető Intézet.⁴⁷

2002. március 4.

Salgótarjánban új helyén, 200nm-en nyílt meg a Nógrád Megyei Önkormányzat Madzsar József Kórház és Rendelőintézet Orvosi Könyvtár.⁴⁸

2002. április 8.

Megjelent *A magyar orvostörténeti irodalom, 1715–1944* c. kötet, DR. DÖRNYEI SÁNDOR bibliográfiája.⁴⁹

2002. június 12.

„*Ott a könyvtár minden íróasztalon.*” Orvosi könyvtárosok budapesti tájértekezlete, Budapest – Richter Gedeon Rt. műszaki könyvtára.⁵⁰

2002. június 28.

A délkelet-magyarországi orvosi és közművelődési könyvtárak regionális konferenciája, Gyula – Pándy Kálmán Megyei Kórház Orvosi Könyvtára.⁵¹

2002. október 11.

A MOKSZ északkelet-magyarországi regionális konferenciája, Miskolc – Megyei kórház. Témája: szakkönyvtárak, könyvtárak az Európai Unióban, az ország orvosi folyóirat-ellátottsága.⁵²

2002. november 1.

A Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtára nyilvános könyvtári státuszt kapott.⁵³

2002. november 6.

A MOKSZ dunántúli tájértekezlete, Zalaegerszeg – megyei kórház. Témája: az egészségügy és az információs társadalom találkozási pontjai, az orvos-egészségügyi könyvtárak jövője.⁵⁴

2002. december 6.

A MOKSZ 2002. évi záró országos értekezlete, Budapest – Semmelweis Egyetem.⁵⁵

2002. december 12.

Az Uzsoki utcai kórház ünnepségén átadták az új könyvtárat is.⁵⁶

2003. június 16.

Szimpozium Sopronban a MOKSZ és a Publika Kör szervezésében, *„Együttműködés a szakkönyvtári, elektronikus tájékoztatásokban”* címmel.⁵⁷

2003. augusztus 31.

Nyugalomba vonult KUREK ANDRÁSNÉ ZENGŐ KLÁRA, a Veszprém Megyei Csolnoky Ferenc Kórház- és Rendelőintézet Orvosi Könyvtárának vezetője. MAGYAR MIKLÓSNÉT követte az 1961-ben vagy 1962-ben alapított könyvtár élén.⁵⁸

2003. szeptember 11.

MOKSZ éves értekezlete, a MOKSZ elnökévé VASAS LÍVIÁT választották, Budapest – Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Karának Könyvtára.⁵⁹

2003. november 20.

„Százhetvenöt éve az egészségügy szolgálatában” c. sajtótájékoztató és ünnepség a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárának jubileuma alkalmából.⁶⁰

2003. december 1.

SZELLŐNÉ FÁBIÁN MÁRIA, a Pécsi Tudományegyetem kaposvári egészségügyi főiskolai kar könyvtárának, ugyanakkor – egy szerződés keretein belül – a Kaposi Mór Kórház dr. Arató Miklós Orvosi Könyvtárának vezetője is lett. A PTE látja el a megyei kórház orvosi könyvtárosi feladatait. A megállapodás 2007-ig volt érvényben. A könyvtárat irányították még: SZABÓ KATALIN (2004–2007), DEÁK BORBÁLA (2007).⁶¹

2003. december 17.

VASAS LÍVIA megvédte *„Az emberi tényező szerepének vizsgálata az orvostudományi információkeresés gyakorlatában”* c. PhD értekezését.⁶²

2004. január 12.

Tudományos ülés és kiállítás az MKE és a MOKSZ szervezésében, Nyíregyháza – Szabolcs–Szatmár–Bereg Megyei Jósa András Kórház Kállay Rudolf Orvosi Szakkönyvtára.⁶³

2004. március 24.

Megjelent JEHODA IMOLA: *„Kötéltárlától a világhálóig. Az orvos- és egészségtudományi szakirodalmi információs rendszer fejlődése”* c. könyve.⁶⁴

2004. május

A Zala Megyei Kórház nyilvános egészségügyi szakkönyvtárában e-Magyarország pontot létesítettek.⁶⁵

2004. május 7.

Elhunyt SÁNDORI ZSUZSANNA, a Richter Gedeon Rt. Műszaki Könyvtárának vezetője.⁶⁶

2004. június előtt

A szombathelyi Markusovszky Kórház orvosi könyvtára felvette DR. PETŐ ERNŐ sebész, kórházalapító igazgatója nevét.⁶⁷

2004. október 13–14.

1. Informatio Medicata konferencia, Budapest – SE Elméleti tömb. 13-án került megrendezésre a MOKSZ közgyűlése.⁶⁸

2004. október 21.

Megnyílt a Semmelweis Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kar Könyvtára a kar új épületében: 1088 Bp., Vas utca 17.⁶⁹

2004. október 21.

POGÁNYNÉ RÓZSA GABRIELLA megvédte *„Domanovszky Ákos katalógizáláselméleti munkássága – valamint szerepe a hazai és nemzetközi egységesítésben és szabványosításban”* című PhD értekezését.⁷⁰

2004. december 31.

Ebben az évben kapta meg doktori címét PALOTAI MÁRIA.⁷¹ [Disszertációja címe: *„Pásztortűz (1921–1944), egy erdélyi irodalmi folyóirat története”*, 2004. Védés időpontja: 2003. szeptember 4.]

2005. május 17.

A Szegedi Egyetem Egészségügyi Főiskolai Kara könyvtárának új vezetője: FARKAS KATALIN.⁷²

2005. november 9–10.

2. Informatio Medicata, Budapest – SE Elméleti tömb. A konferencia második napján került megrendezésre a MOKSZ közgyűlése. A 125 tagot számláló MOKSZ elnökévé újabb öt évre DR. VASAS LÍVIÁT választották.⁷³

2005. november 15.

Átadták a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár Élettudományi Könyvtárának új épületét.⁷⁴

2005. november 29.

Elhunyt DR. RUZSÁS LAJOSNÉ DR. FALUHELYI VERONIKA, a Pécsi Orvostudományi Egyetem könyvtárának megalapítója, 1961–1988 közötti igazgatója.⁷⁵

2006. február 26.

Elhunyt DR. ZALLÁR ANDOR, a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem könyvtárának ny. igazgatója.⁷⁶

2006. március 21.

„Könyvtárak a minőségbiztosított kórházakban” c. országos konferencia a MOKSZ szervezésében, Zalaegerszeg – Zalaegerszegi Megyei Kórház.⁷⁷

2006. április 6.

KAPRONCZAY KATALIN, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár munkatársa sikeresen megvédte PhD értekezését: *„Orvosi művelődés és egészségügyi kultúra a XVIII. századi Magyarországon”*.⁷⁸

2006. május 10.

DR. KÜHRNER ÉVA, az Sz. Sz. B. Megyei Kórház Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtárának vezetője megvédte disszertációját, PhD doktori fokozatot szerzett.⁷⁹ [Az egészségpolitika hatása Nyíregyháza iskola-egészségügyére a két világháború között. Doktori értekezés. Debrecen., 2006.]

2006. június 19.

A Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtárába betörtek, számítógépeket és lapmonitorokat vittek el.⁸⁰

2006. szeptember 12.

Országos Epidemiológiai Központra változott a Johann Béla Országos Epidemiológiai Központ neve, ez érintette a könyvtár nevét is.⁸¹

2006. október 17–18.

3. Informatio Medicata, Budapest – Balassi Bálint Intézet.⁸²

2006. november 11.

Meghalt SZEKERES ZSUZSANNA, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár egészségpolitikai könyvtárának volt igazgatója.⁸³

2006. december 31.

Megszűnt a Mátrai Állami Gyógyintézet Mátraházai Egység Orvosi Könyvtárának mind kékestetői, mind mátraházai tagintézménye.⁸⁴

2007. január 1.

A Pécsi Tudományegyetem Orvostudományi és Egészségtudományi Centrum Könyvtárának új neve Pécsi Tudományegyetem Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár.⁸⁵

2007. február 13.

Az állatorvostudományi egyetem könyvtárának új neve: Szent István Egyetem. Állatorvostudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum.⁸⁶

2007. február 28.

A Kalocsai Kórház-Rendelőintézet könyvtára megszűnt.⁸⁷

2007. július 1.

A MÁV Kórház, az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium Központi Kórháza és a Honvédkórház intézményeinek egyesítésével létrehozták az Állami Egészségügyi Központot, tudományos könyvtára az év decemberében nyílt meg.⁸⁸

2007. augusztus 15.

Az Országos Epidemiológiai Központ könyvtárának vezetésére ZÓLYOMI MARGIT kapott megbízást.⁸⁹

2007. szeptember 25–26.

4. Informatio Medicata, Budapest – SE Elméleti tömb.⁹⁰

2007. október 1.

A Kaposi Mór Oktató Kórház dr. Arató Miklós Orvosi Könyvtárának új vezetője HORVÁTH ESZTER. 2011-ig működött posztján, utódai BÓCZÁN ANDRÁSNÉ (2011–2012), majd JAKAB GEORGINA (2013–).⁹¹ [Napjainkban DR. ZÓKA PÉTER foglalkozik a könyvtár ügyeivel, amennyire egyéb feladatai engedik.]

2007. december 1.

A Hári Mária Könyvtár és Regionális Forrásközpont, Budapest bővített és korszerűsített otthonának felavatása.⁹²

2008. július 1.

A Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar Könyvtárának új vezetője: ORTUTAYNÉ DR. LÉCES MELINDA.⁹³

2008. szeptember 1.

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára átköltözött a Nagyváradi téri épületbe, hiszen az Üllői úti épületet átalakították. Csak erősen korlátozott szolgáltatásokkal tudtak működni.⁹⁴

2008. szeptember 18., 22.

A Zala Megyei Kórház Egészségügyi Szakkönyvtárában beázás miatt majdnem 300 kötet folyóiratot kellett selejtezni.⁹⁵

2008. szeptember 25–26.

5. Informatio Medicata, Budapest – Balassi Bálint Intézet. A rendezvény másnapján a MOKSZ országos értekezlete került megtartásra.⁹⁶

2008. november 24.

A Semmelweis Egyetem Pszichiátriai és Neurológiai klinikája „megörökölte” az OPNI könyvtárának nagy részét.⁹⁷

2008. december 30.

Fennállásának 90. évfordulóját ünnepelte Nyíregyházán a Jóna András Oktatókórház Dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtára. Ennek alkalmából 2009. január 29-én tudományos ülést tartottak.⁹⁸

2008. december 31.

A MOKSZ tagkönyvtárainak száma ezen a napon: 85.⁹⁹

2009. március 09–10.

OVID tréninget szervezett a Semmelweis Egyetem Könyvtára a LWW konzorcium tagjai számára.¹⁰⁰

2009. március 21.

Megjelent az Orvosi Könyvtárak. A MOKSZ hivatalos lapja új néven (Orvosi Könyvtáros után) indult újra. Felelős szerkesztője GRACZA TÜNDE.¹⁰¹

2009. április 2.

A Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára a jelenlegi helyére költözött: 1088 Budapest, Mikszáth tér 5.¹⁰²

2009. április 28.

Proquest workshopot szervezett a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára.¹⁰³

2009. május 10.

Nyugalomba vonult DR. TARINÉ PAPP ERIKA, a szentesi Dr. Bugyi István Kórház Orvosi Könyvtárának vezetője, ezzel kezdetét vette a szentesi kórház könyvtárának leépítése. 2013-tól sajtóreferens vette át a könyvtári feladatokat, aki már nem végzett olvasószolgálati tevékenységet.¹⁰⁴

2009. június 19.

Elhunyt CZOH JÓZSEFNÉ DOMOKOS ANDREA, aki 20 éven át volt a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Radiológiai Klinikájának vezetője.¹⁰⁵

2009. szeptember 17–18.

6. Informatio Medicata, Budapest – Balassi Intézet. A konferencia előző napján nyugdíjas könyvtárosok hagyományos találkozóját rendezték, 18-án pedig a MOKSZ közgyűlése zajlott le.¹⁰⁶

2009. november 24.

EBSCO workshop a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárában.¹⁰⁷

2009. december 31.

A *Könyv, könyvtár, könyvtáros* c. folyóirat 2010. évi februári számában megjelent DR. KÜHRNER ÉVA cikke „Az orvosi könyvtárak helyzete napjainkban” címmel.¹⁰⁸

2010. január 1.

A Pécsi Tudományegyetem Egészségtudományi Kar Kaposvári könyvtárának vezetője ismét SZABÓ KATALIN.¹⁰⁹

2010. április 16.

ProQuest tréning a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárában.¹¹⁰

2010. április 30.

Nyugalomba vonult SZALAY ZSUZSANNA, a Vas Megyei Markusovszky Kórház és Rendelőintézet Orvosi Könyvtárából.¹¹¹

2010. május 1.

A szombathelyi Markusovszky Kórház dr. Pető Ernő Orvosi Könyvtárában SZIGETVÁRY KATALIN e naptól kezdve egyedül és hat órában látja el a feladatait.¹¹² [Szigetváry Katalin 2022-ben vonult nyugdíjba.]

2010. július 1.

A Békés Megyei Pándy Kálmán Kórház Orvosi Könyvtárának új vezetője KÁRPÁTI ZOLTÁNNÉ TÖLGYESI ÁGNES. Elődje KIS-PÁL SÁNDORNÉ június 30-án került nyugállományba.¹¹³ [Tölgyesi Ágnes 2021-ben vonult nyugdíjba.]

2010. július 1.

A nyugalomba vonult SZABÓNÉ SZÁVAY JUDIT utódaként ORBÁN ÉVA lett a Szent István Egyetem Állatorvos-tudományi Könyvtár, Levéltár és Múzeum főigazgatója.¹¹⁴

2010. augusztus 1.

Honvédkórház Állami Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtára lett a neve a több intézményből létrehozott Állami Egészségügyi Központ Könyvtárának.¹¹⁵

2010. szeptember 23–24.

7. Informatio Medicata (Informatio Scientifica) Konferencia, Budapest – Balassi Intézet. Előző napon, 22-én tartották a nyugdíjas találkozót, illetve az utolsó napon, 24-én a MOKSZ éves tisztújító közgyűlését, ahol ismét DR. VASAS LÍVIÁT választották meg a szervezet elnökének.¹¹⁶

2010. október 1.

A győri Petz Aladár Megyei Oktató Kórház Orvosi Könyvtára beköltözhetett a kórház új épületébe. 2014-ben az orvosi könyvtárban két szakképzett könyvtáros és egy adminisztrátor dolgozott.¹¹⁷

2010. december 31.

A MOKSZ taglétszáma: 66.¹¹⁷

Kiegészítések

A KRONOLÓGIA 2010. december 31-ével zárul. Ebben a cikkben azonban pár eseményt fel tudunk még sorolni, akár kiegészítésekről, akár folytatásról legyen szó. Az információk részben személyesek, részben pedig

a MOKSZ honlapján megtalálhatóak. Ha folytatódna a KRONOLÓGIA, akkor ezen eseményekkel tudnánk segíteni, kiegészíteni a Gerő Gyula által elindított hatalmas munkát.

2010. december 2.

GRACZA TÜNDE megvédte „*Magyarország közegészségügyi állapota a korabeli magyar nyelvű orvosi szakfolyóiratok tükrében*” című PhD értekezését.

2011. szeptember 27.

8. Informatio Medicata konferencia¹¹⁹

2012. szeptember 27–28.

9. Informatio Medicata konferencia, Budapest – Balassi Bálint Intézet. Kiemelt témája az innováció és kutatásfejlesztés. Megelőző eseményként, 26-án tréningeket tartottak a Központi Könyvtárban, a rendezvény utolsó napján MOKSZ közgyűlésre is sor került.¹²⁰

2013. szeptember 25–27.

10. Informatio Medicata konferencia, Budapest – Balassi Bálint Intézet. Első napon, a fő programokat megelőzően workshopokra került sor, az utolsó napon pedig a MOKSZ közgyűlésére.¹²¹

2014. szeptember 24–26.

11. Informatio Medicata konferencia, Budapest – Balassi Bálint Intézet. Központi témaként ebben az évben az Open Access-Open Science kérdéskörét választották. Megelőző eseményként 24-én workshopokat tartottak a Semmelweis Egyetem Központi Könyvtárában, 26-án sor került a MOKSZ közgyűlésére is.¹²²

2015. március 29.

1. Egészség, Információ, Könyvtár Konferencia, Budapest – Arany J. u. 6–8. A rendezvényen tisztújító közgyűlést is tartott a MOKSZ. Új elnöke DR. PALOTAI MÁRIA lett.¹²³

2015. szeptember 10.

Közgyűlés, Budapest – Arany János utca 6–8. Ezt a közgyűlést azért kellett összehívni, mert a Fővárosi Törvényszékhez be kellett nyújtani az egyesülettel kapcsolatos változás bejegyzési kérelmet. Az alapszabályban szereplő székhely változást kellett megszavaztatni a tagsággal.¹²⁴

2015. október 28.

Régi kollégák találkozója, Budapest – Semmelweis Egyetem Központi Könyvtára.¹²⁵

2015. december 7.

II. KözKat Fórum

2016. április 7.

2. Egészség, Információ, Könyvtár konferencia, Budapest – Arany J. u. 6-8. Az előadások fő témája a mentális egészség volt, szekcióülésen a biblioterápiával foglalkoztunk.¹²⁶

2016. június 9.

Múzeumlátogatás: „2016. június 9-én szakmai nap keretében 35-en meglátogattuk a Kresz Géza Mentőmúzeumot, a Pincekórházat és az Országos Mentőszolgálat új, budapesti mentésirányító központját.”¹²⁷

2016. december 7.

III. KözKat Fórum

2016. december 8.

„December 8-án a SE Központi Könyvtárával közösen rendeztük meg az adventi nyugdíjas találkozót.”¹²⁸

2017. május 18.

3. Egészség, Információ, Könyvtár konferencia, Budapest – SE Elméleti Orvostudományi Központ (Tűzoltó u. 37–43). A konferencia központi témája a prevenció volt. A konferencia második napján az országos közgyűlésre is sor került.¹²⁹

2017. június 8. és október 19.

Múzeumlátogatás. „Két alkalommal kerestük fel a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumot és Könyvtárat június 8-án és október 19-én.”¹³⁰

2017. október 18.

Szakmai továbbképzés, Budapest – Semmelweis Egyetem Központi Könyvtár. Két előadást hallgathattunk meg a bibliometriáról és az open accessről.¹³¹

2017. december 7.

„SE Központi Könyvtárával közösen rendeztük meg az adventi nyugdíjas találkozót.”¹³²

2018. május 24–25.

4. Egészség, Információ, Könyvtár konferencia, Budapest – SE Elméleti Orvostudományi Központ (Tűzoltó u. 37-43). A központi téma az adatvédelem volt. A konferencia második napján az országos közgyűlésre is sor került.¹³³

2018. október 18.

Szakmai nap. „Szakmai nap keretében egy különleges helyszínt, a Budai Vár alatt található Sziklakórházat kerestük fel.”¹³⁴

2018. november 29.

„Továbbképzést tartottuk: november 29-én az ÁEEK Szentkirályi utcai épületében a ClinicalKey-ről beszélt ÁNGYÁN KATALIN (SKS).”¹³⁵

2018. december 6.

„SE Központi Könyvtárával közösen rendeztük meg az adventi nyugdíjas-találkozót.”¹³⁶

2019. március 21.

Szakmai nap és tisztújító közgyűlés, Budapest – Országos Egészségtudományi Szakkönyvtár. „2019. március 21-én egynapos szakmai nap keretében került megrendezésre a tisztújítás, illetve az országos értekezlet. A rendezvény helyszíne az ÁEEK Országos Egészségtudományi Szakkönyvtárának olvasóterme volt. A MOKSZ új elnöke SZLUKA PÉTER.”¹³⁷

2019. július 3.

Elhunyt DR. BENDA MÁRIA.¹³⁸

2019. december 5.

„December 5-én a SE Központi Könyvtárával közösen rendeztük meg az adventi nyugdíjas-találkozót.”¹³⁹

2020 márciusa után sajnos a világ eseményei elsodor-
ták a MOKSZ tervezett és lehetséges programjait is.
Azonban az együttműködés nem szűnt meg. Aktívan
működött a levelezőlistánk, megújult a weboldalunk és
született egy Tudástár is, amelyben helyet kaphatnak
az orvosi könyvtáros szaktudás anyagai, összefoglalói.
A következő várhatóan megtartandó esemény a
MOKSZ 2023-ban esedékes tisztújítása lesz. ■

Irodalomjegyzék

Freisinger J ed. Könyvtárak 50 éve az egészségügy szolgálatában :
Jubileumi emlékkönyv. Budapest: Magyar Orvosi Könyvtárak
Szövetsége; 1999. .

Gerő G ed. Magyar könyvtártörténeti KRONOLÓGIA 996–2007.
Budapest: Országos Széchényi Könyvtár; 2009.

Gerő G ed. Magyar Könyvtártörténeti Kronológia 2008–2010 :
Pótlások 996–2007. Budapest: Országos Széchényi Könyvtár;
2014.

Hivatkozások jegyzéke

1 Freisinger, 1999. – 16 p.
2 Freisinger, 1999. – 17 p.
3 Freisinger, 1999. – 20 p.
4 Gerő, 2014. – 95 p.
5 Gerő, 2009. – 6 p.
6 Gerő, 2009. – 199 p.
7 Gerő, 2009. – 257 p.
8 Gerő, 2009. – 582 p.
9 Gerő, 2009. – 708 p.
10 Gerő, 2014. – 187 p.
11 Gerő, 2014. – 713 p.
12 Gerő, 2009. – 714 p.
13 Gerő, 2014. – 188 p.
14 Gerő, 2009. – 720 p.
15 Gerő, 2014. – 188 p.
16 Gerő, 2009. – 723 p.
17 Gerő, 2014. – 188 p.
18 Gerő, 2009. – 724 p.
19 Gerő, 2009. – 724 p.
20 Gerő, 2014. – 189 p.
21 Gerő, 2009. – 726 p.
22 Gerő, 2009. – 730 p.
23 Gerő, 2014. – 189 p.

24 Gerő, 2009. – 737 p.
25 Gerő, 2009. – 738 p.
26 Gerő, 2009. – 740 p.
27 Gerő, 2014. – 190 p.
28 Gerő, 2009. – 746 p.
29 Gerő, 2009. – 747 p.
30 Gerő, 2009. – 753 p.
31 Gerő, 2014. – 191 p.
32 Gerő, 2009. – 757 p.
33 Gerő, 2009. – 761 p.
34 Gerő, 2009. – 763 p.
35 Gerő, 2009. – 765 p.
36 Gerő, 2009. – 774 p.
37 Gerő, 2014. – 192 p.
38 Gerő, 2014. – 192 p.
39 Gerő, 2009. – 778 p.
40 Gerő, 2009. – 781 p.
41 Gerő, 2009. – 784 p.
42 Gerő, 2009. – 784 p.
43 Gerő, 2009. – 786 p.
44 Gerő, 2009. – 793 p.
45 Gerő, 2014. – 194 p.
46 Gerő, 2014. – 194 p.
47 Gerő, 2009. – 803 p.
48 Gerő, 2014. – 195 p.

49 Gerő, 2009. – 808 p.
50 Gerő, 2009. – 813 p.
51 Gerő, 2009. – 813 p.
52 Gerő, 2009. – 819 p.
53 Gerő, 2009. – 821 p.
54 Gerő, 2009. – 821 p.
55 Gerő, 2009. – 824 p.
56 Gerő, 2009. – 825 p.
57 Gerő, 2009. – 835 p.
58 Gerő, 2014. – 197 p.
59 Gerő, 2014. – 840 p.
60 Gerő, 2014. – 846–847 p.
61 Gerő, 2014. – 198 p.
62 Gerő, 2009. – 849 p.
63 Gerő, 2009. – 850 p.
64 Gerő, 2009. – 854 p.
65 Gerő, 2014. – 199 p.
66 Gerő, 2009. – 858 p.
67 Gerő, 2014. – 199 p.
68 Gerő, 2009. – 867 p.
69 Gerő, 2009. – 867 p.
70 Gerő, 2009. – 867 p.
71 Gerő, 2009. – 873 p.
72 Gerő, 2009. – 884 p.
73 Gerő, 2009. – 896 p.

74 Gerő, 2009. – 896 p.
75 Gerő, 2009. – 897 p.
76 Gerő, 2009. – 903 p.
77 Gerő, 2009. – 905 p.
78 Gerő, 2014. – 202 p.
79 Gerő, 2009. – 909 p.
80 Gerő, 2014. – 202 p.
81 Gerő, 2009. – 916 p.
82 Gerő, 2009. – 920 p.
83 Gerő, 2009. – 922 p.
84 Gerő, 2009. – 925 p.
85 Gerő, 2009. – 926 p.
86 Gerő, 2009. – 928 p.
87 Gerő, 2009. – 929 p.
88 Gerő, 2014. – 206 p.
89 Gerő, 2009. – 939 p.
90 Gerő, 2009. – 941 p.
91 Gerő, 2014. – 207 p.
92 Gerő, 2009. – 948 p.
93 Gerő, 2014. – 27 p.
94 Gerő, 2014. – 30 p.
95 Gerő, 2014. – 32 p.
96 Gerő, 2014. – 33 p.
97 Gerő, 2014. – 38 p.
98 Gerő, 2014. – 41–43 p.
99 Gerő, 2014. – 42 p.
100 Gerő, 2014. – 46 p.
101 Gerő, 2014. – 47 p
102 Gerő, 2014. – 48 p.
103 Gerő, 2014. – 50 p.
104 Gerő, 2014. – 50 p.
105 Gerő, 2014. – 53 p.
106 Gerő, 2014. – 58–59 p.

107 Gerő, 2014- - 65 p.
108 Gerő, 2014. – 68 p.
109 Gerő, 2014. – 69 p.
110 Gerő, 2014. – 75 p.
111 Gerő, 2014. – 76 p.
112 Gerő, 2014. – 76 p.
113 Gerő, 2014. – 81 p.
114 Gerő, 2014. – 81 p.
115 Gerő, 2014. – 83 p.
116 Gerő, 2014. – 86 p.
117 Gerő, 2014. – 87 p.
118 Gerő, 2014. – 95 p.

119 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
120 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
121 Ellenőrző Bizottsági jelentés – 2013,
2014. május 12 [https://
drive.google.com/
open?id=0BwRMZpUAKliSzjNTclRxc2Q
5cjA](https://drive.google.com/open?id=0BwRMZpUAKliSzjNTclRxc2Q5cjA)
122 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
123 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
124 Elnöki beszámoló – 2015, 2016.
március 01 [https://drive.google.com/
open?id=0B96Kbp4w3kBDTF9VOE9u
MnFISzQ](https://drive.google.com/open?id=0B96Kbp4w3kBDTF9VOE9uMnFISzQ)
125 Elnöki beszámoló – 2015, 2016.
március 01 [https://drive.google.com/
open?id=0B96Kbp4w3kBDTF9VOE9u
MnFISzQ](https://drive.google.com/open?id=0B96Kbp4w3kBDTF9VOE9uMnFISzQ)
126 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
127 Elnöki beszámoló – 2016, 2017. január
<https://drive.google.com/>

[open?id=0B96Kbp4w3kBDN0drWG1la
Wp5V3M](https://drive.google.com/open?id=0B96Kbp4w3kBDN0drWG1laWp5V3M)
128 Elnöki beszámoló – 2016, 2017. január
[https://drive.google.com/
open?id=0B96Kbp4w3kBDN0drWG1la
Wp5V3M](https://drive.google.com/open?id=0B96Kbp4w3kBDN0drWG1laWp5V3M)
129 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
130 Elnöki beszámoló – 2017, 2018. január
1. [https://drive.google.com/
open?id=170BFtiyxGI0B3zQZe8k4Unt
Qn0XXUFzM](https://drive.google.com/open?id=170BFtiyxGI0B3zQZe8k4UntQn0XXUFzM)
131 Elnöki beszámoló – 2017, 2018. január
1. [https://drive.google.com/
open?id=170BFtiyxGI0B3zQZe8k4Unt
Qn0XXUFzM](https://drive.google.com/open?id=170BFtiyxGI0B3zQZe8k4UntQn0XXUFzM)
132 Elnöki beszámoló – 2017, 2018. január
1. [https://drive.google.com/
open?id=170BFtiyxGI0B3zQZe8k4Unt
Qn0XXUFzM](https://drive.google.com/open?id=170BFtiyxGI0B3zQZe8k4UntQn0XXUFzM)
133 [https://moksz.org/rendezvenyek/
konferenciak/](https://moksz.org/rendezvenyek/konferenciak/)
134 Elnöki beszámoló – 2018, 2019. január
31. [https://drive.google.com/
open?id=1_gyY2ttDfejMIGxzG1liCCN_1
q-L3UZI](https://drive.google.com/open?id=1_gyY2ttDfejMIGxzG1liCCN_1q-L3UZI)
135 Elnöki beszámoló – 2018, 2019. január
31. [https://drive.google.com/
open?id=1_gyY2ttDfejMIGxzG1liCCN_1
q-L3UZI](https://drive.google.com/open?id=1_gyY2ttDfejMIGxzG1liCCN_1q-L3UZI)
136 Elnöki beszámoló – 2018, 2019. január
31. [https://drive.google.com/
open?id=1_gyY2ttDfejMIGxzG1liCCN_1
q-L3UZI](https://drive.google.com/open?id=1_gyY2ttDfejMIGxzG1liCCN_1q-L3UZI)
137 Elnöki beszámoló – 2019, 2020. július
1. [https://drive.google.com/file/d/
12mUWegvtkS_XbOnff0L3W9P5SwF0
w_EL/view?usp=sharing](https://drive.google.com/file/d/12mUWegvtkS_XbOnff0L3W9P5SwF0w_EL/view?usp=sharing)
138 [https://hu.wikipedia.org/wiki/
Benda_M%C3%A1ria](https://hu.wikipedia.org/wiki/Benda_M%C3%A1ria)
139 Elnöki beszámoló – 2019, 2020. július
01 [https://drive.google.com/file/d/
12mUWegvtkS_XbOnff0L3W9P5SwF0
w_EL/view?usp=sharin](https://drive.google.com/file/d/12mUWegvtkS_XbOnff0L3W9P5SwF0w_EL/view?usp=sharin)

Merre tovább? Válaszkereső előadások az MKE 53. Vándorgyűléséről

HORVÁTH ADRIENN

igazgatóhelyettes, Vörösmarty Mihály Könyvtár, Székesfehérvár

horvath.adrienn@vmk.hu

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (továbbiakban MKE) – együttműködve a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem (továbbiakban MATE) Egyetemi Könyvtár és Levéltárral, valamint a Takács Gyula Megyei Hatókörű Városi Könyvtárral – 2022. július 14–16. között rendezte meg az 53. könyvtáros vándorgyűlést Kaposváron. A 2021-es online vándorgyűlés után immár személyesen találkozhattak a könyvtárosok Somogy megye szívében, egy mind szakmai, mind rekreációs programokban bővelkedő találkozón.

Aki szerdától szombatig Kaposváron tartózkodott, annak az országos fesztiválokhoz hasonlóan, a rendezvény nulladik napja a regisztrációval, ismerkedéssel, terepbejárással telt, majd az estét BENEDEK DÁNIEL és FÁNDLY CSABA színházi előadása, a *Variációk egy rablásra*¹ tette élvezetessé.

Hivatalosan csak csütörtökön vette kezdetét az esemény, ezen a napon került sor a nyitó plenáris ülésre, ahol a kötelező köszöntők után GOMBOS PÉTER, a MATE Kaposvári Campus főigazgató-helyettese, a Magyar Olvasástársaság alelnöke problémaorientált előadását hallgathatta meg a népes publikum. Az előadás gerincét a másképp és mást olvasó digitális bennszülöttek olvasási szokásai adták, amihez az adatokat főként a 2017-es, „Az én könyvtáram”-projektben lezajlott reprezentatív olvasásfelmérés adta.² Az olvasáskutató elsőként arra hívta fel a figyelmet, hogy a digitális bennszülöttek mára teljeskörűen tagjai a középiskolai oktatásnak, de nagy részben már az egyetemeken is ott vannak. Tehát lassan felnőttkorú

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETE
53. VÁNDORGYŰLÉS
2022. JÚLIUS 14-16. • KAPOSVÁR

lesz az a generáció, amelyikről a kutatások alapján elmondható, hogy a mély vagy lassú, úgynevezett élményszerző olvasás hiánya, ellenben a praktikus, információkereső olvasás, vagyis a *scanning* és *skimming* jellemzi.³ Ezek a fiatalok határozott jövőképpel rendelkeznek, amely gyakran távol áll a realitástól. A könyvtárhasználatuk problémás, adódik a kérdés, hogy jelen van-e a könyvtár az életükben, illetve az, hogy hogyan tud jelen lenni. Szembe kell nézni azzal, hogy ahogy számos szakma, a könyvtáros is kiöregedő, elnőiesedett; felmerül a kérdés, hogy például az alsó tagozatos fiúk olvasási szokásait befolyásolja-e ez, és ha igen, hogyan. De ugyanígy kérdésként merül

fel, hogy a technikai eszközök, beleértve a televíziót is, hogyan nyomják rá a bélyegüket egyes korosztályok olvasással töltött idejére: a 60 év felettiek 60%-a egy könyvet sem olvas el egy év alatt, emellett azonban 4-6 órát töltenek tévénézéssel. Hasonlóan sokkoló adat volt, hogy a 10 év alatti gyerekek 50%-ának a szülei nincsenek tisztában azzal, hogy a gyerekük járt már könyvtárban – utal ezzel az előadó az iskolai könyvtáraknak az oktatásban betöltött helyére. A vándorgyűlés jó alkalom, hogy összegyűljön egy helyen a szakma, de arra is, hogy elgondolkodjunk a sok előadás között a társadalomban betöltött jövőbeli szerepünkön. Erre az el nem hangzott igényre az előadó azt a találó választ adta, hogy a jó könyvtáros facilitátor a közössége számára.

A szakmai felvezető és a könyvtárosok kitüntetéseinek, díjainak átadója⁴ után az estét a Kossuth tértől a Csíky Gergely Színházig tartó kellemes séta, egy flashmob és a Kaposvári Helyőrségi Zenekar előadása zárta.

A szekcióülések hagyományosan a második napon kaptak helyet a programban. A MATE Kaposvári Campusának területe zsongott a könyvtárosoktól, akik vagy kisebb csoportokba verődve szakmáztak, diskuráltak, vagy előadásra siettek, esetleg épp egy-egy szakmai kiállító standja körül csoportosultak. A kispénáris ülés reggeli átfogó jellegű felvezető előadásokat tartalmazott, így RÓZSA DÁVID, az Országos Széchényi Könyvtár (továbbiakban OSZK) főigazgatója beszélt a könyvtári rendszerről, könyvtárstatisztikai trendekről, valamint nemzetstratégiai elképzelésekről. Az előadó a könyvtárhasználati statisztikának a Covid-19 okozta csökkenésén túltekintve, a 2015-ös adatokkal vetette össze többek között a regisztrált használók számát korosztályonként, vagy a rendezvények számát, és megállapította, hogy előbbi esetben kétharmados, utóbbi esetben ehhez képest minimális, 5%-os visszaesés tapasztalható. Pozitívumot szinte egyedül a távhasználatok számának növekedése jelent. Rózsa kitért arra is, hogy nem csak a klasszikus értelemben vett könyvtárhasználati adatok zuhantak az elmúlt években, évente 4–5%-kal csökken a könyvtáros munkakörben foglalkoztatottak száma, megnyugvást az egyetemi képzésben részt vevők száma sem adhat: 2021-ben Magyarországon 19 fő nyert felvételt könyvtáros MA-képzésre. Elgondolkodtathatták ezek az adatok a hallgatóságot, mivel ez nem

azt jelenti, hogy a kétéves képzést mind el is fogják végezni, pláne nem azt, hogy könyvtárosként fognak munkát vállalni. Ezekkel a csökkenésekkel nem párhuzamba állítva, de elhangzott, hogy 2015 óta a könyvtárügyre szánt költségvetés másfélszeresére nőtt. Ezek után a nemzeti könyvtárügy téma keretében elhangzott, hogy meg kell újítani a vidéki és határon túli könyvtári rendszert, ebben nagy szerepe lesz a Regionális Könyvtári Kollégiumnak. Elhangzott, hogy a könyvtári rendszerben jelentős helyet foglalnak el a vidéki szakkönyvtárak, valamint a jövőben nagyobb figyelmet kell fordítani az iskolai könyvtárakra. Rózsa úgy gondolja, hogy az olvasáskultúra fejlesztése nemzetstratégiai fontosságú, ami kapcsán fenntartható, évtizedes léptékű programokba kell investálni. A könyvtáraknak kutatástámogató és innovációs központoknak kell lenniük – legyenek példamutatók a streaming szolgáltatók – ehhez országos könyvtári fejlesztésekre van szükség, össze kell hangolni a központi szolgáltatásokat. Utóbbi kapcsán elhangzott, hogy a MOKKA-t felhőszolgáltatásként az OSZK működteti; az Országos Könyvtári Platform statisztikai modulja még nem működik, de már a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtára teszteli a felületet; a nemzeti névtérben a testületi, földrajzi és személynévi rész készen van ugyan, de könyvtárszakmai feladatok még vannak a projekttel kapcsolatban; a 3/1975. (VIII. 17.) KM-PM együttes rendelet a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről szóló szabályzat kiadásáról című rendelet megújítására még várni kell. Rózsa magabiztosan prezentálta, hogy összközlőgyűjteményi stratégiára van szükség, az egyeztetésbe be lesznek vonva hamarosan a nagy könyvtáros szervezetek is. Nyilvános kérdést nem kapott az előadó.

A kispénáris ülés másik előadója GOMBOSNÉ SZABÓ SÁRA, a MATE Egyetemi Könyvtár és Levéltár Kiadói Irodájának vezetője volt, aki a tudományos könyvkiadás könyvtári lehetőségeiről, nehézségeiről és folyamatairól beszélt. Az előadó felvezetőjében elmondta, hogy a tudományos könyvkiadás motorja a presztízs- és teljesítménykényszer, ami az egyetemen dolgozó tanárokat arra sarkallja, hogy lektorált, nagy presztízsű folyóiratban publikáljanak. Ennek folytán megnőtt az indexelő adatbázisok, valamint az MTMT-adatlapok folyamatos frissítésének szerepe. Ugyanakkor a tudományos dokumentumkiadás bajban van:

¹ Ízelítő a Variációk egy rablásra című darabhoz. <https://www.youtube.com/watch?v=6vNFIbWWEuQ> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

² GOMBOS PÉTER: *A digitális generáció olvasási szokásai – a 2017-es reprezentatív olvasásfelmérés tapasztalatai* <http://www.azekonyvtaram.hu/documents/11543/34323/Gombos+P%C3%A9ter.pdf/7a52f970-2055-487f-85fd-b358c36cec45> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

³ Skimming and Scanning. Lásd: <https://www.utc.edu/enrollment-management-and-student-affairs/center-for-academic-support-and-advisement/tips-for-academic-success/skimming> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)
Practical Reading Techniques: Skimming And Scanning. Lásd: <https://www.angliaeducation.org/practical-reading-techniques-skimming-and-scanning/> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

⁴ A Fitz József-könyvdíj átadója 1:21:00-tól, az MKE-Emlékérem átadása 1:25:00-tól, a Füzéki István-émlékérem átadása 1:40:20-tól nézhető vissza a MATE Egyetemi Könyvtár és Levéltár YouTube-csatornáján: <https://www.youtube.com/watch?v=2EevyqxKs34&t=4865s> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

⁵ A vonatkozó jogszabály a 48/2020. (XII. 23.) EMMI-rendelet egyes megyei hatókörű városi könyvtárak regionális feladatellátásáról és illetékességi területéről, lásd <https://njt.hu/jogszabaly/2020-48-20-5H> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

⁶ Katalist-hír: MOKKA/ODR a felhőben. <https://katalist-to-feed.blogspot.com/2021/11/> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

monopolhelyzetben levő kiadók, 1000 példány alatti darabszámok, alacsony könyvpiaci részesedés jellemzi az ágazatot. Az egyetemi kiadók jegyzetkiadásból tartják fenn a működésüket, de fontos, hogy minden publikált anyagnál kell korrektor, szerkesztő, tördelő – ezen résztvevők alkalmazása elengedhetetlen, és plusz költséggel jár. Az előadás során hangsúlyos kérdés-ként merült fel, hogy az egyetemekhez köthető intézményi tudományos könyvkiadás hogyan maradhat életben a könyvkiadás nehézségei mellett. A megoldás kulcsa pont az egyetemi publikációs kényszer kiaknázása lehet, megfelelő erőforrások és a működési folyamatok megteremtésével. Az előadó nem csupán a tankönyvi szöveget ismételte meg, annak érdekében, hogy a MATE Kaposvári Campusán megfelelő minőségű tudományos könyvkiadás legyen alapos előtanulmányt végzett: áttekintve 40 intézmény szervezeti és működési szabályzatát, 4 alapmodellt különböztetett meg. A helyzet ma Magyarországon az, hogy az intézményi könyvkiadás vagy ki van szervezve egy külső kiadvállalatnak, vagy az intézménynek van saját kiadvállalata (ami nem egyenlő a tudatos, szabályozott kiadási gyakorlattal), vagy az intézményen belül egy szervezeti egység koordinálja a könyvkiadást (ilyen például a DEENK-ben van, ahol a könyvtár látja el ezt a feladatot), a negyedik típus pedig ahol nincsen a kiadásra vonatkozó szabályozás, de készülnek kiadványok. A feldolgozó tapasztalatok azt mutatják, hogy megjelenésükben, leírhatóságukban is nagyon vegyes színvonalúak az egyetemi berkekben készült kiadványok, továbbá gyakran nehézséget jelent a kínálat elérése, a könyvek beszerzése. Ezen összefüggések átgondolása után a kaposvári egyetem átszervezésekor áttekintették az előintézmények gyakorlatait, és 2020 őszén helyzetkép-felmérést végeztek: megkérdezték az oktatókat, hogy mit várnak a dokumentumkiadástól; aki részt vett a kiadásban, annak milyen tapasztalatai vannak. A válaszadók számára fontos a helyesírás, a lábjegyzetelés, viszont kevésbé érdekli őket, hogy a kiadvány kereskedelmi forgalomba kerül-e vagy sem. Szükség van az egyetem szakmai támogatására, segítségnyújtásra is, összességében magasak a minőségi elvárások, amikkel összeegyeztethetetlen az, hogy egy személy egyszerre legyen korrektor és szerkesztő, tehát több feladatot lásson el egy személyben. Ez azért releváns észrevétel, mert a MATE előintézményeiben készült kiadványok közel 30%-ának volt csak olvasószerkesztője vagy korrektora! A megfigyelések felvázolása után az előadó ismertette a MATE kiadójának fejlesztési tervét, ami 5 területre fókuszál: szervezeti kérdések, szabályozott folyamatok, brandépítés, a tudományos krité-

riumoknak való megfelelés, költséghatékonyság. Ennek megfelelően a MATE-n ISBN-t igényelni csak a könyvtáros tud, így biztosan értesül a könyvtár a megjelenésekről; rendelkeznek arculati kézikönyvvel, az OJS-t használják a kiadási folyamatban. A kiadványokat a kiadói műhelyekben készítik elő, a kiadói iroda a könyvtáron belül működik, a folyóiratok csak DOI-val jelenhetnek meg, a könyveknek ez még folyamatban van. Céljuk egy jól szervezett, szervezeti egységek közti együttműködésen alapuló rendszer működtetése.

A kutatástámogató könyvtáros előadása után kezdődtek a szekcióülések, amik folytán a könyvtárosok szétrajzottak a klimatizált, kényelmes előadók felé, hogy meghallgassák a különböző szervezetek, szekciók⁷ előadásait, amikből csupán egy szubjektív válogatás alapján készült a beszámoló.

10 óra után a Közkönyvtári Egylet – Gyermekkönyvtáros Szekciójának ülése DR. ISZÁLY FERENC ZALÁN, a Nyíregyházi Főiskola adjunktusának rengeteg kérdést begyűjtő előadásával vette kezdetét, amelynek címe *A könyvtárak új innovációs elektronikus szolgáltatási rendszere* volt. A matematika és informatika területéről érkező előadó egy szabadalmaztatott modernizációs rendszert (UNINLIB University Innovation Library System) tárt a könyvtárosok elé, amelynek központja egybeesne a könyvtár épületével. A rendszer kiinduló elve, hogy a könyvtár ne csak a kultúra és a tudás tárolásában, hanem annak generálásában, ezeknek a gyakorlatba ültetésében is vállaljon szerepet. A vízióban egy olyan web 2.0-as szolgáltatási rendszer került bemutatásra, ami segíti főként az egyetemi oktatásból jövő startupokban és projektmunkában való részvételét. Ez a rendszer egy coworking space, egy innovációs közösségi platform lenne egyetemistáknak, ahol egyrészt regisztrációt követően (Wikt-rendszer) a kereső hozzáfér a projektmunkák adatbázisához, a szakmai partnerkeresőhöz, létre tud hozni egy startupot vagy tudományos projekteket, segítségért igénybe veheti a vállalkozási és jogi kisokost. Másrészt (coworking place a könyvtárban) használhatja a könyvtár területén a coworkingre alkalmas területet (greenboxszal, podcast roommal, webcam roommal, food stationnal), meg tud nézni egy kiállítást a könyvtár segítségével létrehozott startupok termékeiből, szolgáltatásaiból, de lenne környezeti fenntarthatósági fal, startup shop és ötletsarok, valamint megjelenének a könyvtár épülete előtti téren e-rollerek, e-autótöltő és e-kölcsönző állomások, könyvboxok, pocket automaták. A fenti elképzelések egyes könyvtárosoknak akár egy fantasztikus regényben vagy sci-fiben is szerepelhetnének, ezért javasolt felkeresni az Innov

⁷ Az 53. vándorgyűlés szakmai programjait lásd: <https://mkevandorgyules.hu/szakmai-programok/> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

Kutatóintézet Kft. oldalát, a <http://innovrin.com/>-ot, ahol további részletes leírást, vizuális anyagokat találunk az alátámasztandó, hogy ha ezt az utat választják a könyvtárak és együttműködés reményében felkeresik az Innov Intézetet, a jövő csak egy karnyújtásnyira van.

A *Bibliográfiai Szekció* és a *Helyismereti Könyvtárosok Szervezetének* előadásai egy teremben kaptak helyet, itt 10:40-től LAKFALVINÉ DR. SZÖGEDI GABRIELLA, a DEENK Oktatási és Kutatástámogatási Osztály Szaktájékoztatói Csoportjának csoportvezetője beszélt, előadásának címe *A szaktájékoztatói feladatkörök a 21. században* volt. A DEENK-es kollégák az elődők, nevezetesen Csüry István, a könyvtár volt főigazgatójának szellemi hagyatékán elindulva valószínűítették meg a mostani szaktájékoztatói rendszert, amely a szelektáláson, az értékelő válogatáson, a tartalom előtérbe kerülésén és a korábbi szakreferensi osztályon nyugszik. A csoport mozgató alapelve, hogy a könyvtárnak integrálódnia kell az oktatásba és a kutatásba, ennek a stratégiai pontnak megfelelően az Oktatási és Kutatástámogatási Osztályhoz került – a Publikációs és Open Access Csoport mellé – a Szaktájékoztatói Csoport is. A csoporthoz tartozik az iDEa Tudóstér, ami egy támogató információs rendszer, „ahol [a használó] egy helyen láthatja a Debreceni Egyetem tudományos eredményeit a kutatók, kutatási egységek és pályázatok profiloldalain keresztül.”⁸ Az Oktatási és Kutatástámogatási Osztály 10 fő szaktájékoztatóval működik, ebből 5 fő a Tudóstérrel, a többi az MTMT-adminisztrációval foglalkozik. A szervezeti elhelyezkedés kialakulása, a fő stratégiai irányvonal után az előadó a Szaktájékoztató Csoport munkáját ismertette. A tudományterületeket az open science felé való elmozdulás jellemzi, ami kihívások elé állítja a könyvtárosokat, napi szinten követni kell a szakirodalmat, az adatbázisokat, ezenfelül szakterületenként ajánlókat készítenek a használóknak. A szaktájékoztatók mellett a csoport tagjai ügyeletet vállalnak, oktatókkal konzultálnak, rendezvényeket, eseményeket készítenek elő – pl. Geonight.⁹ A szaktájékoztatók hivatása, hogy megismertessék a felhasználóval az információhoz vezető utakat: abban nyújtanak segítséget, hogy hol és hogyan kell keresni. Segítik a tananyagok aktualizálását, beszerzési és apasztási javaslattal élnek, szakirodalomfigyelést vállalnak, gondozzák a digitális könyvtárat. Együttműködnek a Gyarapítási, Gyűjteménykezelési, Meta-

adat és Menedzsment és Ügyfélszolgálati Osztályokkal.¹⁰ A szaktájékoztatói munkakör igényli a szaktudást, az ügyfél- és partnerközpontúságot, csapatmunkát és egyéb együttműködéseket, a felelősségvállalást és a precizitást.

Lakfalviné Dr. Szögédi Gabriella előadását a szintén DEENK-es JAKAB EMESÉÉ követte, aki a *Digitalizált tartalmak megőrzése és szolgáltatása a DEENK-ben* címmel tartott előadást. Munkájuk alapja, hogy szolgáltatásközpontú digitalizálást, és ezzel összefüggésben felhasználóbarát szolgáltatást nyújtanak. Az előadó a <https://galeria.lib.unideb.hu/plakatok/item> link alatt található, a DEENK plakátgyűjteményére vonatkozó projektet ismertette előadásában. Az adatbázishoz a Dublin Core-t használták, az online galéria Omeka-alapú és nem DisPace-alapú, mint a DEA felülete. A DEA kategória rendszerét a Corvinát hipertextekkel kapcsolták össze. Az adatbázisban kategóriákkal és tárgyszavazással egyaránt éltek, a képek leírásánál a DEA-azonosítóra kattintva a DEA felületére ugrunk, ahonnan az adott plakát letölthető JPEG és PDF formátumban egyaránt. A plakátgyűjtemény folyamatosan bővül, az egyes újonnan bekerülő tételeknél be tudják építeni az adott plakáthoz tartozó közösségi médiás leírásokat is – lásd Geonight. Munkájuk során intenzíven együttműködnek a Kommunikációs Osztállyal.

A debreceni kolléganőket KÁROLY NÓRA követte, aki a szolnoki Verseghegy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény Olvasószolgálati Osztályán belül a Helyismereti és Digitalizálási Csoportot képviselve beszélt a szolnoki Topotékaról, előadásának címe *Köz(ös) Kincs és Közösség*. A Szolnok Topotéka bemutatása volt. A szolnoki megyei hatókörű városi könyvtárban 1999 óta folyik digitalizálás. 2014-ben az Európai Unió által meghirdetett szellemi és kulturális emlékévkapcsán indult el náluk a Topotéka¹¹, amely projektben a Budapest Főváros Levéltára volt a segítségükre. A Topotéka kialakításánál szempont volt, hogy tetszetős kinézetű, könnyen kezelhető galériával, jól indexelhető képekkel rendelkező online adatbázissal hozzanak létre. A létrejött oldal interaktív, időszavas keresést lehetővé tevő, georeferált – utóbbi az eltűnt emlékeknél válik igazán fontossá. A háttér-gyűjtemény a helyismereti és más köz- és magángyűjteményeken alapszik, utóbbiakat néha a véletlen sodorja a Topotéka felé, ilyen volt a köteleki községi önkormányzat épületében talált filmnegatív-gyűjte-

⁸ Az iDEa Tudóstér honlapja: <https://tudoster.idea.unideb.hu/> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

⁹ Geonight 2021-ben a DEENK-ben. <https://geo.unideb.hu/hu/geonight-2021> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

¹⁰ A DEENK organogramja. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/308950/organogram2019_kep_titkosított.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

¹¹ A szolnoki topotéka oldala. <https://szolnok.topoteka.net/> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

mény, amit a könyvtár digitalizált, majd tett közkinccsé. Annak érdekében, hogy minél többen értesüljenek a Topotékaról és megismerjék a hasznosságát, a könyvtár gyűjtőnapokat és a Topotéka online gyűjteményére alapozott akciókat szervez, amire jó példa a *Képpel írt várostörténet* akció.¹² A könyvtárosok munkáját gyakran segítik a használók, akik a közösségi média platformjain vagy a Topotékában találnak rá egy képre, amin felismernek egy rég lebontott épületet, már nem élő embereket azonosítanak be, így épül és őrződik meg a helyi történetek lenyomata.

A *Jogi Szekció*hoz áttérve a hazai könyvtárak lehetőségei a Marrákesi szerződés farvizén – látássérültek és nyomtatott szövegek olvasására egyéb okokból képtelen olvasók könyvtári ellátása címmel tartott előadást BÓDOG ANDRÁS, az OSZK Könyvtári Intézetében működő Szabványosítási Iroda munkatársa. Az előadó szerint a Marrákesi egyezmény egy határokon átívelő lehetőség az olvasási képességeket érintő fogyatékos-sággal élők dokumentumellátására. A kedvezmény főként a látássérülteket érinti, mivel az egyezmény értelmében a kulturális örökségvédelmi intézményeknek a megjelent könyvekről lehet másolata, amennyiben az a könyv OOC-műnek minősül. A Marrákesi egyezmény nyomán az OSZK nyilvántartást vezet a jogosított intézményekről.¹³ A Marrákesi egyezmény az esélyegyenlőség minél nagyobb biztosítására ad lehetőséget, ha a digitalizálás végtermékeit, a keletkezett fluid formátumot, az ePub-ot széles körben használjuk, mivel ezt a mobilkészülék jól jeleníti meg és a felolvasó szoftver is olvassa, sokkal jobban, mint a PDF-et, mivel utóbbinál a felolvasószoftver a lábjegyzeteket, oldalszámokat is felolvassa. A látássérültek a könyvek konverziójakor a TXT-t részesítik előnyben, viszont a digitalizálásnál, ha a számukra is megfelelő formátumban történik konverzió, nagyobb számban és kevesebb energiabefektetéssel juttathatók el a könyvek ennek a speciális, de olvasni akaró rétegnek.

A *Tudományos és Szakkönyvtári Szekció*ban 12.50 után lehetett meghallgatni LASKAY ANNA, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem Tittel Pál Könyvtár szaktájékoztatójának előadását, amelyet *Érték- és információközlés változó környezetben – a Tittel Pál Könyvtár saját gyártású műsorai* címmel adott elő. Elsőként ismertette, hogy milyen egyéb értékközlő szolgáltatásokkal találkozhatnak a használók a felső-

oktatási könyvtárakban. Így a könyvtári terek szerepét hangsúlyozandó, beszélt a 2015 óta működő *Tittel-estéről*,¹⁴ ami tudományos-ismeretterjesztő beszélgetéseket takar, aztán az „Ez is én vagyok” kezdeményezésről, ami révén az egyetem dolgozói mutatkoznak be másik oldalukról, így nyílt például a PR-os kolléga hímezéseiből remek kiállítás a campuson, de ahogy számos helyen, náluk is van Mályva Polc. A változó környezet megkövetelte, hogy a könyvtár még jobban nyisson a használók felé, könyvtárfilmet forgattak, majd elkezdtek saját gyártású műsorokat is létrehozni, így hívták életre az Eszterházy Podcastot,¹⁵ ami negyedévente jelenik meg. A készítésben, a technikai háttér biztosításában a Líceum Televízió volt segítségükre. A munkatársak kompetenciájára építve készítettek még egy műsort. Ez a *Bookcast* nevet kapta, melyben havi rendszerességgel, 20 perces időkeretben hárman beszélgetnek könyvekről. A műsorvezető (aki maga az előadó), rádiós múlttal rendelkező kollégája a könyvtárnak, így adta magát a tartalomgyártás, aminek előnye, hogy további felhasználásra is alkalmas, erősíti a kommunikációs platformokat, fejleszti az intézmény belső és külső kapcsolatrendszerét.

Levezetésként átnyergelve a délután kezdődő *Somogy Megyei Szervezethez*, elsőként SZITA KÁROLY, Kaposvár polgármestere helyett BORHI ZSOMBOR alpolgármester előadását (Kaposvár a klímabajnok – a klímavédelem céljai és eredményei Kaposváron) hallgathatták meg a jelenlévők. Klímabajnoknak lenni nagyon hangzatos cím, de az alpolgármester által elsorolt, már megvalósult és még csak tervben levő kezdeményezések magukért beszélnek, Kaposváron valami tényleg elkezdődött. Okosparkot hoztak létre, amely segítségével telefont lehet tölteni, de rádiót is lehet hallgatni; a közvilágítási rendszer fényerejének csökkentésével spórolnak. Energiaközösséget hoztak létre: a cukorgyári tevékenység melléktermékét biogázzá alakítják, ami fedezi nemcsak a gyár energiafogyasztását, hanem ebből a piaci ár alatt részesül a városi fürdő, de a buszokat is ezzel működtetik, sőt a szennyvíztelepet is. A 67-es út mentén biomassza-erőművet építenek, a panelprogram révén a kórháznak 50%-os energiamegtakarítása volt. Kaposvár határában található Európa legnagyobb naperőműve, ami 100 megawatt energia előállítására képes. A városi fűtési és levegőztetési rendszerek takarékos működ-

tetéséért épületfelügyeleti rendszert építenek ki. Hulladékgazdálkodási programot indítottak, amelynek keretében minden család kapott egy komposztálót. Jelenleg alakítják ki a használt étolaj gyűjtésének metódusát. Az aszály és az árvíz ellen csapadékelvezető rendszert építenek ki. Hangsúlyosnak tartják, hogy már kisgyerekkorban találkozzanak a környezetvédelemmel a gyerekek, ezért klímanapokat tartanak óvodásoknak, iskolásoknak. A jövő számos lehetőséget tartogat a város számára, hiszen 6 másik várossal együttműködve részt vesznek az ELENA energiamodernizációs programban, amiben megújuló energiaforrások optimalizált felhasználását tervezik, és az energia tárolásában gondolkodnak.

A jó gyakorlatokkal teli előadás után a *Médiacity*, azaz a *Laptapír* szponzori előadása következett. Az IP-azonosítású szolgáltatás révén 140 magazin, 50 kiadó 3600 lapszáma érhető el digitálisan. Jelenleg több könyvtár, kórház, hotel fizet elő a 2020 óta elérhető szolgáltatásra, amelynek díja csupán 10.000+ÁFA/hely/hó.

A Zöldkönyvtári Szekcióból kiszoruló PUSZTAI FRUZZSINÁT a Somogy Megyei Szervezet fogadta be, és senki nem bánta, hogy ebben a szekcióban hallhatta a zöld gyakorlatok garmadáját felsorakoztató siófoki könyvtáros előadását, amelynek címe *Zöld utakon – ököpercek a jövőnkért* volt. A siófoki könyvtárban nem a divatos téma miatt, hanem saját indíttatásból léptek a könyvtárosok a csapatösszetartóként is szolgáló zöld útra. A gyerekprogramok alkalmával újrahasznosítanak anyagokat, ökotípeket adnak használóiknak, felhívják a figyelmet a zöld jeles napokra, tematikus hetekre; ballonos vízautomatát használnak, amihez papírpoharakat helyeznek ki az olvasóknak. A siófoki könyvtáráépület mindössze 10 éves, de ezt a modernnek számító épületet is képesek voltak úgy átrendezni, hogy az energetikailag kedvezőbb legyen. Növényeket helyeztek el a terekben, árnyékolókat és vízgyűjtőt raktak a teraszra, mivel alapvetően sok ablakkal rendelkezik az épület, a természetes fényt használják fel; elemgyűjtőket helyeztek ki és zöld tematikájú könyvtári állományt különítettek el. Odafigyelnek arra, hogy karbonsemleges nyomtatással készült folyóiratokat rendeljenek, könyvcserепontot hoztak létre, és számos olyan rendezvényt csinálnak, amelyek révén a használók például élő madarakkal találkozhatnak, vagy a méhek jelenlétére hívják fel a fi-

gyelmet. Az irodai környezetben is alkalmazzák a zöld szemléletet: fenntarthatóbb termékeket és öko betűtípust használnak, filmoluxszal teszik könyveiket ellenállóbbá. Fás környezet van a könyvtár körül, ami azért fontos, mert ez hozzájárulhat ahhoz, hogy akár 8–12 fokkal csökkenjen a város hőmérséklete, a fák ugyanis megkötik a széndioxidot.

Előadása végén a könyvtáros felhívta a figyelmet a <https://www.worldometers.info/> oldalra, ahol másodpercről másodpercre követhetjük nyomon a népesség növekedését, a társadalmi, gazdasági, egészségügyi, környezeti adatok rohamos, elrettentő változását.

Az utolsó, itt summázott előadásra szintén e szekción belül került sor, melyet EGYED NÁNDOR tartott *A kistérségi könyvtárellátás sajátosságai Somogy megyében* címmel. Somogy megyében 264 településből 229 ellátott, tehát KSZR-es település van. A megye népessége, földrajzi adottságai révén aprófalvas megyének számít, ezért a KSZR-t megyei struktúrát ellátó települések (Kaposvár 73 település ellátása, Balatonboglár 24 település, Barcs 32 település, Csurgó 25 település, Kadarkút 14 település, Marcali 18 település, Tab 23 település) közbeiktatásával oldják meg, ami ennek ellenére igénybe veszi a megyei könyvtár munkaszervezését is – a vezetővel együtt 11 fő dolgozik a Hálózati és Szaktanácsadói Osztályon. A KSZR-könyvek feldolgozását 3 fő látja el, a módszertani résszel 4 fő foglalkozik, nincsen náluk külön könyv- és személyszállító kolléga. A gyarapítási keretet körzetenként, annak mérete alapján állapítják meg; a folyóiratoknál csomagokat határoznak meg. 28 könyvtármozis településük van, ami 6787 nézőt jelent, és minden évben jutalmaznak a legaktívabb települést.

Az MKE 53. Vándorgyűlésének programjai a fenntarthatóság, felelősség, szemléletformálás címszavak köré szerveződtek, de helyet kaptak szép számmal olyan előadások is, amelyek a könyvtáros szakma technikai-informatikai feltételeit boncolgatták, vagy a használói szokások, használócsalogató jó gyakorlatok bemutatását tartalmazták. A vándorgyűlés kulturális és szabadidős programokkal zárult, így az érdeklődők szombaton csoportosan látogathatták meg Siófokot, Csurgót vagy Szennát.

Újra együtt, egy helyen, így summázható ez a vándorgyűlés, és persze találkozunk jövőre is, akkor már Tatabányán! ■

¹² A Képpel írt várostörténet beharangozója 2019-ből. <https://vfmk.hu/2019/09/25/keppel-irt-varostortenet-2019-10-05/> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

¹³ Fehér Miklós felhívása a Marrákesi szerződés kapcsán jogosított szervezetek regisztrációjára: <https://ki.oszk.hu/node/10266> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

¹⁴ Tittel Esték. https://www.youtube.com/results?search_query=Tittel+Est%C3%A9k (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

¹⁵ Eszterházy Podcast. <https://uni-eszterhazy.hu/eszterhazyodcast> (Hozzáférhető: 2022. 07. 26.)

Katonaorvosok és katonaorvosi irodalom a Magyar Katonai Írók Körében (1924–1944)

POGÁNYNÉ Dr. RÓZSA GABRIELLA (PhD)

könyvtárvezető, Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár

prg1971.05.29@gmail.com

Absztrakt

A Magyar Katonai Írók Köre 1925 és 1944 között működött, a szervezet tagjai között a korabeli Magyar Királyi Honvédség számos jeles személyisége szerepelt és célja a hazai „katonai irodalom” támogatása volt. Ezalatt úgy a hadelméleti, történeti és katonaegészségügyi szakirodalmat értették, mind a szép-irodalmat vagy akár a publicisztikát. Jelen dolgozat a Kórhöz kötődő katonaorvosokról, illetve katonaegészségügyi vonatkozású művekről ad áttekintést.

Kulcsszavak: Magyar Királyi Honvédség története, katonaegészségügy története, katonaegészségügyi szakirodalom, 1925–1944

Abstract

Military doctors and military medical publications in the Association of Hungarian Military Writers (1924–1944)

The Association of Hungarian Military Writers operated between 1925 and 1944. The members of the organization included many prominent personalities of the contemporary Hungarian Royal Army and the aim was to support the Hungarian „military literature”, the military historical and military medical special literature, as well as fiction or even journalism. This publication provides an overview of the military doctors connected to the Association and the works related to military health.

Keywords: history of the Hungarian Royal Army, history of military health care, special literature in military health care, 1925–1944

Az orvoskari, a kórházi vagy az orvosegyleti könyvtárak az orvostudomány, ezen belül a katonaorvostudomány művelésnek mindenkor fontos intézményei voltak, éppúgy, mint a speciális szakfolyóiratok, képzőintézmények és szakmai szervezetek, illetve a katonai egészségügyi ellátás mindenkor kapcsolatban állt civil testvérintézményeivel. Így talán nem tűnik idegennek az orvosi könyvtáros szakmai közösség számára kicsit többet megtudni a medicina tudománya és praxisa ezen különleges szegmenséről, annak történetéből, valamint katonaorvoslást is támogató Magyar Katonai Írók Köre tagjainak, tevékenységének vonatkozó működéséről.

A Magyar Katonai Írók Köre a katona(orvos)i tudományos intézményrendszer, infrastruktúra fejlődésének egyik lényeges momentuma volt a vesztes Nagy Háború, az Osztrák–Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békediktátum okozta sokk, illetve később a megkezdett újra-építkezés, Csonkamagyarország újjászervezése, a haderőcsökkentés szorítása és szellemi

Az MKÍK pecsétje

honvédelem közepette. A Kör megszervezése 1924-ben vette kezdetét, a formális megalakulásra azonban

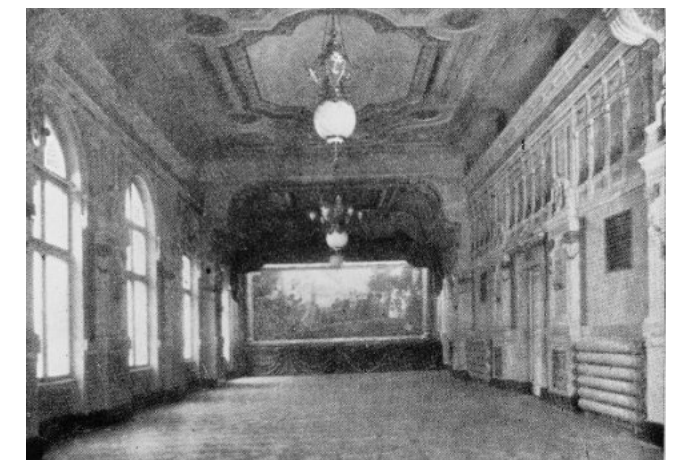
már a következő esztendőben, 1925-ben került sor, kétévtizedes tevékenységének pedig az ország német megszállása és a II. világháború utolsó hónapjainak eseményei vetettek véget. A katonai művelődésnek ezen monumentuma manapság kevésbé ismert, történetének feldolgozására eddig OROSZI ANTAL összefoglaló tanulmánya vállalkozott 1995-ben a Honvédségi Szemle hasábjain, illetve rövidebb írás jelent meg róla ugyanúgy az alapítás évfordulójára a *Magyar Honvéd* című lapban DR. HORVÁTH CSABA tollából. [1]

A tízéves jubileumra közzétett „első évkönyv” csak tisztes távolságtartással írja le a szervezés körüli nehézségeket, konkrétan nem ismeretes, hogy a bonyolult történelmi pillanat okolható-e a helyenként ellenséges, de mindenképpen a lényegi támogatást visszafogó indulatokkal, vagy talán személyes motívumok játszottak közre a születendő, illetve később a fiatal szervezet körüli gáncsoskodásban. Az mindenesetre tudható, hogy a Kör megalapításának első ötlete 1924-ben merült fel, és „a gondolat felvetése körül keletkezett hatalmas hullámok majdnem kősziklához sodorták azt a kis tutajt, amelyen meghúzódtak az eszme bátor hirdetői”. [2] A hasonló, tudományos profilú civil szervezetek közül a Kisfaludy és a Petőfi Társaság elvi támogatását a húsztagú előkészítő bizottság azonban hamar elnyerte, és a szervezők ezeket, illetve a Szent István Társulat működését is példának tekintették saját szervezőmunkájuk számára. Az előkészítő bizottság nevében RUBINT DEZSŐ altábornagy írta alá az első körlevelet 1924. szeptember 20-ai dátummal, és azt a célkitűzést hirdette, hogy „egy olyan irodalmi társaságot alapítsanak, mely munkásságuknak erkölcsi háttért biztosít és az ifjabb bajtársakat irodalmi munkásságra serkenti”, ebben kérte a Tiszti Kaszinó közreműködését a Kör számára helyiség rendelkezésre bocsátásával az 1924. október 17-én 17 órára összehívott bizottsági ülésre, melynek titkári teendőit De Sgardelli Caesar, a 2. honvéd gyalogezred őrnagya vállalta magára. A megbeszélésen kiderült, hogy a Honvédelmi Minisztérium nem tudott/kívánt anyagi támogatást nyújtani a kezdeményezésnek, utóbb pedig az is nyilvánvalóvá vált, hogy a Kaszinó maga sem mutat hajlandóságot helyiségeinek a felolvasások, rendezvények számára ingyenes rendelkezésre bocsátásán túli anyagi dotációra, így még állandó iroda céljaira sem. Így mindazzal együtt, hogy az is elhangzott, hogy „a magyar katonai íróknak külön társaságba való tömörülése nem látszik indokoltnak, sem pedig kivihetőnek”, a szervezők elfogadták a Tiszti Kaszinóhoz, pontosabban annak Tudományos Bizottságához való formális kötődést. [3]

De a társaság megszületése körül bábáskodó szervezők nem mondtak le arról a szándékukról, hogy a Kör saját vezetőséggel rendelkezzen, és csak a Tiszti

Kaszinóval kapcsolatos ügyekben fogadja el a Kaszinó Tudományos Bizottságának fennhatóságát. 1924. október végén pedig már a tagság toborzása is napi-rendre került, 1924. november 15-ei határidővel kellett a „húszak”-nak PILCH JENŐ ezredes, akkor az MTA Hadtörténelmi Bizottságának előadója címére megküldeni azok nevét, „akiket a katonai irodalom terén kifejtett működésük folytán a Kör tagjai sorába leendő felvételre érdemesnek tart” [4], vagyis a szervezet a szervező bizottság meghívása alapján vette fel tagjait. A Jubileumi évkönyv közli a tagokat felkérő/meghívó levél fogalmazványát: „Van szerencsénk tisztelettel értesíteni Nagyságodat, hogy a katonai írók a Tiszti Kaszinó kebelében a katonai irodalom fokozottabb fellendítése érdekében külön kört alakítanak. Az előkészítő bizottság ... tisztelettel meghívja Nagyságodat a tervezett Magyar Katonai Írók Körének rendes tagságára, s egyben a Körnek 1925. évi január hó 8-án 18 órakor a Tiszti Kaszinó kisdísztermében megtartandó megalakulására.” [5] A hivatalos alakuló ülést végül 1925. február 10-én tartották.

Az elfogadott ügyrend a Kör feladataként a katonai irodalom fejlesztését nevezi meg, hiszen „Ez az évtized [értsd a Nagy Háború éveit és az azt követő időszakot] teljesen háttérbe szorította a tudományos irodalom csendes művelőit. A nehéz gazdasági viszo-

Az Országos Tiszti Kaszinó kis díszterme, ahol a MKÍK üléseit tartotta

nyok még súlyosabbá tették a katonai írók helyzetét, hiszen alig találtak vállalkozókat, írott tanulmányaik kiadására, a magánkiadásban megjelent katonai művek pedig nem tudtak a Csonka Hazában megfelelő vevőkört biztosítani maguknak.” [7] De visszatérve az ügyrend [8] pontjaihoz, ezen célkitűzés érdekében tömöríti a katonai írókat, akik hadtudományi (hadászat, harcászat, hadszervezés, kiképzés), hadtörténelmi és szépirodalmi osztályokba tömörülve fejtették ki tevékenységüket, amely „alkalmat nyújt a katonai irodalom és az írói hivatás szempontjából fontos

jelenségek és kérdések megvitatására és elősegíti a Haza és a honvédség szempontjából kívánatos egységes irányzat kifejlődését”, „erkölcsi támogatást nyújt a hazafias és katonás szellem nagyra nevelése érdekében eredményesen működő más tényezőknél vagy személyeknek” és „ellensúlyozza azokat a katonai vonatkozású magyar írói termékeket, melyek a hazafias és katonás szellemet károsan befolyásolhatják”, mindezekhez pedig nem csupán eszmei, hanem konkrét anyagi segítséggel, kiadványok szponzorálásával, illetve pályázatok kiírásával, az arra érdemes művek szerzőinek pénzzel vagy tárgyi jutalmakkal való honorálásával kívánt hozzájárulni.

A Kör első vezetősége a következő személyekből állt:

Fővédnök:	JÓZSEF KIRÁLYI HERCEG, vitéz, tábornagy
Védnökök:	Keresszegi és adorjáni gróf CSÁKY KÁROLY tábornok, honvédelmi miniszter, Vitéz KÁRPÁTHY KAMILLO, gyalogsági tábornok, a Magyar Királyi Honvédség főparancsnoka
Társelnökök:	Báró HAZAI SAMU vezérezredes, Uzsoki báró SZURMAY SÁNDOR gyalogsági tábornok
Ügyvezető alelnök:	PILCH JENŐ ezredes
Főtítkár:	DE SGARDELLI CAESAR alezredes
Titkár:	POGÁNY SÁNDOR GÁBOR százados

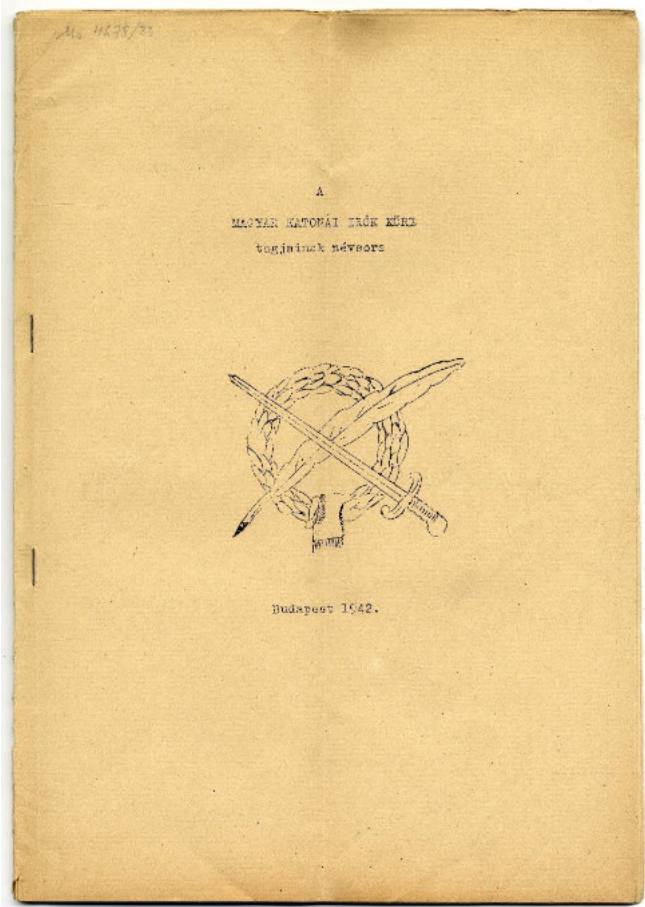
Az ügyrend szerinti tagság létszáma 70 rendes és 30 levelező tag. Az 1934-es adatok szerint akkor éppen 5 rendes és 17 levelező tagi hely betöltetlen volt. Közöttük természetesen leginkább katonákat és néhány tábort lelkészt találunk, de szerepel – az ügyrendben foglaltaknak megfelelően – néhány (akkor már) civil levelező tag is, például BALASSA IMRE, HARSÁNYI ZSOLT, KOMÁROMI JÁNOS, MÓRICZ PÁL és ZILAHY LAJOS írók, VITÉZ GARAMSZEGHY-GÉCZY SÁNDOR, színész, rendező, színmű- és forgatókönyvíró, a Nemzeti Színház örökös tagja, vitéz leveldi Kozma Miklós, volt katoná, miniszteri tanácsos, az MTI elnök-vezérigazgatója; az ekkor már polgári foglalkozást űző VAJDA GYULA számvevőszéki főigazgató és DR. VARGA LAJOS soproni tanár, igazgató pedig rendes tagok voltak.[10]

Így – az ügyrend paragrafusai és a tagnévsor bejegyzései alapján – tehát egyértelmű, hogy a katonai irodalom művelői közé nem csupán szakírókat hívtak meg. Számos tag, akár hadtudományi, hadtörténeti,

stratégiai vagy akár sport(tudományi) stb. tárgyú tudományos közlemények mellett jelentős számban jegyeztek szépirodalmi alkotásokat is, melyeket nem csupán „házi használatra” szánva a Tiszti Kaszinóban mutattak be, hanem egyéb körökben szintén ismertek voltak, a korabeli sajtóban, akár az irodalmi lapokban is megjelentek. Igaz ez még akkor is, ha közülük többen szépíróként nem az irodalom fősodráját alkották, hanem a szépliteratúra e jelentős korszakának kismesterei közé tartoznak, pl. TURCHÁNYI ISTVÁN, DE SGARDELLI CAESAR, SUHAY IMRE, VÁLYI NAGY GÉZA, vagy a ma már ritkábban olvasott KOMÁROMI JÁNOS vagy MÓRICZ PÁL, utóbbiról nagy örömmel olvastam, hogy emlékét szülővárosa, Hajdúnánás könyvtára nevében őrzi (Móricz Pál Városi Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény).[11] A Kör 1942-ben is közzétette tagjainak névsorát[12], a levelező tagok között ekkor is találunk hivatásos szépírókat, HARSÁNYI ZSOLT, SOMOGYVÁRY GYULA és ZILAHY LAJOS mellett gáborjáni SZABÓ LŐRINC is csatlakozott a szervezethez, fontos kiemelni, hogy e dokumentum Szabó Lőrinc személyes hagyatékának részeként került be az Akadémiai Könyvtár Kézirattárába. (A költő, műfordító kötődését a katonai irodalomhoz az indokolja, hogy a Nagy Háború alatti katonai szolgálata alatt többek között haditudósítói szolgálatot látott el, de a Magyar Honvédség 1940 és 1944 között jónéhány alkalommal számított rá, katonai feladatai azonban többnyire az irodalmi tevékenységhez kötődtek, 1943. február 24-én például a Magyar Katonai Írók Köre finn estjének közreműködője, 1944. augusztus 2. és november 25. között pedig Vezérkari Főnökség VI., nemzetvédelmi és propaganda osztályához vezényelték.[13])

A Kör működését a Tiszti Kaszinótól, helyesebben a Kaszinó Könyvtára javára rendezett mozielőadások bevételeiből kiutalt 5 millió korona egyszeri segély alapozta meg, a továbbiakban saját kiadói tevékenysége, valamint adományok biztosították hivatásának betöltését, sem tagdíjat nem szedett, sem hivatalos testületi egyéb pénzt nem kapott. A társaság védnökei, vezetősége Magyarország szellemi és katonai elitjének számos személyiségét tudta soraiban, éppígy maga a testület tagsága, mindezzel együtt azonban a Kör majdhogynem folyamatosan anyagi gondokkal küzdött.[15] A viruló egyleti életéről, az előadásokról és felolvasásokról a korabeli sajtó meglehetősen bő hírral szolgált, vannak adatok a pályázatokról és pályadíjakról is[16], de a konkrétan a szervezet égisze alatt ténylegesen megjelent kiadványok köre már nem igazán magas:

DE SGARDELLI CAESAR: A Magyar Katonai Írók Köre első évkönyve : 1924–34 (1934);

A Magyar Katonai Írók Köre tagjainak névsora : Budapest, 1942. [14]

DE SGARDELLI CAESAR (összeáll.): A magyar királyi budapesti 29. honvédegyezred és a magyar királyi 29. népfőlközi gyalogezer hadtörténeti emlékkönyve (1936);

Katonai zsebnaptár és zseblexikon 1937 (1937);

NAGY VILMOS, NAGYBACZONI: A támadás (1926);

RÓZSÁS JÓZSEF: Új magyar vártán (verseskötet, 1935 és ugyanevű bővített kiadásban is);

TURCHÁNYI ISTVÁN: Aszja című (regény a Levente könyvtár sorozatban 1926, illetve ugyanevű sorozaton kívül). [17]

Érdemes megjegyezni, hogy a MKÍK első kiadványa nagybaczoni vitéz NAGY VILMOS munkája volt, és a kötetéről szóló recenzió kiemeli, hogy „A Magyar Királyi Országos Tiszti Tudományos és Kaszinó Egyesület kebelében megalakult Magyar Katonai Írók Köre ügyrendjében kitűzött céljának is megfelelőleg abba a helyzetbe jutott, hogy érdemleges magyar katonai írókat maradandó becsű műveik kiadásában nemcsak erkölcsileg, hanem már anyagilag is akként támogat-

hatja, hogy műveiket a Magyar Katona Írók Köre rendezti sajtó alá és terjeszti a saját hatáskörében mind a m. kir. honvédségnél, mind esetleg a nyilvános könyv-árusi forgalom útján.”[18]

Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a Kör tagságának csupán ennyi lenne teljes publikációs termése, hiszen számos civil kiadó, nyomda vagy más, (akár katonai) tudományos és szépirodalmi társaság volt közrebocsátója a Magyar Katonai Írók Köréhez tartozó szerzőknek. A katonáorvosok művei esetében a számos könyvkiadó vagy nyomda közül természetesen a Honvédorvosok Tudományos Egyesületét és a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulat lehet kiemelni.

Az MKÍK első évkönyvéből ismeretes, hogy saját kiadványaiból, valamint ajándék kötetekből „kis házi-könyvtárat” alapított és „szerény helyiségeinket csinos berendezéssel otthonossá tettük.[19] Az 1942-es névjegyzékben azonban az is szerepel, hogy a Kör könyvtárosa DR. BARTOS DEZSŐ orvos százados volt [20], aki tagsági oklevelét 1942. március 13-án vehette át.[21] Bartos doktor életéről annyi tudható, hogy 1901-ben született és tényleges katonai szolgálatát 1928-ban kezdte meg, tisztiorvosi oklevelét Budapesten szerezte 1927-ben, az 1. számú Honvéd Helyőrségi Kórházban szolgált, 1941-ben Nemzetvédelmi Keresztben, 1943-ban Dicsérő Elismerésben részesült, 1945. évi április hó 1-jével alezredessé nevezték ki, a 23.305 em. II. 1945. sz. alatt kiadott miniszterelnöki előterjesztésre pedig augusztus 1-jei hatállyal ezredessé léptették elő.[22] Karrierjének szép íveléséről, illetve a II. világháború utáni sorsáról KARASSZON DÉNES tett közzé megrázó adalékokat: „Végül hazai orvostörténetünknek egy kevésbé ismert eseményeként említem, hogy 1938-ban a Honvéd Vezérkar Főnökség (VKF) a mikrobiológiai háború esetleges alkalmazása céljából ‘Különleges Egészségügyi Laboratóriumot’ létesített. A IX. kerületi Illatos úton magas földszáncsal körülvett, „M. kir. Honvéd Egészségügyi Intézetnek” nevezett, de valójában szigorúan titkos honvédelmi érdekeket szolgáló laboratóriumban a Közegészségügyi Intézetből áthelyezett DR. BARTOS DEZSŐ orvos őrnagy és DR. BÁNSÁGI JÓZSEF orvos százados, valamint a VKF állományába tartozó DR. BAKOS KÁROLY állatorvos százados feladata volt a felkészülés a mikrobiológiai háború feladatainak ellátására. Az Illatos úti laboratórium egy szőnyegbombázás alkalmával megsemmisült. Bartos, Bánsági és Bakos dr.-t a háború végén egy szovjet különleges haditörvényszék háborús bűnösnek minősítette és mindegyiküket – dr. Bakos százados távollétében – 10 év Szibériában letöltendő kényszermunkára ítélte. Szénbányában töltött 10 év után hazatérve rövidesen mindketten elhunytak.”[23]

A tragikus véget ért Bartos doktor mellett az 1942-es tagnévsor alapján akadt azonban még néhány honvédorvos tagja a Magyar Katonai Írók Körének.

ZETÉNYI CSUKÁS BÉLA (1885–?) katonarvosi pályafutása a Nagy Háború előtt kezdődött a közös hadseregben, 1909-ben lett főorvos a katonarvosi gyakorlóiskolánál, az első világháborúban ezredorvosként részesült elismerésben az ellenséggel szemben kitűnő és önfeláldozó szolgáláért, 1921-ben a Rendeleti Közlöny honvédségi orvos őrnagyként jegyzi, az 1930-as évek végén a gyáli úti honvéd helyőrségi kórház és a honvéd közegészségügyi intézet parancsnoka, innen vonult nyugállományba az 1941. február 22-ei rendelettel, Horthy kormányzó legfelsőbb elhatározására 1941. augusztus 4-én nyugállományú orvos vezérőrnagyként „a honvéd orvosi sarjadék katonai és orvosi kiképzése és nevelése terén” valamint az egészségügyi-orvosi szolgálatban elért eredményeiért a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetésben részesült. [24] CSUKÁS BÉLA urológus szakorvos volt, az 1920-as 1930-as években számos esetben tartott előadás a Magyar Urológus Társaság ülésein, ezekről legtöbbször az Orvosi Hetilap számolt be, katonarvosi publikációi leginkább a Magyar Katonai Szemlében, a Honvédorvosban, kisebb számban a Gyógyászatban, a Fogorvosi Szemlében és az Orvosképzésben jelentek meg. A II. világháború utáni sorsa a kutatás jelen állása szerint ismeretlen.

FRANZ GÉZA (1889–1952) orvos századosként került át a Monarchia felbomlásau után a közös hadseregtől a Magyar Királyi Honvédséghez 1921-ben, 1929 és 1944 között a Honvédorvos felelős szerkesztője, közben 1931-től 1944-ig a *Magyar Katonai Szemle Orvosi Közlemények*, utóbb *Hadegészségügyi Közlemények*, illetve *Hadegészségügy változó című rovatának vezetője* volt, de közreműködött a Magyar Vöröskereszt hivatalos lapjának, a Magyar Vörös Keresztnek közreadásában, valamint számos önálló közlemény szerzője, ezek közül ki kell emelni a II. világháború alatti hadi orvosi segédanyagait, melynek írója, illetve közétételük kezdeményezője volt a mozgósítás miatt katonarvosként szolgáló civil doktorok munkájának támogatására (Tábori egészségügyi emlékeztető; Tábori egészségügyi tájékoztató). 1931-ben sikeres pályázattal a „Katonai egészségügyi ismeretek” tárgyhoz tankönyvet írt a Ludovika Akadémia számára, az 1933/1934-es tanévtől a pesti orvoskar katonaegészségtan magántanára. 1940-ben főtörzsorvosként a budai, 9. számú helyőrségi kórház parancsnoka, utóbb a HM egészségügyi osztályának vezetője, 1943-ban a Magyar Érdemrend Tisztikeresztje elismerést nyerte el, 1944–1945-ben a honvédorvosi tisztikar főnöke. 1946-ban a Népbíróság háromévi börtönbüntetésre ítélte, 1948-ban lefokozták, majd 1949-ben háborús és

népellenes bűnök vádjával újabb eljárás indult ellene. A Hungaricana személyével kapcsolatban három levéltári forrást jegyez: az első kettő a büntetőpereinek anyaga, 1952-ből pedig hagyatéki ügyének iratai, de halálának körülményeivel kapcsolatban kérdéses, hogyan lehetséges, hogy „haláletsfelvétel” nem tartozik a dokumentációhoz. [25] A Budapest Főváros Levéltárában őrzött iratanyag áttekintése, és így Franz Géza sorsának tisztázása a későbbi kutatás tárgya.

A Magyar Katonai Írók Köre rendes tagja volt KÉZDISÁRFALVI ÉS PETŐFALVI HÉJJA PÁL (1897–1941) ezredorvos, 1940-től törzsorvos. Szakíróként katonaegészségügy történetéről számos publikációt jegyzett, fő művei a Honvédorvosok Tudományos Egyesülete kiadásában 1936-ban megjelent A tábori egészségügy Buda visszafoglalása korában című monográfiája, melyet a jeles történelmi esemény 250. évfordulója alkalmából bocsátott közre, másik kiemelkedő opusza a Domanovszky Sándor féle Magyar művelődéstörténet harmadik kötetében Az egészségügy című fejezet. [26] 1936 és 41 között szerkesztője volt a Honvédorvosnak, számos önálló közleményt írt emellett a Magyar Katonai Szemlében és civil orvosi lapokban, legtöbbször természetesen a Fogorvosi Szemlében, de több esetben az Orvosi Hetilapban és a Budapesti Orvosi Újságban is. A Fogorvosi Szemlében szakcikkek mellett több olaszból fordított dolgozata is megjelent, illetve az írások lábjegyzeteiből ismeretes, hogy olasz vendégelőadók előadásait tolmácsolta. 1937-ben az olasz kormány ösztöndíjjal tüntette ki, egyúttal meghívta az Instituto Forlaninibe, amelyet Carlo Forlanini orvos emlékére 1934-ben alapítottak Rómában, és ugyanebben az esztendőben a Királyi Orvosegyesület 100 éves jubileuma alkalmával tudományos munkásságáért megnyerte a Widder Ignátz-díjat, melyet a Tudományos Akadémián vehetett át. 1940-ben elnyerte az olasz Koronarend Lovagkeresztjét.

Nyelvtudása és elismertsége miatt 1941-ben az olasz hadifoglyok érdekeinek megvédése céljából a magyar kormány az olasz kormány felkérésére Görögországba delegálta, feladatteljesítése közben betegedett meg és vesztette életét nem sokkal hazatérte után, haláláról a Gyógyászat szerkesztősége is megemlékezett: „*Héjja Pál orvosőrnagy, ki Görögországban az olasz sebesültcserét, majd a szétvert és Görögországba özlött szerb hadseregből a magyar nemzetiségű katonák hazaszállítását intézte, önfeláldozó tevékenysége közben szerzett betegségében elhalt. Számos jeles olasz vonatkozású orvostörténelmi munkának volt szerzője.*” [27]

Mindháromukat, zetényi Csukás Bélát, Franz Gézát és Héjja Pált a Magyar Katonai Írók Köre 1936.

március 25-ei éves tagválasztó közgyűlése „*az egészségügyi irodalom terén kifejtett munkálkodásuk elismeréséül ... egyhangúlag rendes tagjának választotta, e választással az orvosi kar iránt érzett tiszteletének és elismerésének akarván kifejezést adni.*” [28]

A Magyar Katonai Írók köréhez tartozó katonarvosok tevékenysége mellett meg kell emlékeznünk azokról a katonairókról is, akik maguk nem tanultak medicinát és nem orvosként szolgálták a Magyar Királyi Honvédséget, mégis katonae-gészségügyi vonatkozású publikációkat (is) jegyeztek. Az MKÍK rendes tagja volt VITÉZ BARABÁS EMIL (1886–1948, 1888-ig Freyberger) 1925-ben általános vezérkari szolgálatot teljesítő ezredes, utóbb altábornagy, a Honvédelem című szaklap szervezési rovatának szerkesztője, 1934-től a Hadilevéltár munkatársa és számos más fontos beosztás viselője. 1940-ben nyugállományba helyezték, mivel „a kormányzó személyesen minősített [e] politikailag megbízhatatlannak, különösen, mert volt bátorsága a bányászstrájk idején szót emelni a bányamunkások jogos követeléseinek teljesítése érdekében”, az 1941. december 31-én kelt rendeletben pedig „*Keletmagyarország és Erdély egy részének a Magyar Szent Koronához történt visszacsatolása alkalmából, az átlagos kötelességteljesítésen túlterjedő munkásságával kifejtett kimagaslóan eredményes és különösen értékes teljesítményeiért*” Különös Dicséret Elismerésben részesült. A Szálasi-puccs után lépett vissza katonai tanácsadóként a szolgálatba; ugyanekkor pozíciót vállalt tisztársai közül többen 1945-ben felesküdték a demokratikus hadseregnek, ő még 1944-ben nyugatra távozott és távollétében számos magas rangú katonatiszttel együtt háborús bűnösnek tekintették, 1945 júniusában lefokozták és kicsapták a honvédségből. Nürnbergben halt meg 1948-ban. [29]

Szintén nem honvédorvos volt nemes SUHAY IMRE altábornagy (1882–1951), A Magyar Tudományos Akadémia hadtörténeti bizottságának póttagja, a Külügyi Társaság tagja, aki „*a magyar királyi honvédség fejlesztése és a kiképzés körül, hazafias buzgalommal kifejtett kiválóan eredményes szolgálataiért dicséret elismerés*”-ben részesült. Széles tematikájú és kiterjedt szakírói tevékenysége során a hazai katonai lapokon túl német és svájci szakfolyóiratokban is publikált, mindezek mellett azonban 1938 és 1944 között mintegy 130 írása jelent meg az Új Idők Tanulmányok, bírálatok, ismeretterjesztő cikkek, útirajzok, kisebb elbeszélések című rovatában, ezek részben katonai és ismeretterjesztő művek, de számos szépirodalmi alkotás is akad közöttük; németül, angolul, franciául, horvátul, szerbül és lengyelül beszélt. A Petőfi Irodalmi Múzeum Névtére szerint 1951-ben eltűnt, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára „*Jeltelenül elföldelve*” honlapja alapján azonban mára már tud-

ható, hogy többrendbéli kémkedés vádjával állították bíróság elé, életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték és 1952. szeptember 13-án, esetleg 15-én hunyt el tisztázatlan körülmények között a Mosonyi utcai börtönben, az Új Köztemetőben nyugszik, Sulek Imre álnéven temették el. (Éppen úgy töröltetett végleg el a múlt Suhay altábornagy esetében, ahogyan azt dr. Szánthó Elemér honvédorvos őrnagy tragikus történetében hallhattuk Dr. Susa Éva igazságügyi főtanácsos antropológus előadásában az MKKOT harmincéves jubileumi tudományos ülésén.) Suhay pere áttételesen kapcsolatban állhatott a Grósz József kalocsai érsek és Mindszenty József bíboros, hercegprímás ügyével, a Grósz és társai perben említődik a tábornok neve mint a demokratikus rend megdöntése utáni leendő kormány honvédelmi minisztere. Személyéről azonban már 1946-ban cikkezett a sajtó, eszerint előzetes letartóztatásba került, mert feladatuk kapta, „*hogy a béketárgyalásokra állítsa össze a magyar honvédség ellenállására vonatkozó anyagot, demokráciaellenes magatartást tanúsított, azonkívül szóban és írásban izgatott a demokratikus államrend és a köztársaság intézménye ellen.*” [30]

Az MKÍK első évkönyvében közölt bibliográfia szerint BARABÁS EMIL Suhay Imrével és – a Katonai Írók Körén kívüli – DR. BÍRÓ HENRIK vezértanácsnok orvossal társszerzőként jelentették meg 1925-ben a *Honvédorvosi kézikönyvet*. Bíró doktor (1869–1941 után) számos ezrednél szolgált békében és az I. világháború alatt, volt a 17. hadosztály egészségügyi főnöke és tábori kórház parancsnoka, tehát jelentős gyakorlati tapasztalattal rendelkezett a katonae-gészségügy különféle intézményeiben, feladatkörében, utóbb a Honvédelmi Minisztérium 12., egészségügyi osztályának vezetőjeként tevékenykedett, 1925 december 1-jén vonult nyugállományba. [31]

Az opusz előszava is utal arra – amit a had-/katonae-gészségügytörténeti szakirodalom is részletesen kifejt –, hogy „A trianoni béke a tisztikar hivatalos elméleti továbbképzését megtiltja. Egyrészt tehát a honvédség vezetőinek hivatalos utasításokat e téren nem szabad kiadni, mert hiszen ezeket valaki, hivatkozva a trianoni szerződés egyes pontjaira, rosszakaratúlag háborús előkészítésnek minősíthetné. Másrészt nem szabad elveszni azon értékes tapasztalatoknak, melyeket a világháború folyamán oly sok drága magyar vérrel kellett megfizetnünk. Fiatal honvédorvosainkat katonailag úgy nem tudjuk továbbképezni, mint az békében történt.” [32] (Érdemes itt visszaal-
líni arra, II. József 1781-es fejlesztési koncepciójában, amelyben megteremtette a magyarországi katonae-gészségügyi intézményrendszer alapjait, a kórházi hálózat mellett nélkülözhetetlen pillérként tekint a megfelelő katonarvosi képzés biztosítása, valamint a

tudományos műhelymunka színterének kialakítására.) A kis formátumú, szükség esetére akár zsebben is elférő kézikönyv a vonatkozó szolgálati szabályzatok pontjaira hivatkozva dolgozza fel a honvéderőszolgálat általános kérdéseit, a katonaegészségügy szervezetét, működését háborúban és békében – felhasználva ebben a Nagy Háború vonatkozó tapasztalatait, egyes hadi cselekmények leírásait, az ottani tábori orvosi ellátásról szóló jelentések adatait. Egyik fontos forrásul DR. SZEPESY SÁNDOR (1864–1933) vezértanácsnok orvos háborús jegyzete szolgált, aki az 1. számú, utóbb Zita Királyné honvéd helyőrségi kórház orvosa, egy időben parancsnoka, a Nagy Háború alatt a 11. hadtest egészségügyi főnöke volt.[33] Szepesy doktor fontos közleménye volt A hajókorházakról [34] és A m. kir. budapesti honvédkórház kórház szerepe és működése a most folyó háborúban... [35] című munkái.

Mindazonáltal ez a Magyar Katonai Írók Köre ezen tagjainak nem egyedüli katonarorvosi vonatkozású publikációjuk. Barabás Emil a Magyar Katonai Közlönyben 1927-ben DR. SIMONYI ÁRPÁD (1875–?) főtanácsnok orvossal közösen jegyzett cikket A repülőgép a beteg- és sebesültellátás szolgálatában címmel. [36] Simonyi szemész szakorvos volt, szolgált a Nagy Háborúban, volt a budapesti honvéd helyőrségi kórház doktora és a mai Honvédkórház parancsnoka, tanulmányai számos orvosi és katonai lapban jelentek meg, kiadatlan értékelő művét, Az egészségügyi szolgálat rövid kivonatokban a vörös uralom alatt című összeállítását a Hadtörténelmi Levéltár őrzi. 1941–1942-ben a Szent István Akadémia tagjai között szerepelte. [37]

Barabás Emil a Magyar Katonai Szemlében pedig 1934-ben tette közzé Hozzászólás 'A tábori egészségügyi szolgálat korszerű irányzata' című közleményhez [38] elnevezésű írását, amelynek végén így összegzi mondanivalóját: „Végül, mint a honvéderőszolgálat tisztakar ismerője, merem állítani, hogy ez a páratlanul magas erkölcsi s tudományos színvonalon álló, de sokszor sajnos mostohán kezelt, elite testület helyét – majd ha kell – korszerű viszonyok között is épp oly hősiiesen s önfeláldozóan meg fogja állani, mint azt a [z első] világháborúban tette.”

Éppígy volt a fent említett kézikönyv mellett katonarorvosi témájú másik közleménye Suhay tábornoknak is: DR. SZEPSI SÖTÉR ELEKkel (1868–1929, a budai, 17., utóbb 3. számú helyőrségi kórház volt orvosa, igazgatója [39], aki a források szerint nem volt tagja a Magyar Katonai Írók Körének) közös összeállítása jelent meg a Magyar Katonai Közlöny 1926-os tomusában A honvéderőszak háborús tapasztalatai című nagyívű tanulmány [40].

Nem sokkal a Nagy Háború befejezése után megindult annak hadelméleti, hadtörténelmi szempontú tudományos értékű feldolgozása, és ehhez kötődően az emlékek összegyűjtésének, közgyűjteményben való megőrzésének előkészítése. Az általános tematikájú dokumentumtermés tekintetében az Országos Széchényi Könyvtárban jóval korábban, még 1914-ben létrehozott világháborús gyűjteményét kell megemlíteni, amelynek anyaga mára már a törzsgyűjteménybe integrálódott, a szoroson hadi vonatkozású relikviák és források gyűjteménybe szervezése a trianoni békediktátum rendelkezései miatt a bécsi Kriegsarchivban maradt kútfők megszerzése, illetve pótlása miatt volt bonyolultabb feladat. Mindezzel együtt már 1920 elején felhívás jelent meg a frissen megszervezett intézmény gyűjteményének gazdagítására: „A Hadtörténelmi Levéltár és muzeum felkér mindenkit, aki a háborúban katonai szolgálatot teljesített vagy olyan az örökösét, hozzátartozóját, hogy ha bármiféle háborús okmány, napló, levél, irat, fénykép, kép van a birtokában, küldjön arról értesítést és amennyiben nem akarna attól megválni, nyújtson módot arra, hogy azt a muzeumban hitelesen lemásolhassák. A muzeum letétbe helyezésre is elfogadja a fent felsoroltakat, úgy, hogy azok az illető tulajdonai maradnak és a muzeum csak őrzi azokat. Járuljon hozzá mindenki, hogy a muzeum parancsnokának, Gabányi János alezredesnek, munkáját támogassa. Minden idevonatkozó küldemény vagy levél így címezendő: Hadtörténelmi Levéltár és Muzeum.” [41] Az írásos és tárgyi emlékek bekérése később is folyamatban volt, 1925-ben például a Honvédségi Közlönyben jelent meg felhívás, ez azonban kifejezetten a „tábornok, volt vezérkari és egyéb törzs- és főtiszt urakat” szólította meg, „akik a világháborúban sereg- vagy csapatparancsnokok voltak, vagy akik mint a magasabb parancsnokságok közegei az eseményeket áttekinthették” a világháború eseményeinek fotókkal, térképvázlatokkal hitelesített, tudományos igényű dolgozatok elkészítésére, „olyan módon, hogy a dolgozatok egyrészt «A magyarok a világháborúban» címmel megírandó hadtörténelmi műhöz alapul szolgáljanak, másrészt a külföldi hadtörténelmi propaganda célját is szolgálhassák, mert meg akarjuk akadályozni azt, hogy a külföld elhallgassa vagy esetleg kedvezőtlen világításba helyezze magyar vitézeink legendás teljesítményeit”. [42] A Nagy Háborúban szolgált közös hadseregbeli, illetve honvédségi katonarorvosoktól pedig 1924-ben külön projekt keretében gyűjtötték össze a vonatkozó anyagot, ez alábbi, Suhay által aláírt, 1926. szeptember 2-án kelt levél kíséretében került a Hadi-levéltárba, és van ott ma is. „Az egészségügyi szolgálat terén nyert rendkívül értékes hadi tapasztalatokat felhasználásra és megőrzésük biztosítására a HM. VI.

csoport és a honvéderőszolgálat főnöke háborúban résztvevő orvosoktól bekérte. Ezeket felhasználásuk után csatolt csomagban van szerencsém megküldeni azon célból, hogy ott a tudományos kutatásnak általánosan hozzáférhetően megőriztessenek.” [43] A beérkezett anyag alapján Suhay Imre és Szepsi Sötér Elek fentebb említett cikke ad részletes áttekintést a Nagy Háború katonae-gészségügyéről, arról, hogy a korábbi szabályzatok, eszközök, módszerek, eljárások mennyiben voltak megfelelők a világháború által jelentett egészségügyi feladatok ellátására, a kihívások kezelésére, milyen szervezési, modernizálási folyamatokra van szükség a későbbiekben a beteg- és sebesültellátásban a konkrét orvosi munkában, a logisztikában, a kapcsolattartásban.

Maga a Magyar Katonai Írók Köre az 1944-es német megszállásig tudta működését fenntartani – szó volt már erről –, az utolsó meghirdetett tudományos ülése az 1944. március 10-ei volt, és ekkor már az 1945 januári program is kialakult. A rendezvényekről rendszeresen tudósító Az Őrszem című lap, következő márciusi száma már nem jelent meg, éppígy nem készült el a második jubileumi évkönyv, amely már az 1924 és 1944 közötti két évtizednek állított volna emléket De Sgardelli Caesarnak köszönhetően. [44] Az Őrszemről egyébként érdemes megjegyezni, a két világháború időszakában De Sgardelli Caesar mindvégig felelős, utóbb főszerkesztője volt a periodikumnak és, hogy 39. évfolyam 12., vagyis az 1943. december 20-ai számától A Magyar Katonai Írók Köre hivatalos lapja alcímet viselte. [45] A társaság életét később a hadi helyzet lehetetlenítette el, 1945 után pedig – ahogyan látható, érzékelhető volt – maga a Horthy-korszak, annak minden eleme, így hadserege is szalonképtelenné vált.

A Magyar Katonai Írók Körének ez a néhány említett személyisége, sorsuk, tevékenységük, életművük csak egy kicsiny szelete a Kör teljes működésének és hatásának. A katonae-gészségügyi vonatkozású munkásságot (is) kifejtő tagok szaktudományos hagyatéka mind a mai napig ismert és elismert szűkebb szakmai közegükben, jelentős része az MKIK mellett a korszak katonarorvosi szakmai szervezete, a Honvéderőszak Tudományos Egyesülete eszmei hagyatékának; katonai, stratégiai, orvosi, orvostörténelmi szaktudásuk, gyakorlati tevékenységük mindenképpen megkérdőjelezhetetlen és tiszteletreméltó még a tudományos fejlődés egy későbbi pillanatából visszatekintve is. Politikai szerepük, háborús bűnökben való tényleges részvételük egy kétes helyzeteket indukáló háborús helyzet és egy paradigmaváltás utáni újra-értékelés tükrében adott esetben még bizonytalan, néhányuk életével kapcsolatban számos kérdés még tisztázásra szorul, ez a későbbi kutatás feladata lesz. Mindezzel

együtt a Magyar Katonai Írók Köre és itt bemutatott tagjainak szakmai-szaktudományos életműve mindenképpen értékes öröksége a XX. századi magyar tudomány- és művelődéstörténetnek. ■

Felhasznált irodalom:

[1] Oroszi Antal: A Magyar Katonai Írók Köre 1924–1944. In: Honvédségi Szemle. 1995. 1. p. 88–93.; Horváth Csaba: A Magyar Katonai Írók Köre. In: Magyar Honvéd. 1995. február 10. p. 38–39.

[2] De Sgardelli Caesar: A Magyar Katonai Írók Köre első évkönyve : 1924–34 : kézirát gyanánt. Budapest : MKIK, 1934. p. 35. [A továbbiakban: De Sgardelli Caesar]

[3] Vö. De Sgardelli Caesar. p. 63–64., 69.

[4] De Sgardelli Caesar. p. 72.

[5] De Sgardelli Caesar. p. 73.

[6] De Sgardelli Caesae. p. [87]

[7] De Sgardelli Caesar. p. 35.

[8] Vö. De Sgardelli Caesar. p. 59–62.

[9] De Sgardelli Caesar. p. 76.

[10] Vö. De Sgardelli Caesar. p. 37–40.

[11] Vö. De Sgardelli Caesar. p. 101–136.

[12] A Magyar Katonai Írók Köre tagjainak névsora : [gépirat]. Budapest, 1942. 15 fol. MTA Könyvtár és Információs Központ. Kézirattár, Ms 4678/33.

[13] Kabdebo Lóránt: Szabó Lőrinc pályaképe. Budapest : Osiris, 2001. p. 278.

[14] A Magyar Katonai Írók Köre tagjainak névsora : [gépirat]. Budapest, 1942. MTA Könyvtár és Információs Központ. Kézirattár, Ms 4678/33

[15] Vö. Szóts Zoltán Oszkár: Az első generáció : Az első világháború értelmezései az 1945 előtti magyar történetírásban : Doktori (PhD) értekezés. Budapest : ELTE BTK, 2018. p. 91. ELTE EDIT. URL: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/40466> (letöltés dátuma: 2022. május 2.)

[16] Vö. Oroszi Antal: A Magyar Katonai Írók Köre 1924–1944. In: Honvédségi Szemle. 1995. 1. p. 90–95.

[17] Az adatok a MOKKA-ODR katalógusból és a Magyar könyvszet. 1921–1944 CD adatbázisból származnak.

[18] A támadás. In: Magyar Katonai Közlöny. 1926. p. 744.

[19] De Sgardelli Caesar. p. 36., 74.

[20] A Magyar Katonai Írók Köre tagjainak névsora : [gépirat]. Budapest, 1942. 15 fol. MTA Könyvtár és Információs Központ. Kézirattár, Ms 4678/33. fol. 2.

[21] A Magyar Katonai Írók Köre. In: Magyar Nemzet. 1942. március 15. p. 11.

[22] Honvédségi Közlöny. 1945. p. 67., 164.; Az Országos Orvosi Kamara hivatalos névjegyzéke. Budapest, 1940. p. 13.; Az Országos Orvosi Kamara hivatalos névjegyzéke. Budapest, 1940. p. 13.

[23] Karasszon Dénes: Adatok a mikrobiológiai hadviselés és terrorizmus kérdéséhez. In: Orvosi Hetilap. 2003. p. 148.

[24] Budapesti Közlöny. 1909. március 28. p. 2., 1916. november 26. p. 3.; Látogatás a legmodernebb honvédkórházban. In: Esti Újság. 1938. december 21. p. 2.; Honvédségi Közlöny. Személyes ügyek. 1940. p. 87., 1941. p. 97., 557.; Magyarország tiszti cím- és névtára. 1940. Budapest : Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, 1940. p. 502; Petőfi Irodalmi Múzeum.

Névtér URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM78857> (letöltés dátuma: 2022. május 7.); Rendeleti Közlöny. Személyes ügyek. 1921. p. 684.

[25] Budapest Főváros Levéltára: HU BFL - XXV.2.b - 5211 - 1946, HU BFL - XXV.2.b - 80407 - 1949, HU BFL - XXV.187.b - 1952 - 0196. Vö. Hungaricana. URL: <https://archives.hungaricana.hu/hu/lear/search/results/?list=eyJxdWVyeSI6ICJmZyYwW56IGdcTAWZTI6YVwlnO> (letöltés dátuma: 2022. május 6.); A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem almanachja. 1934/1935-1945/1946. Vö. Arcanum Digitális Tudománytár. URL: <https://adt.arcanum.com/hu/search/results/?list=eyJmaWw56IGdcTAWZTI6YVwlnO> (letöltés dátuma: 2022. május 8.); A honvéderorvosi tisztikar nyilas főnöke. In: Világosság. 1946. október 15. p. 6.; Honvédségi Közlöny. 1931. p. 295., 1940. p. 17., 110., 1943. p. 987.; Megjelent a Magyar Vörös Kereszt hivatalos lapja. In: Gyógyszerészi Hetilap. 1935. február 10. p. 41.; Népbíróság. In: Szabad Nép. 1946. október 15. p. 6.; Petőfi Irodalmi Múzeum. Névtér. URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM78889> (letöltés dátuma: 2022. május 6.); Rendeleti Közlöny. Személyes ügyek. 1921. p. 685.; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés : 1938-1945. Budapest : Ister, 2003. p. 102-103.

[26] Domanovszky Sándor [et al.] (szerk.) Magyar művelődéstörténet. 3. kötet, A kereszténység védőbástyája. Budapest : Magyar Történelmi Társulat, [1940]. p. 387-405.

[27] Halálozás. In: Gyógyászat. 1941. p. 652.; Héja Pál... In: Fogorvosi Szemle, 1937. p. 486.; Honvédségi Közlöny. Személyes ügyek. 1940. p. 57., 265.; A Magyar Fogorvosok Országos Egyesülete tagjainak névsora az 1935. évben. In: Fogorvosi Szemle. 1935. p. 699.; Az olasz hadifoglyok... In: Magyar Katonai Szemle. 1941. p. 866.; Petőfi Irodalmi Múzeum. Névtér. URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM88793> (letöltés dátuma: 2022. május 6.)

[28] Személyi hírek. In: Orvosi Hetilap. 1936. p. 453.

[29] Vö. De Sgardelli Caesar. p. 104.; Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. 2. kötet. Budapest : Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1940. col. 297-298.; Honvédségi Közlöny. Személyes ügyek. 1940. p. 365., 1941. p. 2., 1942. p. 2.; 1945. p. 170.; A második világháború / szerk. Ungváry Krisztián. Budapest : Osiris, 2005. p. 63-64.; Petőfi Irodalmi Múzeum. Névtér. URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM43831> (letöltés dátuma: 2022. május 6.); Szakály Sándor: Az ellenforradalmi Magyarország (1919-1944). In: Hadtörténelmi Közlemények. 1984. 1. p. 68-69.; Szakály Sándor: A magyar katonai felső vezetés : 1938-1945. Budapest : Ister, 2003. p. 39-40.

[30] Vö. Folytak a kihallgatások a letartóztatott Suhay altábornagy ügyében. In: Világ. 1946. április 24. p. 5.; Honvédségi Közlöny. 1928. p. 79.; Jeltelenül elföldelve. URL: <https://jeltelenul.hu/suhay-imre> (letöltés dátuma: 2022. május 6.); Keresztény magyar közéleti almanach / szerk. Hortobágyi Jenő. 2. Budapest, 1940. p. 953-954; Megkezdődött a hazaáruló Grösz József és összeesküvő bandája bűnperének tárgyalása. In: Népszava. 1952. június 23. p. 3.; Petőfi Irodalmi Múzeum. Névtér. URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM103838> (letöltés dátuma: 2022. május 6.)

[31] A 101-es zászló alatt : A volt békéscsabai cs. és k. 101. gy. e. emlékalbumba / szerk. Makkay Pál. Budapest, 1934. p. 238.; Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. 3. kötet. Budapest : Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete, 1941. col. 385. Gulyás még élőként szerepelteti, utána érdemi információt vele kapcsolatban nem találtam.

[32] Budapest : „Élet” Irodalmi és Nyomda, 1925. Az idézet forrása: p. 1.

[33] Petőfi Irodalmi Múzeum. Névtér. URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM284923> (letöltés dátuma: 2022. május 7.); Szepesy Sándor. In: Magyarország. 1933. november 8. p. 9.

[34] Magyar Katonai Közlöny. 1913. p. 1106-1119.

[35] Orvosképzés. 1914. p. 745-765.

[36] Magyar Katonai Közlöny, 1927. 2. p. 142-155.

[37] Adatok az 1919-es magyar Vörös Hadsereg eü. szolgálatának történetéhez. In: Honvéderorvos. 1959. 1. p. 9.; László Imre: Egy évszázad a katonaeegészségügy szolgálatában. In: Honvéderorvos. 1999. 1-2. p. 8.; Pogányné Rózsa Gabriella: A Honvédkórház 120 éve. Budapest : Zrínyi, 2018. p. 52.; Szemészet. 1914. július 5. p. 31.; A Szent István Akadémia Értesítője. 1941. p. 166., 1942. p. 176., 178., 200.

[38] Magyar Katonai Szemle. 1934. 12. p. 191-197., az idézet forrása: p. 197.

[39] Petőfi Irodalmi Múzeum. Névtér. URL: <https://resolver.pim.hu/auth/PIM182839> (letöltés dátuma: 2022. május 7.)

[40] Magyar Katonai Közlöny. 1926. p. 543-565., 659-681.

[41] Felhívás minden háborúban részt vett katonához. In: Pesti Hírlap. 1920. január 31. p. 5.

[42] Honvédségi Közlöny. 1925. p. 138.

[43] A M. Kir. Honvédelmi Minisztérium VI. csoport 3. osztály 33.705 sz. levele a Hadi Levéltár Igazgatóságának. Budapest, 1926. szeptember 2. HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Hadtörténelmi Levéltár. I. világháborús gyűjtemény, 4624. doboz. Az anyag akkor a 4633. csomó volt, jelenleg a 4623-24. doboz. Az anyagot ismertette: Plavec Tibor: Magyar honvéd- és katonaeorvosok tapasztalatai az első világháborúban. In: Orvostörténeti Közlemények. 149-157. p. 251-309.

[44] Vö. Oroszi Antal: A Magyar Katonai Írók Köre 1924-1944. In: Honvédségi Szemle. 1995. 1. p. 95.

[45] Ferencz Wende Livia: A magyarországi hírlapok és folyóiratok bibliográfiája : 1921-1944. 2. kötet. Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2010. p. 1616.

Globális trendek az egészségügyi könyvtárakban

VIZVÁRI DÓRA

könyvtárvezető, OKFŐ Országos Egészségügyi Szakkönyvtár

vizvari.dora@okfo.gov.hu

A *Health Information and Libraries Journal* 2021 év végi és 2022 év eleji lapszámaiban egy három-részes cikksorozat jelent meg az egészségügyi könyvtárak új feladatainak és kihívásainak témájában.

A három részben közölt tanulmány bevezetőjében leírják, hogy egy olyan 2017 és 2020 között megjelent cikksorozatra alapozták munkájukat, amelyben 12 ország mutatkozott be. Az országok: Egyesült Államok, Kanada, Ausztrália, Kína, Anglia, két afrikai ország: Uganda és Tanzánia, továbbá öt európai: Svédország, Belgium, Németország, Románia és Svájc.

Ezen sorozatban megjelenő szerzőket keresték meg és kérték fel, hogy írjanak egy-egy rövid bekezdést azokról a folyamatokról, amelyek ebben a 12 cikkben felmerültek. Átnézve az érintett témákat, végül 11 trendet emeltek ki, amelyek térképként vázolhatják fel a világ egészségügyi könyvtárainak változásait és kihívásait.

A háromrészes közlemény mindegyike 3-4 kiemelt trendet mutat be, illetve azokat a hozzászólásokat, amelyeket az egyes országok szerzői emeltek ki.

1. könyvtári személyzet számára új szerepek és kihívások megjelenése

Ausztrália: Fontos új feladat a könyvtárosok számára Ausztráliában, hogy demonstrálják az egészségügyi könyvtárak értékét. Egy felmérés során azt a megállapítást tehetjük, hogy az érintett könyvtárak minden egyes dollárra vetítve 9 dollárnyi nyereséget hoznak vissza az adott intézmény számára. Ugyanakkor azonban az is igaz, hogy hiába emelkednek az árak és nő az egészségügyi személyzet létszáma, a könyvtári költségeket és létszámkereteket folyamatosan csökkentik.

Belgium: Új kihívás a könyvtárosok számára az oktatás keretein belül az információs műveltség támogatása. Ezt nem magukban, hanem egy team keretein belül tudják a könyvtárosok megvalósítani.

Kanada: Az új technológiák és a tudás terjesztésének új modelljei folyamatos kihívás elé állítja a könyvtárosokat. A könyvtáraknak azonban továbbra is növekvő pénzügyi nyomással kell szembenéznük. Kanadában épp egészségügyi reform zajlik, még túl korai megmondani, hogy ez hogyan fogja érinteni az egészségügyi könyvtárakat.

Kína: A különböző kihívások, köztük a technológiai innovációk és pénzügyi megszorítások ellenére a könyvtárosok bizakodók.

Anglia: Növekvő használói elvárások mellett folyamatosan csökkenő költségvetéssel kell a könyvtáraknak megküzdeniük. Mindamelllett a technológia is gyorsan változik. Egy 2014-es közlemény alapján kiderült, hogy 15 évre szóló stratégiai kezdeményezés rögzíti az NHS (National Health Services) könyvtárak számára a folyamatos munkaerő fejlesztést, előírja, hogy az NHS tagjai a legmegbízhatóbb evidenciákat használják a betegek ellátása során, továbbá elvárja, hogy az NHS könyvtárak vegyenek részt a betegek és a lakosság egészségügyi információkkal való ellátásában.

Németország: A nem-hagyományos könyvtári szolgáltatások iránti igény növekedését tapasztalják a könyvtárak. Ezek között a RDM (Data Research Management = kutatási adatok kezelése) és open access támogatása, új képzések bevezetése a tudományos publikálás és a tényeken alapuló orvoslás terén.

Románia: A könyvtárak továbbra is küzdenek a költségmegszorításokkal.

Svédország: A változó igények változó szakértelmet igényelnek a könyvtáraktól is. Hiányzik a kellő számú speciális tudással, tudományos (PhD) fokozattal rendelkező kolléga a svéd orvosi könyvtárakból.

Tanzánia: A fő probléma a korlátozott anyagi támogatások kérdése, illetve az, hogy nagyon kevés a specializálódott orvosi könyvtárosok száma. Ugandában hasonlóak a problémák.

USA: Folyamatosan növekszik az egészségügyi könyvtárakkal kapcsolatos elvárások kifinomultsága.

Ezzel párhuzamosan egyre nagyobb szerepet kapnak a könyvtárosok a személyre szabott orvoslásban és bioinformatikában. Már 2005-ben megállapították a jövőre nézve, hogy a könyvtárosok az orvosi team tagjai lesznek. Részt fognak venni a pályázatok írásában, bioinformatikai adatbázisok kezelésében, tagjai lesznek a tényeken alapuló orvosi kurzusoknak, be fogják vonni őket a többnyelvű egészségügyi információs műveltséget támogató programokba, közösségi együttműködésekbe. Ez a jövőkép kiállta az idők próbáját.

Az első trend elég részletesen megmutatja az egyes régiók és országok közötti eltéréseket és hasonlóságokat is. A további kérdések esetében az összefoglaló megállapítások kiemelése is elengedő képet adhat.

2. Kutatók támogatása, adatmenedzsmentben (RDM) való részvétel, az intézményi repozitórium kezelése

Egyre nyilvánvalóbb tény, hogy a hagyományos könyvtárosi tudás a digitális adatok és információk kezelésébe is átvihető. Az egyes országok sorra ismerik fel a kutatási adatok menedzselésének fontosságát, amely magába foglalja a dokumentációk gyűjtését, az adatok gondozását és megőrzését is. A könyvtárásoknak jártasságuk van a kutatási adatok menedzselésének támogatásában. Több egészségügyi könyvtár fejlesztett kutatási-adat kezelő platformot, ezzel segítve az intézményben keletkező kutatási adatok kereshetőségét. A könyvtárosokat bevonják az intézmény repozitóriumának létrehozásba és kezelésébe is, többen részei a kutatói csapatnak is.

3. Összefoglaló közlemények írásában és adatelemzésekben való részvétel

Annak ellenére, hogy a könyvtárosok már régóta közreműködnek az összefoglaló közlemények megszületésében, a kutatóknak is egyre nyilvánvalóbb, hogy könyvtárosoktól kér segítséget.

4. Egészségtudományi könyvtárosok szakmai fejlesztése

A folyamatos szakmai fejlődés lett az új norma az egészségügyi könyvtárak számára. Már 2012-ben is elmondható volt, hogy a könyvtárosoknak nagyobb hangsúlyt kell fektetniük a képességeikre és aktivitásukra, mint a fizikális könyvtárakra. Azokban az országokban, ahol nincs konkrét orvosi könyvtársképzés, ott különösen fontos az aktív könyvtárosok továbbképzése. Az alap könyvtáros képesítések már nem feltétlenül szükségesek. Szakmai szervezetek nyújthatnak továbbképző programokat a tagjaik számára.

5. Kutatók, orvosok és diákok számára tréningek és oktatások biztosítása

Az oktatás és képzés továbbra is prioritást élvez az egészségtudományi könyvtárosok számára. Az változott, hogy a big data és a digitális információ világának megjelenésével a könyvtárosok szaktudása egyre fontosabb, és az általuk nyújtott képzések köre is bővül.

6. Egészség-értés, egészséggel kapcsolatos ismeretek (health literacy) átadásának támogatása

Az egészségügyi információs ismeretek definíció magában foglalja az egészségügyi információk megszerzésének, a média-források kezelésének, az orvosi információk értelmezésének, és a népszerű orvosi tudományos közlemények megértésének képességét. Ezen ismeretek nemcsak az orvosi személyzet számára fontosak, de a betegek és a civil lakosság számára is hasznos tudást jelentenek. Ezen a téren is szerephez jutnak az egészségtudományi könyvtárosok, legalábbis néhány országban már aktívan foglalkoznak ezzel a feladattal.

7. Együttműködésekben, közösségi, szakmai hálózatokban való részvétel

Az egészségtudományi könyvtárosok régóta részt vesznek szakmai hálózatokban és együttműködésekben. Ezt azonban csak négy szerző említette jelentős tendenciaként. Talán a legtöbb országban a hálózatépítés annyira a mindennapok része, hogy már nem számít új trendnek.

8. Könyvtári terek újrahasznosítása

Számos egyetemi könyvtár vált át az olvasó-, könyv- és folyóirat-központú konfigurációról egy olyan modellre, amelyben a tanulás központi szerepet , és ahol a könyvtári személyzet oktatóként dolgozik, nem csupán szolgáltatóként. A fizikai könyvtár szociálisabb környezetté fejlődött, ahol a diákok összegyűlnek, hogy tanuljanak és csoportos feladatokon dolgozzanak. Az új felhasználói igények közé tartoznak a csendes terek a tanuláshoz, csoportszobák a közös munkához, valamint terek a társasági élethez, természetesen mindegyik kényelmes, gyors wi-fit és a mobil-eszközök töltéséhez és használatához szükséges konnektorokat kínál.

9. Felhasználói élményekre való odafigyelés

A felhasználói élmény (UX = user experience) központi eleme a könyvtárak munkájának. Ezért is fontos felmérni az olvasói és könyvtárhasználói igényeket és szokásokat.

1. táblázat. Trendek és a rájuk hivatkozó országok

Trendek		A trendre hivatkozó országok
1.	A könyvtári személyzet számára új szerepek és kihívások megjelenése	Ausztrália, Belgium, Kanada, Kína, Anglia, Németország, Svédország, Tanzánia, Uganda, USA
2.	Kutatók támogatása, adatmenedzsmentben (RDM) való részvétel, az intézményi repozitórium kezelése	Ausztália, Belgium, Kanada, Kína, Németország, Románia, Svédország, Tanzánia, USA
3.	Összefoglaló közlemények írásában és adatelemzésekben való részvétel	Belgium, Kanada, Kína, Németország, Svédország, Svájc, Uganda, USA
4.	Egészségtudományi könyvtárosok szakmai fejlesztése	Ausztrália, Kanada, Kína, Anglia, Románia, Tanzánia, Uganda, USA
5.	Kutatók, orvosok, diákok számára tréningek és oktatások biztosítása	Ausztrália, Kína, Svájc, Németország, Anglia, USA
6.	Egészség-értés, egészséggel kapcsolatos ismeretek (health literacy) átadásának támogatása	Ausztrália, Belgium, Kína, Anglia, Németország
7.	Együttműködésekben, közösségi-, szakmai hálózatokban való részvétel	Tanzánia, Uganda, USA
8.	Könyvtári terek újrahasznosítása	Belgium, Anglia, Svédország
9.	Felhasználói élményekre való odafigyelés	Kanada, Anglia, Románia
10.	A technológia fejlődésének hatása a szolgáltatás biztosítására	Kanada, Kína, Anglia
11.	Civil lakossággal való foglalkozás	Belgium, Anglia

10. A technológia fejlődésének hatása a szolgáltatás biztosítására

A technológia hatása nem csak a könyvtárosok tevékenysége, hanem a felhasználók kérései, elvárásai, preferenciái és viselkedése szintjén is nyilvánvaló. A legtöbb felhasználó már elvárja, hogy távolról is elérhesse a könyvtárat. Mivel a könyvtárhasználók új technológiákat alkalmaznak, a személyzetnek támogatnia kell azokat, ez képzést igényelhet mind a könyvtárosok, mind a könyvtárhasználók számára.

11. Civil lakossággal való foglalkozás

Bár nem minden egészségügyi könyvtárat használnak a betegek és a civil lakosság, a közkönyvtárakkal és közösségi szervezetekkel folytatott kapcsolatfelvételi munkán keresztül a könyvtárak megtalálhatják a nyilvánossággal való kapcsolatteremtési módokat.

Ha a trendek között lehet hierarchiát felállítani, akkor elmondható, hogy egyes, akár alapvetésnek számító kérdéseket csak az elmaradottabb területek országai emeltek ki, mint napi kihívást. A klasszikus könyvtári tevékenységektől eltérő trendet viszont a fejlettebb

országok könyvtárosai említik, illetve alkalmazzák. Ami mégis közös, kiemelendő pont, az a folytonos változáshoz való alkalmazkodási képesség, az új képességek elsajátítása, a tanulásra és továbbképzésben való részvételre való igény.

Megjegyzés: A szöveg egészségtudományi (*health science*) könyvtárakat nevez meg, azonban abból, hogy egyetemekre is utalnak a válaszadók, ezen trendek az orvosi (*medical*) és klinikai (*clinical*) könyvtárakra is vonatkozhatnak. A könyvtártípusok definíciója nem szerepel a közleményben. ■

Irodalomjegyzék

1. Murphy J. Global trends health science libraries: Part 1. Health Information & Libraries Journal. 2021;38(4):319–24.
2. Murphy J. Global trends health science libraries: Part 2. Health Information & Libraries Journal. 2022;39(1):82–90.
3. Murphy J. Global trends health science libraries: Part 3. Health Information & Libraries Journal. 2022;39(2):185–93.

„Fu magh kit az patikaba ugian sesamusnak hinak”: régi orvosi szakkönyvek kiállítása az ELTE Egyetemi Könyvtárban

POGÁNY GYÖRGY

nyugalmazott könyvtárigazgató

bibliofl52@gmail.com

Az ország legnagyobb és legnépszerűbb, legtöbbek által látogatott kulturális rendezvényét, a *Múzeumok Éjszakáját* a nyári napfordulóhoz legközelebb eső hétvége szombatján rendezik – immár huszadik alkalommal került sor a programokra, amelyeket külföldi mintákat követve először 2002-ben rendeztek meg. Ebben az évben június 25-én a kiállítóterek és gyűjtemények koncertekkel, tárlatvezetésekkel, interaktív eseményekkel, családi programokkal, valamint számos meglepetéssel készültek arra, hogy felejthetlenné tegyék ezt a varázslatos nyárestét.

A *Múzeumok Éjszakájának* különlegessége, hogy egy belépőjegy-karszalag megvásárlásával az összes, a programokban részt vevő intézmény látogatható, többek között az érdekes ajánlatokkal rendelkező könyvtárak is. Az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár hosszú ideje résztvevője a *Múzeumok Éjszakájának*, amelyen a nagyközönség megismerheti a bibliotéka különféle értékeit és betekintést kaphat a könyvtári munka egyes, a közönség előtt többnyire ismeretlen szektoraiba. Az Egyetemi Könyvtár állománya, szolgáltatásai révén igencsak alkalmas erre a szerepre, hiszen immár ötödfélszáz éve, 1561 óta, a nagyszombati jezsuita kollégium alapításától szervesen fejlődik gyűjteménye, amely 1635-től a Pázmány Péter alapította univerzitás munkáját támogatja. A magyar nagykönyvtárak közül a legrégebbi, folyamatosan fejlődő állománnyal rendelkezik, régi és ritka könyvei között szép számmal akadnak még a XVI. században beszerzett tomusok. A ma muzeális ritkaságnak számító kötetek persze a maguk korában alapvető tudományos munkák voltak, elsődleges feladatuk a kollégiumi, illetve később egyetemi oktatás és kutatás segítése. Megkönnyítette a korszerű szakkönyvek beszerzését a jezsuita rend, amely az újkorban nemcsak páratlanul sikeres oktató és tudományos tevékenységet folytatott, de kiterjedt nemzetközi kapcsolatainak köszönhetően előbb-utóbb Magyarországon is megjelentek a könyvtár állományában a korabeli tudományosság alapművei.

1. ábra. Dioscorides: *De medicinali materia libri sex*, Ioanne Ruellio Suesionensi interprete. Francofurti: Chr. Egenolphum Hadamarium, 1549 (126.o.), ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár (Egyetemi Könyvtár, Ant. 4156)

A *Múzeumok Éjszakája* idei rendezvényeihez kapcsolódóan került sor a bibliotéka XVI. századi orvosi könyveiből válogató kiállítás megnyitójára, amelyet július 1-jén, a Semmelweis Emléknapon néztünk meg,

gondolva, hogy könyvtárosként így emlékezhetünk legméltóbban az anyák megmentőjére.

Az Egyetemi Könyvtár állományában az orvostudomány komoly helyet tölt be, hiszen 1769-től, a hazai orvostudomány megindulásától a bibliotéka feladata volt a hallgatók, illetve a professzorok könyvigényének kielégítése. A második világháború után az orvosi kar önálló egyetemmé vált, így az Egyetemi Könyvtár jelenlegi gyűjtőkörében az orvostudomány már nem szerepel, de a megelőző korszakban beszerzett művek ma is megtalálhatók az intézmény kollekciójában, és ha értelemszerűen a napi gyógyító munkában már nincs is jelentősége a muzeális tomusoknak, annál nagyobb a szerepe a tudomány- és művelődéstörténeti kutatásokban.

A XVI. század a modern orvostudomány küzdelmekkel teli vajadásának időszaka volt, a koraújkor tudományos paradigmáját meghatározó orvosok ekkor fordultak el az ókori orvoslástól és kezdték kialakítani a tapasztalatokon alapuló modern európai gyógyítást. Három területen bontakozott ki ekkor a gyógyítás tudománya: az anatómiában, a sebészetben és a gyógyszerészetben. A kiállításon bemutatott kötetek is ezt a három területet reprezentálják.

A gyógyszerészet évezredekén keresztül a gyógynövények felhasználását jelentette, hatalmas tapasztalati tudás gyűlt össze az idők során; és persze számos babonás hiedelem is kötődött a gyógynövényekhez. Az ókor egyik legnagyobb hatású herbáriumának szerzője az I. században élt görög származású katonaeorvos, Dioszkoridész PEDANIOSZ volt. Nero és Vespasianus uralkodása alatt a hadsereggel bejárta gyakorlatilag az egész ismert világot. Gyűjtötte a gyógynövényeket és a hatásukra vonatkozó adatokat. Alapvető munkája volt a *De medicinali materia libri sex* című összefoglaló. A 'materia medica' (Gyógyító anyagok) kifejezés később 'gyógyszertan' értelemben lett használatos. A munka az ókori gyógyszereszmélet alapvető foglalatja. Dioszkoridész görög-római hagyomány mellett felhasználta a keleti, főleg arab gyógynövényeket és a rájuk vonatkozó ismereteket, de a babonás elemeket mellőzte. Mintegy 600 növényt tárgyalt, azonban kevésbé részletesen bemutatta az olajokat, különféle aromákat, gyógyításra használható állati anyagokat, a bort, valamint a különféle ásványokat is. Utóbbiakat főleg a bőrbajok kezelésére javasolta. Hatása óriási volt. Latinul 1478-ban jelent meg először nyomtatásban, 1499-ben görögül is kiadták. A XVI. században számtalan edícióban vált hozzáférhetővé, a kiállított kiadás Frankfurtban 1549-ben jelent meg, sajtó alá rendezője JOANNES RUELIUS (Jean Ruel) (1474–1537) jeles francia orvos és botanikus volt. Az idők során számtalan kiegészítés készült hozzá. A bemutatott példányban például egykori

magyar tulajdonosa által bejegyzett magyar értelmezések találhatók, a kiállítás címe is ebből a kötetből származik. A munka népszerűségéhez és sikeréhez jelentősen hozzájárult, hogy pompás fametszetes illusztrációkkal jelent meg. A mű egyik alapvető forrása volt MÉLIUSZ JUHÁSZ PÉTER 1578-ban kiadott *Herbáriumának*. [1]

A XVI. század talán legjelesebb botanikusa az arisztokrata származású németalföldi tudós, CAROLUS CLUSIUS (Charles de l'Écluse, 1526–1609) volt, aki szinte egész Európát bejárta. 1573-ban II. Miksa császár Bécsbe hívta, a császári kerteknek lett főbotanikusa. Ekkor mélyültek el magyar kapcsolatai, Pozsonyban tagja lett RADÉCZY ISTVÁN (?–1586) püspök humanista körének. Közelebbi barátságba került a botanika iránt is érdeklődő ZSÁMBOKY JÁNossal (1531–1584) és a jeles pozsonyi orvossal, PURKIRCHER GYÖRGYGYEL (1530 körül–1577). 1573 és 1593 között rendszeresen megfordult BATTHYÁNY BOLDIZSÁR (1542–1590) németújvári udvarában. A főúr támogatásával Clusius botanikai kutatásokat végzett Magyarországon, útjaira elkísérte BEYTHE ISTVÁN (1532–1612) németújvári lelkész és botanikus. Clusius műveiben mintegy 1400 növényt ismertetett, ezek közül 480 magyarországi volt. Beythe Istvánnal végzett gyűjtőútjaik eredményeként a prédikátor összeállította az első latin–magyar növényiszótárt: *Stirpium nomenclatur* (Németújvár, 1583). Fia, Beythe András (1564–1599) 1595-ben tette közzé herbáriumát *Fives könnv* címmel (Németújvár, 1595). A kiállításon bemutatott kötet *Clusius Rariorum aliquot stirpium per Hispanias observatarum historia: libris duobus expressa, ad Maximilianum II. imperatorem* című kötete, amely 1576-ban Antwerpenben jelent meg a híres Plantin-nyomdában és az ibériai flóra első leírása. A példány érdekessége, hogy még a megjelenési évben, 1576-ban dedikálta NICASIUS ELLEBODIUS-nak (1535–1577), a jeles flamand tudósnak, aki OLÁH MIKLÓS meghívására a nagyszombati kollégium tanára és megbecsült tagja volt RADÉCZY PÜSPÖK pozsonyi humanista körének. Ellebodius egyébként a koronázóvárosban hunyt el, könyvtára ugyan szétszóródott, de számos tomus ma is megtalálható az ELTE Egyetemi Könyvtárban. [2]

A XVI. század egyik jeles orvosbotanikusa LEONHARD FUCHS (1501–1566) volt, akit a XVIII. században Linné (1707–1778) „a növénytan atyjának” nevezett. Monumentális receptkönyve, az *Institutionum medicinae, ad Hippocratis, Galeni, aliorumque veterum scripta recte intelligenda mire utiles, libri quinque: nunc postremum ab autore recogniti, castigatioresque, et compluribus in locis auctiores reddit, cum rerum et locorum insignium plenissimo indice* 1568-ban jelent meg Bázelen, a híres Oporinus-féle nyomdában. A kiállított példány különlegessége, hogy KECSKÉS JÁNOS

2. ábra. Leonhart Fuchs: Alle Kranckheit der Augen. Strassburg: durch Heinrich Vogtherren, 1539. (címlapverző), ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár (Egyetemi Könyvtár, Ant. 1615 [collig. 3.]

(?–1639) pozsonyi kanonok tulajdonához tartozott, aki végrendeletében 373 kötetes könyvtárát a pozsonyi jezsuitákra hagyta. A Fuchs-kötet korábbi tulajdonosa egyébként Nicasius Ellebodium volt.

Fuchs gyakorló orvosként is beírta nevét a tudománytörténetbe. *Alle Kranckheit der Augen durch den hochgelerten doctor Leonhart Fuchsen zu Onoltzbach zusammen gezogen allen Augentarhten hochnötig zu wissen* című könyve egy korai szemészeti munka. Strassburgban 1539-ben németül jelent meg, jelezve, hogy a korszakban már kezdtek nemzeti nyelven is napvilágot látni a tudományos könyvek. A kötetben közölt metszet a szemet ábrázolja, megadva az egyes részek elnevezését is.

A sebészet a középkori és koraújkori felfogás szerint nem volt teljesértékű orvosi praxis. A XVI. században a francia AMBROISE PARÉ (1510 körül–1590) katonáorvos tett sokat a sebészet elismertetéséért, bevezette a vérzéscsillapítást, megújította a lőtt sebek kezelését, tökéletesítette az amputálást, különféle protéziseket konstruált. Paré magát nem tekintette újitónak, szerényen csak a régi nagy sebészek követőjének tartotta személyét. [3] A kiállításon Paré-kötet ugyan nem szerepel, viszont látható a Paré által nagyon tisztelt középkori sebész, GUIDO LANFRANCHI (1245 kö-

rül–1306) egyik munkája. Az itáliai sebész tapasztalatait foglalta össze *Chirurgia parva* és *Chirurgia magna* című könyveiben. Előbbi írása a sebészet alapismerteteinek rövid összefoglalása volt, utóbbi pedig a szakterület részletes és fontos kézikönyve. Lanfranchi számos jelentős műtéttani újítást vezetett be, egyik célja kötetével az volt, hogy a sebészetet kiemelje a képzetlen felcserek kezéből és az orvosok által is elismert diszciplínává tegye. [4] Műveit számos nemzeti nyelvre lefordították a könyvnyomtatás feltalálása után, a kiállításon bemutatott *Kleyne Wundartznei des hochberümpften Lanfranci, auss fürbit des wol erfarnen M. Gregorii Flüguss, Chyrurgen und Wundartzt zu Strassburg, durch Othonem Brunfels verteutscht: dabei viler bewerter Recepten heylsamer Salben und Artzneien, ein Auszug, bissher von obgenantem M. Grego. für sich selbst in grossem werdt behalten, iez gmeynem nutz zu Gut, auch in truck geben* című munkája német nyelven Strassburgban jelent meg 1528-ban. A címlapon közölt fametszet egy korabeli katonáorvosi beavatkozást ábrázol.

A modern orvostudomány születésében alapvető jelentősége volt az anatómiának. Anatómusok sora kezdte hirdetni, hogy az emberi test felépítése, működése csak a boncolással ismerhető meg. E szakterület képviselői közül a legnagyobb hírnévre ANDREAS VESALIUS (1514–1564) tett szert, akinek *De humani corporis fabrica libri VII* című fő műve 1543-ban jelent meg először Bázelen Oporinus nyomdájában. Vesalius öntudatosan hirdette, hogy az anatómiát nem könyvből kell tanulni, hanem a boncasztalon, a tanárnak nem az ókori szerzők műveiből kell felolvasni, ha-

3. ábra. Guido Lanfranchi: Kleyne Wundartznei des hochberümpften Lanfranci. Strassburg: bei Christian Egenolphen, 1528. (címlap), ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár (Egyetemi Könyvtár, Ant. 1385 [collig. 9.]

4. ábra. Andreas Vesalius: De humani corporis fabrica libri septem. Venetiis: apud franciscum Franciscum Senensem et Ioannem Criegher Germanum, 1568. (124.o.), ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár (Egyetemi Könyvtár, Ant. 5953)

nem boncolni kell és a látottakat kell demonstrálni a hallgatónak, hiszen az emberi test csak emberi holttestekből ismerhető meg, vagyis szakítani kell az állati tetemek felhasználásával az oktatásban. A mű jelentőségét nagyban növelte a mintegy 250, a korábinál jóval pontosabb, ugyanakkor művészi hatású fametszetes illusztráció. A szakirodalomban évszázados vita zajlik a művész vagy művészek kilétéről. Vannak, akik JAN STEPHANUS CALCAR (1499?–1546) német származású olasz festőnek, mások TIZIANO (1490 körül–1576) műhelyének tulajdonítják a pompás metszeteiket. Akárki is volt az illusztrátor, Vesalius irányítása mellett készíthette a képeket, ugyanis a mondanivaló és a művészi kivitel olyan tökéletes egységet alkot, hogy ebben szükségszerűen az anatómusnak meghatározó szerepe volt. De meg kell említeni a nyomdászt is: JOHANNES OPORINUS (1507–1566) méltó folytatója volt a bázeli tudós nyomdászoknak és a kötet méltán lett az egyik leghíresebb XVI. századi nyomtatvány. [5]

A *De humani corporis fabrica* több kiadásban jelent meg a XVI. században, ezek közül két edíció tekinthető meg a kiállításon. A második edíció 1555-ben hagyta el a sajtót, majd 1568-ban Velencében jelent meg a tárlókban is megsemmisíthető kiadás egyik példánya. A bemutatott kötet híres metszete hamleti pózban ábrázol egy csontvázat. A kiállított tomus több tulajdonos birtokában volt, míg a XVII. században a pozsonyi jezsuiták Szent Márton templom melletti patikájába került.

A tárlókban helyet kapott a Vesalius-mű 1575-ben Nürnbergben készült edíciójának egy példánya is, amely nemzeti nyelven, németül (*Anatomia, das ist ein kurze und klare Beschreybung von der Ustheilung unnd Zerschneydung aller glider dess Menschlichen Leybs auss den Büchern dess ... D. Andree Vesalii ... in das Tütsch gebracht ... durch Jacob Buwmann ...*) látott napvilágot.

A Vesalius-féle anatómia sikerét jelzi, hogy számos követője akadt. Közülük kiemelkedik JUAN VALVERDE DE AMUSCO (1525?–1588?) spanyol fordítása, amelyhez néhány kisebb kiegészítést is kapcsolt. A kötetben található tulajdonosi bejegyzések alapján JOHANN BIERDÜMPFEL hagyatékából 1620 után egy azonosítatlan Johann nevű férfinhoz került, majd később 1665-ben már szintén a pozsonyi jezsuiták gyógyszerházában volt.

Az Egyetemi Könyvtár kiállítása érdekes és színvonalas módon ismerteti meg az érdeklődőkkel a XVI. századi orvostudomány történetének egy szeletét.

A tárlat 2022. szeptember 9-éig volt látogatható előzetes bejelentkezés alapján. ■

Jegyzetek

- [1] Szabó Árpád–Kádár Zoltán: Antik természettudomány. Budapest: Gondolat, 1984. 383–385. p.; Benedek István: Hűgieia: Az európai orvostudomány története jelesebb doktorok életrajzával: Ókor, középkor, reneszánsz, újkor kezdete. Budapest: Gondolat, 1990. 52–53. p.
- [2] Barlay Ö. Szabolcs: Romon virág: Fejezetek a Mohács utáni reneszánszról. Budapest: Gondolat, 1986. 214–230. p.; Bobory Dóra: Batthyány Boldizsár titkos tudománya: Alkímia, botanika és könyvgyűjtés a tizenhatodik századi Magyarországon. Budapest: L'Harmattan, 2018. 199–233. p.; Pajkossy Györgyné: Ellebodium és baráti körének könyvei az Egyetemi Könyvtárban: „Nicasii Ellebodii Casletani et amicorum”. In: Magyar Könyvszemle, 99. 1983. 225–242. p.
- [3] Benedek István, i. m. 176. p.
- [4] Benedek István, i. m. 102. p.
- [5] Vesalius, Andreas: De humani corporis: Az emberi test felépítéséről. A kötetet összeállította és szerkesztette Szentágothai János, művészettörténeti jegyzetek Tímár László, a tipográfus jegyzete Szántó Tibor. Budapest: Magyar Helikon, 1967.

Jegyzetek egy jubileumi ülés margójára

Dr. MÁTYUS MÁRIA PhD

nyugalmazott orvos ezredes, MH Egészségügyi Központ, Parancsnokság

matyus.maria@hm.gov.hu

A Magyar Katonai- Katasztrófaorvostani Társaság (MKKOT) megalakulásának 30. évfordulója alkal-
mából (1991–2021) 2022. április 13-án ünnepi tudomá-
nyos ülés került megrendezésre a Honvédelmi Minisz-
térium Hadtörténeti Intézet és Múzeum gyönyörű
Márványtermében. A lassan szállingózó vendégek
nagy ovációval fogadták az újonnan érkezőket, hiszen
a régnemlátott kollégáknak most lehetőségük nyílt
visszaemlékezni szakmai életük virágkorára, a régi
kapcsolatokra, történetekre. Örömmel meséltek egy-
másnak az utolsó találkozásuk óta eltelt időszak ese-
ményeiről, családjukról. Ebben a csodaszép környezet-
ben a fiatal, a mindennapos feladatvégrehajítás nehéz-
ségeivel küzdő társasági tagjaink is felüdültek és nagy
érdeklődéssel várták az előre meghirdetett előadás-
okat.

A programot a tervezett időpontban az összegyűlt
hallgatóság részére megkezdjük.

Az MKKOT 30 éves történetét DR. KOPCSÓ ISTVÁN
PhD Vezérőrnagy Úr, a Társaság elnöke, az MH
Egészségügyi Központ parancsnoka, az MH egészség-
ügyi főnöke ismertette, amely előadás idoutazás volt
részemre, hiszen munkavállalóként a Honvédkórház-
ba 1990-ben jöttem dolgozni, bár előtte államvizgá-
imhoz, szakvizsgához a gyakorlatok nagy részét is itt
végeztem el.

Távolról ugyan, de volt szerencsém megismerni
PROF. DR. VÁMOS LÁSZLÓ vezérőrnagyot, aki 1991 ja-
nuárjában a katasztrófaorvostani tudományterület
szakembereinek összefogása céljából ennek az új tu-
dományos társaságnak a katonae-gészségügy bázisán
történő megalapítását javasolta. Bölcsességét tükrözi
az is, hogy évszázadok óta bármilyen katasztrófahely-
zet megoldásában az aktuális államapparátus a kato-
naságot hívja segítségül, legyen az árvízi mentés,
földrengések, ipari katasztrófák megoldása, mivel a
szükséges műszaki felszereléssel, humán erőforrással,
tapasztalatokkal, szakmai tudással, egészségügyi ellá-
tóképességgel a honvédség rendelkezik.

Előadónk ezután méltatta a Társaság későbbi elnökeit,
akiket van szerencsém személyesen ismerni, velük
együtt dolgozni. Eszembe jutottak önzetlen tanításaik,
rendszerismeretük, mellyel engem is, mint fiatal
kollégát képeztek, hogy szükség esetén tudásunkkal
támogatni tudjuk a felmerülő problémák megoldását.
Mindannyiuknak köszönhető, hogy személyes kap-
csolataink, intézményi együttműködésük, tudományos
tevékenységük okán a Társaságnak széleskörű kap-
csolatrendszert sikerült kiépítenie hazai és nemzetközi
viszonylatban. Huszonhárom sikeres konferenciát
szerveztek, számos egyéb szakmai rendezvényt bo-
nyolítottak le, de szellemiségük áthatja a missziók el-
látását, a pandémia elleni küzdelmet, hiszen nem volt
elég a betegellátás eddig megszokott formáit gya-
korolni, szükség volt a megfelelő sürgősségi ellátás
megszervezésére, a járványügyi feladatok koordinálá-
sára, a laboratóriumi vizsgálatok biztosítására, a beteg-
utak biztonságos kialakítására. Az előkészítő, felkészí-
tő tudásbázis nélkül nagyon nehezen tudott volna a
működő rendszer összeállni, gyors és hatékony meg-
oldásokat kidolgozni, alkalmazni a lakosság, a HAZA
megelégedésére a COVID elleni küzdelemben, az oltó-
buszok országos tevékenységében, a katonai és civil
lakosság egészségének megőrzésében vagy helyreállí-
tásában, a határvédelemben.

A Honvédelmi Minisztérium részéről a rendezvényt
Bozó TIBOR vezérőrnagy tisztelte meg jelenlétével és
méltatta az általa régóta jól ismert vendégek munkás-
ságát, katonai és tudományos eredményeit.

A következő előadást az MH EK vezető könyvtá-
ra, POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA tanácsos tartotta,
„A tudományos intézményrendszer kiépülése a (240
éves) magyarországi katonae-gészségügyben” címen.
Rendkívül alapos, sok erőt és odafigyelést, komoly le-
véltári kutatómunkát igényelt ragyogó, nagy lelkesé-
dével készített előadása.

Összefoglalta a katonae-gészségügy kialakulásának ne-
hézségeit, melyek világviszonylatban is fennálltak az
általános és a közegészségügyi ellátás erre az évszá-

zadra jellemző elmaradottsága miatt. Magyarország
akkori történelmi háttére csak még több hátrányt
okozott, de II. József a XVIII. századot uraló általános
elvekhez képest modern szemlélete az egészségügyi
ellátást jelentősen változtatni rendelte. Konceptiója
szerint először megnézte országa valós egészségügyi
ellátórendszerét, majd látva az elmaradottságot, új
kórházrendszert alakított ki és építtetett meg. Célja
volt a jó infrastruktúra kialakítása: stabil, békében is
fenntartott és állandó működésű katonae-gészségügyi
intézményrendszer, kórházi hálózat kiépítése, a hu-
mán erőforrás kiképzése: speciális katonae-orvosi isme-
reteket közvetítő képzőhely megalapítása és ennek
következményeként az állandó, békeidőben is rendel-
kezésre álló, hivatásos katonae-orvosi kar megterem-
tése, az eszmei szintű rendszerfejlesztés: a katonae-
egészségügy egységes működése érdekében szabály-
zatok kibocsátása és a katonae-orvoslás tudományának
fejlesztése, ennek színterei, a tudományos infrastruk-
túra elemei: a szakképzés, a szakfolyóirat és a szakmai
szervezet megteremtése.

A biztos alapokra épített ellátórendszert a követ-
kező évszázadokban jelentősen továbbfejlesztették,
melynek lépéseit előadónk nagy hévvel mesélte el az
érdeklődő közönségnek. Sikeres előadását nagy taps-
sal köszönte meg a hallgatóság.

Ezt követően egy, az 1950-es évek elejéről származó
nagyon tanulságos politikai rémtörténet eseményeit,
„Dr. Szánthó Elemér honvédorvos őrnagy igaz törté-
net”-ét hallottuk DR. SUSÁ ÉVA igazságügyi főtaná-
csos, antropológustól. Egy ételmérgezés történetét
dolgozta fel, mely koncepcióssá perré nőtte ki magát, és
bár a mérgezésnek is alig nevezhető megbetegedések
száma mindösszesen 17 volt az ÁVH-nál keletkezett
periratok 250 fő súlyos állapotáról számoltak be. Az
akkori politikai céloknak megfelelően az étkeztetés
minőségéért felelős orvost és a logisztikust igazságta-
lanul kivégezték és más névvel ellátott sírba temették,
hogy senki ne találjon később sem rájuk. Tanulságos
történet volt az utókor számára, remélve, hogy a hata-
lom erejének fitogtatása érdekében ilyen igazságta-

lanságok, politikai gyilkosságok soha többé nem kö-
vetkeznek be.

Az előadások után Társaságunk ünnepélyesen kö-
szöntötte az idei életműdíjra jelölteket. A hagyomá-
nyok, az elődök, a közelmúlt iránti tiszteletünk jeléül
immáron második alkalommal adhattuk át a harminc-
éves jubileum apropóján 2021-ben alapított „Katonae-
egészségügyi Életműdíj”-at. Idén DR. SVÉD LÁSZLÓ
PhD nyugállományú altábornagy, DR. LIPTAY LÁSZLÓ
orvos ezredes és DR. BARNÁ BÉLA orvos ezredes
nyerte el a rangos elismerést. Az MKKOT tudomá-
nyos tevékenységének szervező munkájában orosz-
lánrészt vállaló NAGYÉ SZALAI KLÁRA kinevezett pol-
gári alkalmazottat, valamint az önkéntes segítőként
dolgozó DR. BREZNAYNÉ FILLÓ ILONÁT, a Honvédorvos
folyóirat szerkesztőségi ügyvivőjét „Társasági díszok-
levél”-lel jutalmazták.

Az ünnepeltek könnyekig meghatódva köszönték
meg az elismerést, mint életművük megkoronázását.

A Társaság 30 éves évfordulója alkalmából ünnepi
Honvédorvos kiadvánnyal tisztelegtünk elődeink mun-
kássága előtt, amely a katonae-orvosi tudományos
színterek kialakulásától kezdődően mutatja be a Tár-
saság múltját és jelenét, ezzel adva meg a kellő alapot
a jövő sikereinek.

A díjak és virágok átadása után, az állófogadás előtt
PROF. DR. SZENES ZOLTÁN nyugállományú vezéré-
redes méltatta az ünnepségen elhangzottakat, az ün-
nepelteket, a Társaságot, jó egészséget és sikeres
munkát kívánva nekünk.

Ezután a személyes gratulációk átadásával, a finom
falatok elfogyasztásával, az ilyenkor megszokott kel-
lemes beszélgetésekkel zárult a rendezvény.

A Magyar Katonai Katasztrófaorvostani Társaság
mottója – legyen bár 133 éves – nem veszített igazság-
tartalmából: „Azon komoly és komor foglalkozás köze-
gett, mely 'a hazáért meghalni' tanít, mi orvosok ké-
pezzük a vigasztaló elemet, mert mi meg a 'hazáért
megélni' segítjük polgártársainkat.” ■

Bemutatkozik a Richter Emlékmúzeum és Látogatóközpont

SÁNDOR MÁRTA

múzeumi koordinátor, Gedeon Nyrt.

sandormarta@richter.hu

A Richter Gedeon Nyrt. azon kevés gyógyszergyárak egyike, amely hangsúlyt fektet az ipari gyógyszergyártás emlékeinek megőrzésére. Vállalatunk mindig is fontosnak tartotta, hogy a történelmét feltárja és a hagyományait megőrizze. Ennek szimbóluma a gyűjtemény és a tavaly megújult Látogatóközpont.

Az Emlékmúzeum 2001. április 12-én nyitott meg, ezzel kezdetét vette a Richter megalapításának 100. évfordulójáról megemlékező centenáriumi eseménysorozat. A múzeum a gyár teljes történetét igyekezett bemutatni, olyan tárgyakon, dokumentumokon és fényképeken keresztül, amelyeket a Társaság alapítása óta őrzött, illetve amit az itt dolgozók adományoztak a gyűjteménynek. Ezzel nemcsak egy múzeum, hanem egy különleges kollekció is megszületett. Ezen a ponton szeretnénk megemlékezni RASZTIK TIBOR kollégánkról, aki rendkívül nagy szaktudással és fáradhatatlan lelkesedéssel dolgozta fel a gyár teljes történetét. Kutatómunkájában különleges helyet foglalt el Richter Gedeon személye.

A múzeum fő gyűjtési területe nem változott az évek során sem. Gyarapodásának egyik fontos forrása továbbra is a már nyugdíjas, vagy aktív dolgozóink által adományozott Richteres vonatkozású tárgy, irat és fénykép adományok. Mindezek mellett a külföldön is egyre nagyobb népszerűségnek örvendő *oral history* segítségével a közelmúlt és napjaink fontos történéseit is igyekszünk megőrizni.

A gyár 2021-ben ünnepelte fennállásának százhuszadik évfordulóját, melynek keretein belül megújult a múzeum, látogatóközponttá alakult, amely a történelmi múlt bemutatása mellett a modern technika segít-

A Richter Gedeon Vegyészeti Gyár alapításának 120. évfordulójára épült új Látogató Központ
fotó: Réthey-Prikkel Tamás

ségével bepillantást enged a kutatás és gyártás világába is.

Idén a vállalat az alapító, Richter Gedeon születésének százötvenedik évfordulójára emlékezik. Ennek keretében a vállalat az Emlékmúzeumot is újraélesztette, megújult formában.

Bár a gyűjtemény és a múzeum a nagyközönség számára nem elérhető, mégis célunk partnereink, dolgozóink, továbbá a szakemberek és a természettudományok iránt érdeklődő iskolai és felsőoktatási csoportok számára bemutatni a vállalat történetét, melyen keresztül nemcsak az ipari gyógyszergyártás történetével és emlékeivel ismerkedhetnek meg, hanem azokkal az értékekkel is, melyek egyidősek az alapítóval és átszövik a dolgozók mindennapjait. ■

Richter Gedeon (1872–1944)

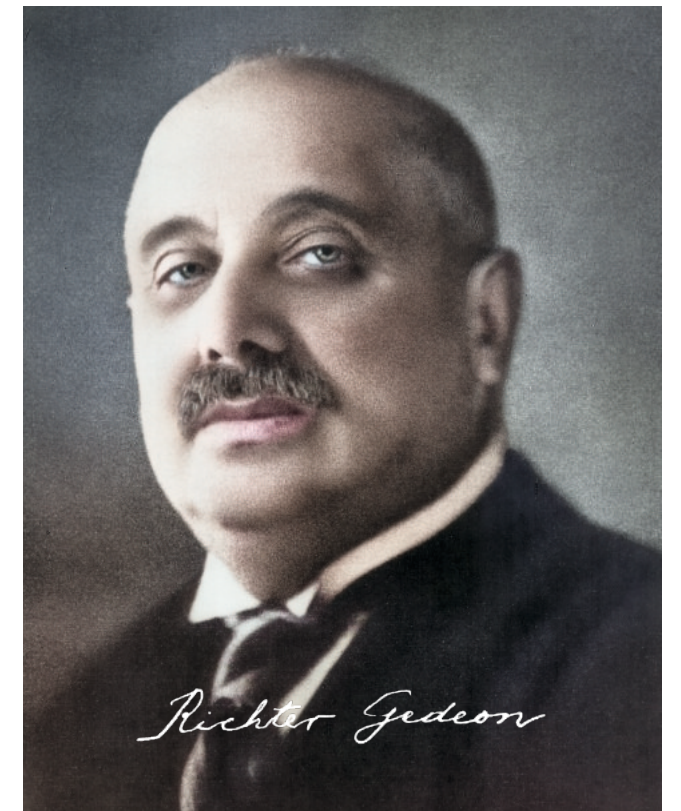
RASZTIK TIBOR

levéltáros, Gedeon Nyrt.

A magyar gyógyszeripar korai történetének egyik kiemelkedő alakja volt RICHTER GEDEON, a mára kelet-közép-európai multinacionális céggé fejlődött *Richter Gedeon Nyrt.* névadója és alapítója. A 20. század elején kezdődő pályafutása rövid időn belül sikertörténetté bontakozott ki, majd az 1930-as évek végétől különféle viszontagságokon keresztül vezetett a nyilas uralom idején, az 1944 decemberében záruló tragikus végpontig.

Richter Gedeon 1872. szeptember 23-án született föld-birtokos-terménykereskedő család sarjaként, a Gyöngyösi nem messze fekvő Ecséd községben. Apai ősei csehországi zsidó kereskedők lehettek, akik a 18. század végén telepedtek le Magyarországon, a báró Podmaniczky család pestmegyei aszódai uradalmán. 1838-ban itt született Richter Gedeon apja is, és mivel anyjáról biztosan tudni, hogy Aszódon temették el, értelemszerűen férje oldalán, ebből arra következtethetünk, hogy innen eredtek az apai ág gyökerei, itt lehetett a család felmenőinek temetkezési központja.

Gyors anyagi gyarapodásukat jelzi, hogy az 1860-as években Richter Gedeon szülei már 1060 holdas nagybirtokot tudtak vásárolni Ecséden, kastélylyal együtt. A beérkezett zsidó családok többségéhez hasonlóan ők is a történelmi nagybirtokos nemesség életmódjához és kultúrájához igyekeztek idomulni, de ha hivatásuk, foglalkozásuk gyakorlásáról volt szó, nyilván klasszi-

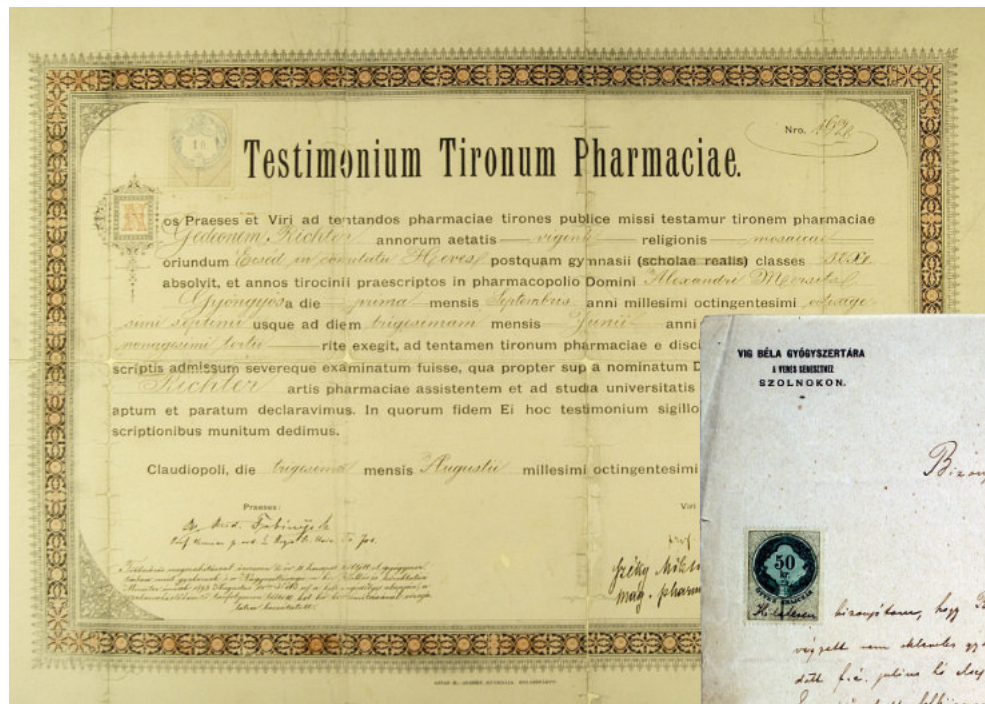

Richter Gedeon születésének anyakönyvi bejegyzése

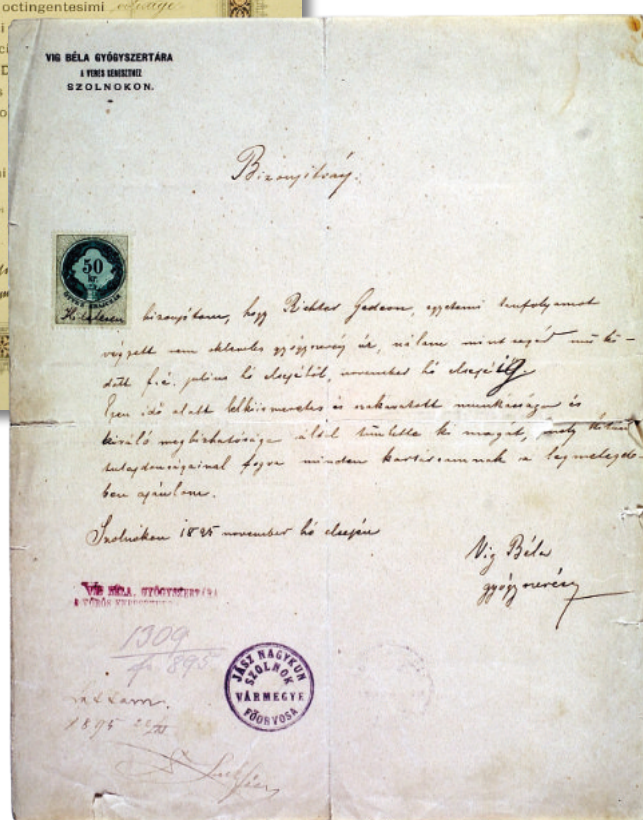

kus, 19. századi polgárként viselkedtek. Ígéretesen induló családi életüket a korai halál törte derékba.

Richter Gedeon édesanyja – röviddel Gedeon születése után – gyermekágyi lázban hunyt el, apja még egy évvel sem élte túl felesége halálát. Árváikat, Gedeont – ő volt a legkisebb fiú – és két bátyját, az anyai nagyszülők, valamint az egyik, a jelek szerint gyermektelen anyai unokatestvér családja nevelték fel Gyöngyösön, akik gabonakereskedéssel foglalkoztak.

Richter kolozsvári
végbizonyítványa (1893)

Működési bizonyítvány (1895)

Richter Gedeon (1902)

Richter Gedeon a tekintélyes gyöngyösi ferencesrendi gimnáziumban végezte középiskolai tanulmányait. A kolozsvári egyetemen 1893-ban szerzett gyógyszerész-gyakornoki bizonyítványa az első írásos dokumentum, amely arról tanúskodik, hogy a gyógyszerészetet választotta hivatásául. A végbizonyítvány elmondja, hogy tizenöt éves korától kezdve közel három évet töltött Mersits Nándor gyöngyösi patikájában gyakornokként. Elképzelhető, hogy pályaválasztásában szerepet játszott szülei korai halálának tudata is, hiszen mindegyikük olyan betegségben hunyt el, amelyet – a megfelelő terápiával – rövid idő múlva már gyógyítani lehetett volna.

Richter Gedeon a gyakornoki bizonyítvány birtokában beiratkozott a budapesti tudományegyetemre, ahol a korabeli előírásoknak megfelelően egy évet a természettudományi karon, majd egy évet az orvosi karon hallgatott. Az egyetemen többek között olyan kiváló szaktekintélyek oktatták, mint Eötvös Loránd, Lengyel Béla, Than Károly, Winkler Lajos, Bókai Árpád. Gyógyszerész oklevelét 1895-ben szerezte meg.

A kötelezően előírt kétéves gyógyszerészi gyakorlatot, amely gyógyszertár önálló vezetéséhez szükséges előfeltétel volt, Richter Gedeon részben Szolnokon, részben Miskolcon végezte, gyógyszerészsegédként. 1897-ben nyugati tanulmányútra indult, több országban szerzett tapasztalatot az európai gyógyszerészet és gyógyszergyártás területén. Közben rövid ideig beregszászi és ótátrafüredi gyógyszertárakban itthon is dolgozott. Az élenjáró nemzetközi biológiai kutatások eredményeként ebben az időben alakult ki egy merőben új gyógymód, az „*organoterápia*”, amely felcsillantotta a reményt, hogy az emberi szervezet hiánybetegségei gyógyíthatók lesznek a belső elválasztású állati mirigyek, illetve azok hatóanyagainak adagolásával. Richter Gedeon felismerte az új terápia távlati jelentőségét és élete céljául tűzte ki ennek hazai fejlesztését.

Bőséges gyakorlati tapasztalatai birtokában, tanuló- és vándoréveit követően a családi örökség rá eső harmadának tőkéjéből gazdálkodva 1901 végén megvásárolta Budapesten az Üllői út 105. alatti – a Társaság tulajdonában napjainkban is működő – Sas gyógyszertárat. A patika alagsorában egy biológiai preparatív és egy vegyészeti kísérleti laboratóriumot létesített, és állati szervekből különféle organoterápiás hormonkészítmények, valamint erősítő szerek

Sas patika – jobb szélén a tulajdonos, Richter Gedeon

Richter Sas patikája az Üllői úton (1903)

előállításába és forgalmazásába kezdett. Az akkori Magyarországon ez úttörő vállalkozás volt, ebben a tekintetben Richter Gedeonnak kellett „ösvényt vágnia az őserdőben.” Már első készítményével, a mellékveséből izolált adrenalint tartalmazó *Tonogen Supra-*

Tablettázógép Richter gyógyszertárában (1903)

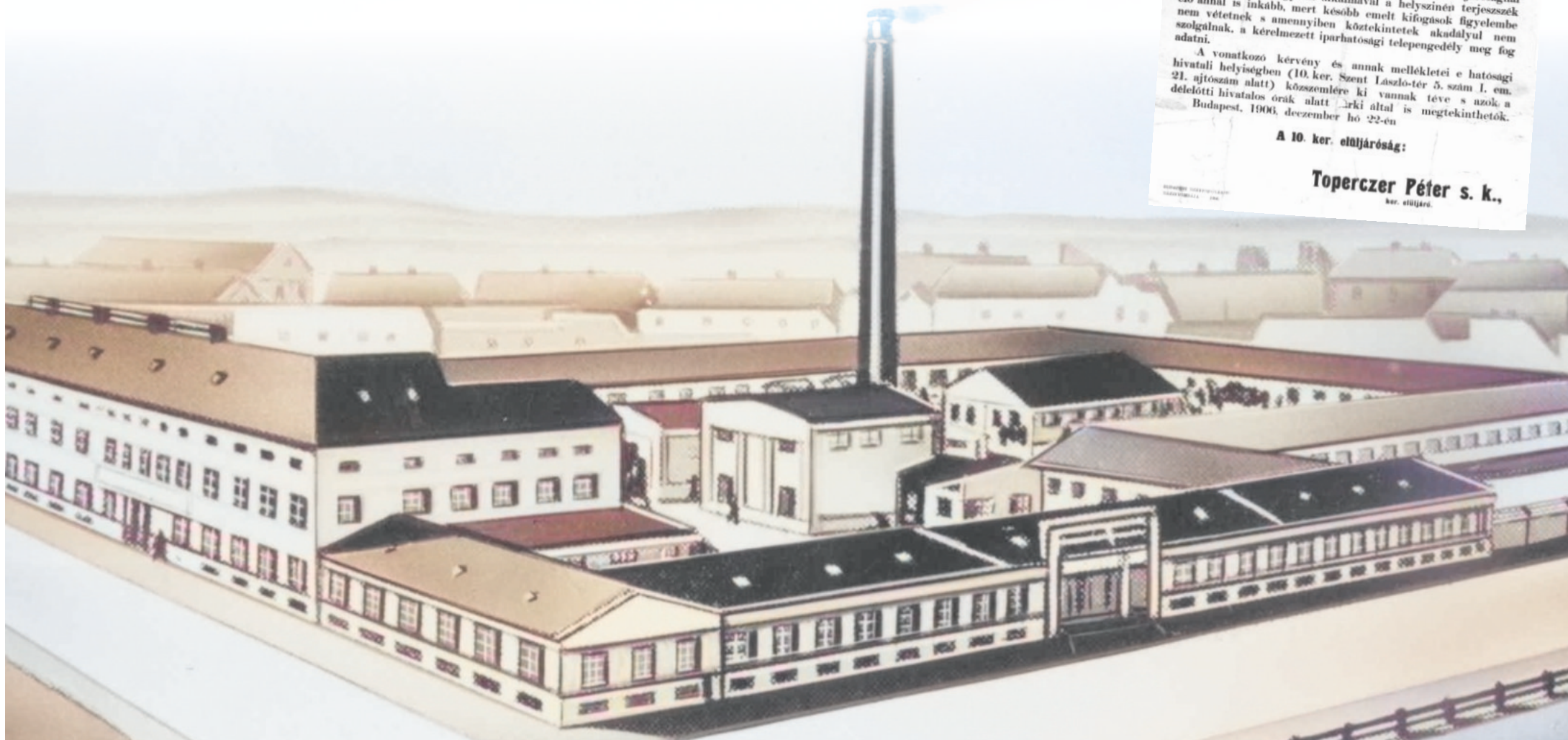
A Richter házaspár

renale injekcióval felhívta vállalkozására a figyelmet, hiszen ezt a fontos hatóanyagot ő már 1902-ben előállította és forgalomba hozta itthon, egy évvel később, hogy japán kutatók felfedezték.

Richter Gedeon megfontoltan, közel harminc évesen fogott önálló vállalkozásba. Ekkor látta elérkezettnek az időt arra is, hogy családot alapítson. Saját társadalmi köréből választott megfelelő társat magának. 1902-ben feleségül vette WINKLER ANNÁT, egy szegedi gazdag zsidó fűrészáru-gyáros és kereskedő, WINKLER BERNÁT egyetlen lányát. Házasságukról elmondható, hogy mindketten jóban-rosszban, a végsőkig kitartottak egymás mellett. Richter Gedeon kezdettől fogva mindenben számíthatott Winkler Anna és családja támogatására. A Winkler család fontos szerepet játszott a Richter történetében. Anna hozománya elősegítette a Sas patika megnyitását és fejlesztését. A Winklerok bábáskodtak a gyógyszergyár születésénél is; többségük később részvénytulajdonos, igazgatósági tag, a vállalat alkalmazottja lett. 1903-ban megszületett a Richter házaspár egyetlen gyermeke, a reménybeli utód, RICHTER LÁSZLÓ. A boldog békeidők éveiben úgy tűnt, semmi sem állhat a házaspár családi boldogságának és társadalmi érvényesülésének útjába.

Az új termékek fejlesztését Richter kezdettől fogva kiváló orvosokkal kiépített alkotó együttműködésre alapozta. Már 1902-ben kiadott egy rendszeresen megjelenő szakmai tájékoztatót „Pharmakoterapiai Értesítő” címen, amelyet díjmentesen orvosokhoz juttatott el, lapjain tudományos alaposággal ismer-

Richter „patikagyára” a Cserkesz utcában

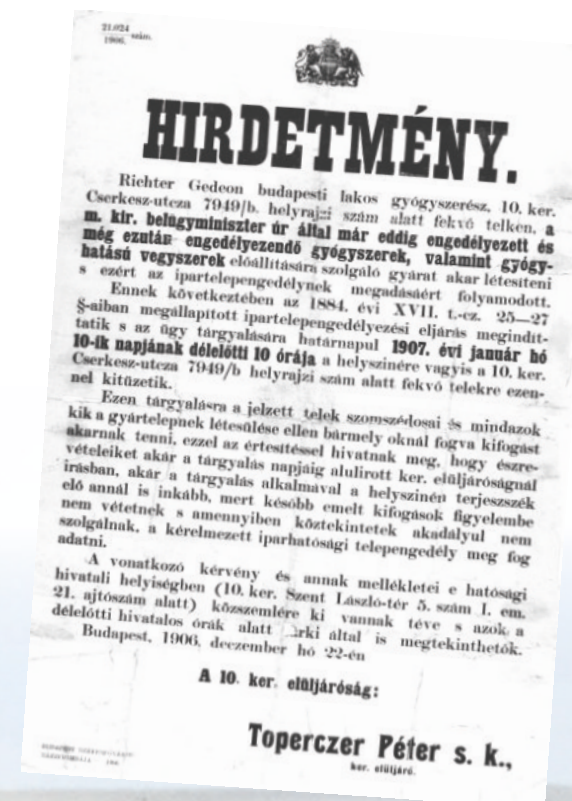

tette készítményeinek terápiás hatását. 1903-ban jelent meg első nyilvános kiadványa, „A legújabb organotherapiás gyógyszerek” címet viselő brossúra. Előszavában – nem kis önbizalommal és némi túlzással – büszkén hirdette, hogy „a magyar gyógyszerkészítményekkel sikerült legyőzni a külföldi behozatal versenyt”. A Sas patika termékválasztékának bővülése szükségessé tette a gyártási eljárások szabadalmi védelmének megszervezését is. Richter Gedeon készítményeinek szabadalmi védettsége 1905-ben kezdődött, a „lecithin albuminát” előállításának bejelentésével.

A Sas patika rövidesen szűknek bizonyult a növekvő forgalom ellátására, ezért Richter Gedeon 1906-ban elhatározta, hogy gyógyszergyárat alapít. A következő évben megvásárolta Kőbányán a Cserkesz utca 63. alatti, a mai vállalat egyik sarkában lévő mintegy háromszáz négyszögöles telket. Korlátozott anyagi lehetőségeihez mérten itt építette fel gyárát, s ezzel lefektette a modern magyar gyógyszeripar alapjait. A „patikagyár” – ahogy a környékeliek nevezték ezt a kezdetben szerény méretű és manufaktúrális jellegű

üzemet – 1907 szeptemberében kezdte meg a termelést. Richter Gedeon ebből az alkalomból a következőképpen összegezte három fő szakmai célkitűzését egyik írásában: 1. Olyan gyógyszereket kíván forgalomba hozni, amelyeket az orvosi irodalom „általánosan jóknak és a szenvedő emberek gyógyítása érdekében célszerűeknek ismer el.” 2. E készítményeket „az elérhető legnagyobb pontossággal” szeretné gyár-

A kőbányai gyár ipartelep-engedélyeztetési hirdetménye (1907)

tani és az elért eredményeket tökéletesíteni. 3. Sikerral akarja felvenni a versenyt „a hatalmas külföldi hasonló vállalatokkal”.

Richter Gedeont tehát mindenekelőtt a gyógyítás szándéka motiválta, és ennek érdekében – az orvostársadalommal szorosan együttműködve – hatékony, minőségi gyógyszerek előállítására, iránymutató fejlesztésre, valamint a piaci versenyben való sikeres helytállásra törekedett. Elképzelése mindmáig helyesnek bizonyult, hiszen a vállalat ma is ebben a szellemben működik, a fenti sorokat akár napjainkban is változtatlanul le lehetne írni.

A gyár már a kezdeti időszakban megalapozta hírnevét, és hamarosan az élvonalbeli nemzetközi szállítók között tartották számon. Ma már nehéz elképzelni, hogy a kapitalizmus hőskorában mekkora dolog volt komolyabb előzmények nélkül úttörő szerepre vállalkozni a hazai gyógyszeriparban. A magyar gyógyszerpiacot elsősorban külföldi készítmények uralták. Aki gyorsan nagy haszonra akart szert tenni, nem fektetett energiát és tőkét a szinte még nem is létező magyar gyógyszeriparba. Ezzel a bizonytalan, kockázatos vállalkozással szemben ott voltak a bejáratott iparágak, a banki, kereskedelmi és ingatlan ügyletek. Richter Gedeon kísérletéhez tehát igen komoly elszántságra és elhivatottságra volt szükség. Sikertörténetének kulcsa, hogy tudott élni a családi háttérétől örökölt anyagi és szellemi erőforrásokkal, tudott élni a kiváló személyes adottságaival, a meg-

szerezett, folyamatosan csiszolt ismereteivel, a gondosan felépített hazai és külföldi kapcsolataival, és végül tudott élni a korabeli gazdasági viszonyok által kínált lehetőségekkel. A termelési főprofil kiválasztása például különösen szerencsésnek bizonyult, mert az organoterápiás készítményeket gazdaságosan, alacsony önköltséggel és tisztas haszonnal lehetett előállítani. E tényezők harmonikus együttese, ha eleve nem is garantálta, de legalábbis előrevetítette a sikeres eredményt.

Richter a gyár fő profilját képező állati eredetű organoterápiás termékek mellett idővel növénykémiai és szintetikus készítményeket is forgalomba hozott. A korai termékpalettából kiemelkedik a tízes évek elején kifejlesztett *Adigan* szívgyógyszer, továbbá a *Hyperol* fertőtlenítőszer és a *Kalmopyrin* lázcsillapító. A gyár termékei sikeresen szerepeltek az 1911-ben megrendezett első magyar gyógyszerészeti kiállításon. A kiállításról tudósító szaklapok különösen a Hyperolnak jósltak nagy jövőt. (A jóslat hamarosan valóra is vált, mert a készítmény előnyös tulajdonságai miatt a honvédségi alapfelszerelés tartozéka lett.) Az első világháború kitörésének évében már huszonnyolc szabadalom volt a vállalat birtokában.

A vesztes háborút követő tanácsköztársaság idején avatkozott be Richter Gedeon életébe először negatív értelemben a politika. A gyárat a hivatalos szervek kisajátították, élére termelési biztost neveztek ki. Richter Gedeont a népbiztosok tanácsa felszólította, hogy működjön együtt a hatalommal. Ő egyre csak húzta-halasztgatta a választ, mire LÁSZLÓ JENŐ termelési népbiztos két detektívvél maga elé kísértette és megfenyegette, hogy ha nem adja be a derekát, akkor ellenforradalmárként le fogják tartóztatni. Richter Gedeont állítólag ekkor verőlegények bántalmazták. Rövid idő múlva, egyik hű alkalmazottja figyelmeztetésére, hogy forradalmi törvényszék elé akarják állítani, és élete veszélyben forog, családjával titokban Szegedre

Richter gyára a Cserkesz utcában (1907)

menekült, és apósánál bujkált hónapokig. A tanácsköztársaság bukása után Richter a szegedi kormány egészségügyi miniszterének megbízásából több esetben is Bécsbe utazott fontos gyógyszerek és gyógyszer-alapanyagok beszerzéséért, így vállalt részt az ország gyógyszerellátásának megszervezésében.

A vállalat fő termékprofilját hosszú ideig főleg az organoterápiás készítmények jellemezték. A húszas évek vége táján már mintegy másfélszáz ilyen termék volt forgalomban. A fejlesztésük során szerzett tapasztalatok tették lehetővé, hogy Richter Gedeon később nemzetközi szinten is versenyképes minőségben hozhassa forgalomba hormonkészítményeit. Közülük kiemelkedő jelentőségűnek bizonyult például a nőgyógyászatban alkalmazott *oxitocin* tartalmú *Glandu-trin* injekció, vagy az 1923-ban felfedezett *inzulin*, melyet a Richterben laboratóriumi méretben már 1926-ban előállítottak, majd rövidesen megoldották folyamatos termelését. A vemhes kanca vizeletéből előállított öszttron gyártása és széles körű exportja eredményeként a Richtert már a harmincas évek elején a világ ösztrogyártó cégeinek élvonalában tartották számon. Gyógyszerei hatékonyságának növelése érdekében Richter számos készítményét különféle hatóanyagokkal kombinálva hozta forgalomba. Ma már például orvostörténeti hagyomány, hogy Magyarországon nem történt kulturált foghúzás a Richter *Neotonocain* márkanévvel viselő kombinált érzéstelenítője nélkül.

Fertőtlenítő állomás az első világháborúban

Gyógyszerraktár az első világháborúban

Hyperol-, és hidrogén-szuperoxid gyártás (1927)

Iroda (1927)

Laboratórium a kőbányai gyárban (1927)

Gyárbelső (1927)

Az új készítmények fejlesztése mellett Richter Gedeonnak kiváló érzéke volt a gyümölcsöző nemzetközi kapcsolatok kiépítéséhez, valamint a hatékony kereskedelmi tevékenységhez. Első külföldi képviselőjét már 1908-ban létrehozta Olaszországban. 1910-ben egy berlini gyógyszerésszel kötött szerződést cége képviselőjére, 1914-ben pedig már a darmstadti Merck céggel kötött együttműködési megállapodást.

Az egyre szaporodó külföldi egyezmények oly mértékben növelték a cég tekintélyét, hogy Richter Gedeon 1923-ban családi részvénytársasággá alakította át egyéni vállalkozását. Korabeli dokumentumok tanúbizonysága szerint 50 ezer darab, egyenként 1000 korona névértékű részvényből 49 ezret a gyáralapító birtokolt, míg a többi részvényen a családtagok osztoztak.

1927-ben a Richter Rt. jubileumi kiadványban tárta a nyilvánosság elé a vállalat elmúlt huszonöt évének eredményeit. „Gyárunk egész sereg gyógyszer előállítása terén újat alkotott, jobbat, mint társai és elődei, és gyárunk nemcsak termelt, hanem alkotott is és a tudományt nem kevésbé szolgálta, mint a gyógyító gyakorlatot.” A végső összegzés szerint „...gyárunk büszkén tekinthet vissza arra, amit eddig elért és ez a fejlődési fok bizton remélnünk engedi, hogy hazai gyógyszeriparunk a jövőben is a magyar szorgalomnak, leleménységnek és tudományosságnak lesz igazolója.”

Az évforduló alkalmából a Belügyminisztérium és a Népjóléti Minisztérium a magyar közegészségügy terén kifejtett értékes szolgálatokért, a Földművelésügyi Minisztérium a magyar mezőgazdaság és állattenyésztés termékeinek értéktöbbletet jelentő feldolgozásáért, a Kereskedelemügyi Minisztérium a magyar ipari termelésben példamutató negyedszázados munkásságért, a Miniszterelnökség a devizatermelő, egyúttal magyar kulturális és propaganda tevékenységért nyilvánította ki elismerését. Két évvel később, 1929-

Szállítmányozási részleg (1927)

ben a miniszterelnök előterjesztésére HORTHY MIKLÓS kormányzó a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet adományozta Richter Gedeonnak, és személyesen is fogadta őt. A merev és hierarchikus felépítésű magyar társadalom viszonyai közt, amelyben a társadalmi rang elsősorban a származástól, a házasságtól és a címeiktől függött, a hagyományos konzervatív-keresztény elit elismerése, köreibbe befogadó gesztusa Richter Gedeon számára – aki saját erejéből és teljesítményéből felemelkedve voltaképpen „self made” üzletember volt – sokat jelenthetett, és nyilván optimizmusra készítette társadalmi helyzetét és jövőjét illetően. Még egy évtizednek sem kellett eltelnie, hogy a helyzet gyökeresen megváltozzon, és az efféle derűlátás pusztá illúzióknak bizonyuljon.

Pályafutása csúcán Richter Gedeon termékei számos rangos nemzetközi elismerést is nyertek. A húszas évektől a háború kitöréséig a vállalat tizenkét aranyérmet szerzett a nemzetközi kiállításokon. Ezek közül sajnos csak egy maradt ránk, az 1929-ben Barcelonában rendezett nemzetközi kiállítás nagydíjának oklevele.

A vállalatot már két évtizeddel a gyáralapítás után úgy emlegették, „a magyar Merck”. A bel- és külföldi elismerések újabb lendületet adtak a cég további fejlesztéséhez, ezért Richter Gedeon a húszas évek végén, amikor Magyarországon még javában dúlt a gazdasági válság, kereskedelmi világhálózat kiépítését határozta el. Ettől kezdve néhány év alatt az egész világot behálózó kereskedelmi és képviselői láncolatot hozott létre, amely közel száz országban biztosította a Richter készítményeinek forgalmazását. Richter Gedeon tíz külföldi leányvállalatot is alapított. Közülük a bukaresti, londoni, mexikói, milánói, sao paolo-i, zágrábi és varsói gyárakban jelentős gyógyszeripari anyag-gyártás zajlott. A harmincas évekre a Richter Rt.

Török nyelvű gyógyszerreklám részlete (1930)

az egyik legjelentősebb magyar külkereskedelmi vállalatá fejlődött.

Érdemes megemlíteni, hogy Richter Gedeon tudatosan kerülte hitel igénybevételét, és fejlesztéseit fokozatosan, anyagi teherbíráshoz mérten, szükség esetén saját vagyona felhasználásával valósította meg. A megfontolt üzletpolitika miatt a cég stabil helyzetét még a nagy gazdasági világválság sem tudta megrendíteni, elbocsátásokra sem került sor.

Richter Gedeon élete értelmét a családja és a vállalkozása jelentette. Fia, a Zürichben vegyészdoktori oklevelet szerzett László 1932-ben, a Gömbös-korszak kezdetén feleségül vette LOBMAYER ILONÁT, egy neves fővárosi sebész főorvos lányát. A tény, hogy házasságkötése előtt öt nappal Richter László a leendő keresztény hitvese evangélikus vallására tért át zsidó vallás-

Richter László és Lobmayer Ilona esküvője, jobbra Richter Gedeon és felesége (1932)

ból – ami nyilván házasságuk egyik előfeltétele volt –, sokat elárul a politikai légkör fordulatáról. Házasságukból két leánygyermek született. Richter Gedeon imádta unokáit, és annyira féltette őket, hogy sehova sem mehettek kíséret vagy felügyelet nélkül.

A harmincas évek közepéig visszanyúló személyes emlékezések megőrizték, hogy a gyárban milyen nyugodt, meghitt, családi légkör uralkodott. E hangulat alaptónusát Richter Gedeon egyénisége határozta meg. Az alapító nagy súlyt helyezett arra, hogy a dolgozók nyugodt munkakörülmények között jól érezzék magukat, és eredményesen dolgozzanak. Az alkalmazottak még évtizedek múlva, a szocialista korszakban is számontartották, hogy Kőbányán a háború előtt a Richter volt a legjobban fizetett és a legjobb össze-

tételű gyár. Emlékeik szerint tisztaságban, a hosszú távú munka és boldogulás reményében dolgoztak, átlagon felüli juttatásokat kaptak. A Richter dolgozójának lenni rangot jelentett. E tények és a már említett szakmai sikerek főként abban a tudatban méltók az elismerésre, hogy első generációs, önerőből innovatív, még teljesen ki sem forrt vállalkozásról beszélhetünk, ráadásul a magyar kapitalizmus a nyugatihoz képest fél évszázados késéssel indult és fejlődése több alkalommal is megtört.

Egyik közeli munkatársának jellemzése szerint Richter Gedeon rendkívül csendes, szerény, meditáló, szorgalmas, szeretetre méltó és kiegyensúlyozott egyéniség volt. Gyakran tapasztalt hamiskás mosolya jó humorérzékről tanúskodott, bátorító, megnyugtató

Richter Gedeon feleségével és unokáival (1936)

Szabadalmi okiratok (1931, 1911)

Organoterápiás védjegy (1920-as évek)

tekintete mélységes humanizmust tükrözött. Közismert közvetlensége hatékonyan segítette széles körű és kiváló emberi kapcsolatainak kiépítésében. Sosem hallottak tőle emelkedett hangú megnyilatkozást, viszont munkatársain keresztül következetesen érvényesítette elképzeléseit. Megkövetelte a fegyelmet, a szorgalmas, lelkiismeretes munkavégzést. Az eredményeket jutalmazta, a hiányosságokat, illetve a mulasztásokat következetesen számonkérte.

Életcélja volt vállalatának lankadatlan fejlesztése, tökéletesítése, ezért rendszeres napirendjét is ennek szolgálatába állította. Mindennap, már reggel hét óra előtt a gyárban volt, és amikor megszólalt a munkakezdést jelző gőzduda, elindult az elmaradhatatlan üzemlátogatásra. Naponta végiglátogatta az összes üzemet, „benézett a gyár minden sarkába”, közben az üzemvezetők felváltva kísérték és tájékoztatták az aktuális fejleményekről, eredményekről vagy problémákról.

Richter Gedeonnak bámulatos érzéke volt az ígéretes kutatási és termékfejlesztési témák kiválasztásához, amelyet általában az ipari termelés gyors megvalósítása követett. Tájékozódni, értékelni, alkotni – ez a munkafolyamat volt az egyik legfőbb hitvallása. A külföldi szakirodalmat szorgalmasan és rendszeresen, akár hosszú estékbe nyúlóan figyelemmel kísérte. Közben széljegyzetelt, illetve külön cédulákon jelezte, hogy melyik munkatársa tanulmányozza át a kijelölt közleményt, és gyakran azt is feljegyezte, mi-

„Az organotherapia mérföldkövei” (1938)

A Barcelonában rendezett
nemzetközi kiállítás nagydíjának
oklevele
(1929)

Ilyen elképzelései vannak a fejlesztésre. Másnap az így előkészített irodalmat szétosztották az illetékes munkatársaknak, akiknek néhány nap múlva referálniuk kellett a cikk áttanulmányozásának eredményéről. Ezt az életformát már korán kialakította, és hosszú évtizedeken keresztül következetesen kitartott mellette.

Richter Gedeon sikeres pályafutását végül a zsidótörvények megaláztatásai, majd a második világháború tragikus eseményei törték derékba. Zsidó származásának – külsőségekben egyébként nem érzékelhető,

jóformán csak anyakönyvi kivonatban dokumentálható – pusztá ténye elegendőnek bizonyult, hogy a változó politika elsöpörje életműve eredményeit, a hazának és a közységnek tett szolgálatait, asszimilációs társadalmi alkalmazkodása illúzióit. Az 1939-ben kitört háborúval együtt (1919 után újra) bevonult a gyár életébe a politika, véget vetve az addigi nyugodt, családias légkörnek.

A zsidótörvények megbélyegzése és a polgári jogegyenlőség állami szintű felrúgásának sokkoló hatására Richter Gedeon lemondott az igazgatóság elnöki tisz-

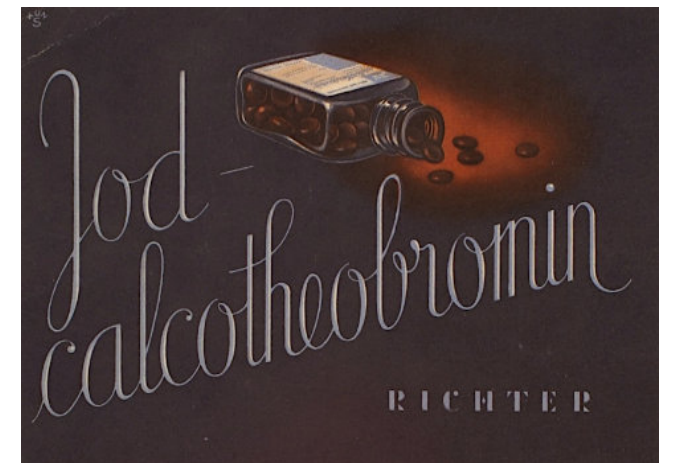
Kézi csomagolás (1930-as évek)

téről. A családi igazgatóság tagjait olyan keresztény közéleti személyiségek váltották fel, akiktől remélhető volt, hogy sikeresen tudnak lobbizni a vállalat és természetesen alapítója érdekében. 1940-ben Richter Gedeon TELEKI PÁL miniszterelnöktől kérvényezte mentesítést a zsidótörvények korlátozó rendelkezései alól, de kérelme nem vezetett eredményre. 1942 elejéig még dolgozhatott, ekkor azonban a hatóságok eltiltották a vezérigazgatói tevékenységtől, sőt – nem járulván hozzá az üzletvitelben való további részvételéhez – munkaviszonyát is megszüntették. Mindössze igazgatósági tagságát tarthatta meg, részvénytulajdonosi jogán. Richter Gedeon e döntést tudomásul vette, s ettől kezdve bizalmas munkatársain keresztül otthonából irányította a vállalatot. Az igazgatósággal abban állapodott meg, hogy díjazás nélküli szakértőként vesz részt a vállalat munkájában, ám az egyik kormány szerv még ebben a megoldásban is „az engedélyezett jogkört meghaladó tevékenység folytatását” látta, és elhúzódo büntetőeljárást kezdeményezett az érintettekkel szemben. A vállalat igazgatósága hiába hívta fel a hatóságok figyelmét: „Nemcsak gyárunk neve, világhírű készítmények, és nemcsak a magyar gyógyszerexport fűződik Richter Gedeon nevéhez, hanem olyan etikai értékek is, amelyek mindeddig devalvátlan fedezetét alkották a hagyományosan becsületes, tisztességes magyar iparnak.”

Richter Gedeon a személyes mellőzést, a méltatlan, megalázó bánásmódot bámulatos önfegyelemmel viselte el, és a fokozott energiával folytatott alkotómunkába menekült. A magyar gyógyszeripar világhírű, ám itthon „nemzetidegen”-nek minősülő alakja mellett a Vatikán is kiállt, amikor 1943-ban ANGELO ROTTA pápai nuncius (nagykövet) meglátogatta a gyárat és a Szentatya személyes köszönetét tolmácsolta Richter Gedeonnak a sok háborús jótékonykodásáért.

A tragikus 1944. év Richter Gedeon életében részleges elégtétellel indult: március elején az Iparügyi Minisztérium hozzájárult ahhoz, hogy szaktanácsadóként állandóan közreműködjön a vállalat vezetésében. A német megszállás előtti napokban még sikerült kimenekítenie fiát az országból, balkáni exportügylek intézése ürügyén. A család részvényeit keresztény menyére és unokáira íratta. A megszállás után még bejárt a gyárba. A helyzet súlyosbodásával fáradhatatlanul kereste a vállalat megmentésének lehetőségeit, de fokozatosan elbizonytalanodott. Visszaemlékezések szerint a keserves megpróbáltatások látszólag nem viselték meg, ám valójában zárkózott lett, korábbi élettel, élénk tekintete elszomorodott, már nem az a derűs egyéniség volt, mint korábban. 1944 vészterhes nyarán még alkalma lett volna elmenekülnie, mert a Vöröskereszt útján sikerült egy svájci menlevelet szerezni számára. Egy szemtanú beszámolt róla, hogy

Korabeli termék hirdetések (1930-as évek)

sárga csillaggal a mellén, sírva búcsúzott környezetétől a gyárban, amikor bejelentette, hogy Svájcba távozik. De végül mégsem élt a lehetőséggel, mert nem akart, vagy nem tudott megválni hazájától, és kötelességének tartotta, hogy a nehéz időkben is kitartsa vállalat mellett, amely egész életművét, és családja mellett élete legfőbb értelmét jelentette. Egyáltalán nem mérte fel reálisan, sőt szinte nem érzékelte az egyre növekvő, személyét is fenyegető veszélyt. Alaptalan bizakodással ítélte meg saját helyzetét, és bele-

Angelo Rotta pápai nuncius látogatása és az erről tanúskodó emléktábla (1943)

kapaszkodott abba az illúzióba, hogy neki nem történhet bántódása, hiszen ő nem ártott senkinek, egész életét a beteg emberek szenvedéseinek enyhítésére fordította. Azt hitte, hogy érdemeit valahol számon tartja valamilyen illetékes, és hírneve, jó gyógyszeriei megvédik őt, még a legelvakultabb gyűlölködés korszakában is.

És egy rövid időszakra csakugyan tovább élhetett a kedvező változásokba vetett hit reménye. Családi hagyomány szerint Richter Gedeont 1944 augusztusában érdemeire való tekintettel mentesítették a zsidótörvények rendelkezései alól, sárga csillagot sem kellett viselnie. Mentességét a nyilas hatalomátvétel után azonban nyilván felülvizsgálták és érvénytelenítették.

1944 utolsó hónapjaiban tudta meg a mexikói leányvállalat, hogy a Richter házaspár élete veszélyben forog. Kapcsolatba léptek Richter Lászlóval, aki tájékoztatta őket, hogy most már csak földalatti szervezetek útján lehetne kimenekíteni a családot a „náci pokolból”. A WINKLER ISTVÁN – Richter Gedeonné unokafivére – vezette vállalat erre a célra 35 ezer svájci frankot utalt át Richter László bizalmasának Genfben, aki meg is szerezte a szükséges engedélyeket a mentéshez, de ekkor már késő volt.

A legújabb kutatások szerint a Richter házaspár egy ideig rokonoknál húzta meg magát a Munkácsy utcában, majd 1944. december elején a hatósági rendelettel kijelölt ún. nemzetközi gettóba költözött, a semleges svéd követség diplomáciai oltalma alatt álló Katona József utca 21. szám alatti sarokházba. Számos sorstársukhoz hasonlóan ők is a legendás RAUL WALLENBERG

védencei lettek, feltehetően Richter Gedeon svéd üzleti kapcsolatainak köszönhetően.

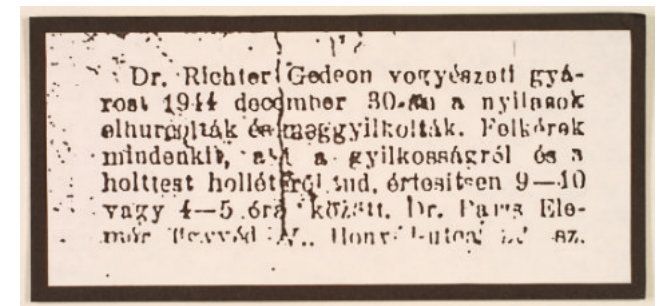
A ház egyik lakójának visszaemlékezése teljes mértékben kiegészíti azt a képet Richter Gedeonról, amelyet más források, leginkább a gyári munkatársak és alkalmazottak elbeszélései is felvázoltak róla: a magas, jó kiállású Richter Gedeon igazi úrként viselkedett; csöndesen, higgadtan beszélt feleségével, szerény, visszahúzódo ember volt, soha nem kért, nem jelentkezett, nem panaszkodott.

December végétől a svéd házak diplomáciai védettségét a nyilasok egyre kevésbé tartották tiszteletben, miután kiderült, hogy Svédország csak az időt húzza a Szálasi kormány elismerésének ígéretésével. Az életet jelentő svéd menlevelet ekkor már tömegesen hamisították, ami szintén bőszítette a nyilasokat. A védett házakat nem őrizte fegyveres őrség, így az el-

lenük intézett nyilas támadások és atrocitások a front közeledtével, illetve a nyilas kormányzat nyugatra távozásával egyre szaporodtak. Az ostromlott fővárosban elszabadult a pokol, mindennapos eseménnyé váltak a megtorláson és megfélemlítésen alapuló erőszakos cselekmények, a rablások és kivégzések. 1944. december 30-án a Katona József utca 21. lakóit egy fegyveres nyilas osztag igazoltatás ürügyével az Andrássy út 60. alatti pártházba – a mai Terror Házába – hurcolta. Az épületben mindenkitől elvették papírjait és értékeit, az embereket fogva tartották, majd másnap a hajnali órákban fegyveres kísérettel útnak indították őket a Duna irányába, előre a férfiakat, hátra a nőket rendelve. Szemtanú emlékezése szerint Richter Gedeon ekkor átölelte feleségét, elköszönt tőle, és beállt előre a férfiak sorába. Indulás előtt mindenkinek alsóneműre kellett vetkőznie a jéghideg, fagyos időben. A folyóhoz közeledve egy mellékutcában megállították a menetoszlopot. Az élen haladó férfiak közül az első ötven embert elvezették, és a mai Széchenyi rakparton, a Zoltán utca torkolatánál a Dunába lőtték. Az áldozatok közt volt a 72 éves Richter Gedeon is.

Döbbenetes, hogy jobb sorsa érdemes, eredményekben gazdag alkotó életének szörnyű terrorcselekmény és rablógyilkosság vetett véget. Mert azt, ami történt, másnak nem lehet minősíteni.

Richter Gedeon felesége túlélte a nyilas akciót és a háborút, de lelkileg sosem heverte ki a borzalmas tragédiát. Richter Gedeon holtteste nem került elő,

Richter Gedeon eltűnésének körülményeit kideríteni próbáló újsághirdetés (1945)

jelképes sírja a svájci Lugano városkában, családi sírboltban található. Hídvegi Jenő fél évszázaddal későbbi megemlékezésének tömör és találó jellemzése akár a sírfelirata is lehetne:

„Igaz ember volt, tudta, mi a tisztesség, maradandót alkotott és neve összeforrt alkotásával.” ■

Forrás:

A közlemény a Richter Gedeon Zrt. jubileumi kiadványának felhasználásával, a Richter Archivum engedélyével készült.

Három sorban az Élet

Beszélgetés dr. Olajos Judit főorvossal, a nyíregyházi
Jósa András Oktatókórház onkoradiológusával

Lejegyezte: GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES

ok.szerkesztoseg@gmail.com

„Rád nézek, barna,
rám nézel zöld szem villan,
rezdül a lélekhúr.”

DR. OLAJOS JUDIT PhD, onkoradiológus. A szó – és amit takar – számomra rémisztően komoly. Az onkológia már önmagában is az orvosi hivatás talán legnehezebben viselhető ága, a radiológia ráadásul még képen is szembesíti az orvost ezzel az ijesztő betegséggel. Ezért az ember hajlamos azt gondolni, hogy egy onkoradiológus mindig nagyon komoly, kimért, gondterhelt.

Ehhez képest Judit – aki telefonbeszélgetésünk első percében felajánlotta a tegeződést és a nevének szolítást, ami vidám hangját, közvetlen beszédstílusát hallva nekem is természetes, magától értetődő volt –, szóval Judit egészen más volt, mint ahogy elképzeltem. Nagyjából két órán át beszélgettünk az Élet dolgairól, egészségről, annak fontosságáról és helyreállításának lehetőségeiről, ha már megrendült. Utóbbinak több alternatívája szóba került, egyről különösen részletesen beszéltünk – ez adta az apropóját ennek a beszélgetésnek.

Dr. Olajos Judit Karcagon született 1966-ban. Ez az indiszkrétnek tűnő adat (ami amúgy nyilvános az internet világában) később még fontos lesz. Családja minden tagja reál beállítottságú: édesapja fizikatanár, édesanyja gazdasági igazgató, két húga közül egyik jogász, másik biomérnök. Nem csoda hát, hogy ilyen családi háttérrel Judit az orvosi pályát választotta.

A Debreceni Orvostudományi Egyetemen végzett, majd a Radiológiai Klinikán dolgozott, 1992 óta pedig a nyíregyházi Jósa András Oktatókórház a második otthona. Előbb radiológiából, majd onkoradiológiából és klinikai onkológiából szakvizsgázott, így 31 évesen már két szakterület ismereteinek birtokában vette fel a harcot a gyakran sajnos még ma is gyógyíthatatlan betegséggel szemben. Környezete számít véleményére, hiszen 30 éves tapasztalatával, tudásával – többek között – az ultrahang specialistájának is tartják. A Testnevelési és Sporttudományi Intézet docenseként hallgatóinak adja át sokrétű tudását. PhD értekezését 2008-ban védte meg „Új eljárások az orrgeratumorok

diagnosztikájában és ellátásában (in situ hibridizáció, PET és sugárbiológiai vizsgálatok)” címmel.

Orosz, francia és angol nyelvismerete révén jól eligazodik a nemzetközi szakirodalomban, maga is termékeny szerzőnek számít. Az MTMT 95 tudományos publikációját jegyzi, melyeket jórészt szakterületének tárgyában írt, de szép számmal található az egészség megőrzésével, egészséges életmóddal kapcsolatos írása is.

A gyógyítás mellett ugyanis komoly hangsúlyt fektet a prevencióra, ezt bizonyítja számos kezdeményezése és részvétele különböző szűréseken. Ilyen volt az 1996-ban általa szervezett, nyolc hónapon át tartó ingyenes szűrőprogram szakorvosok részvételével. Vezet életmódklubot, mellyel szintén a szűréseken való részvételre, az egészségtudatos magatartásra próbálja biztatni az embereket – koruktól függetlenül. Előadásai és publikált egészségmegőrzést népszerűsítő írásai sokaknak jelentenek útmutatást.

A 2004-ben Nyíregyházán létrehozott *Egészségvédő Egyesület* oszlopos tagja és termékeny írója, hiszen az egyesület ontja az egészséges életmód különböző területeit érintő közleményeket, kiadványokat. Mindezt az online térben teszik, nem csak a fák – napjainkban különösen indokolt – védelme okán, hanem a célközönség bővítése érdekében is, ezzel alátámasztva természet és emberek iránt elkötelezettségüket.

Szakmai kiadványaikat az egészség-betegség különböző témái köré csoportosítva töltik fel az online térbe, így biztosítva a széleskörű, ingyenes elérést.

Az 1999-ben megjelent *Életmód*i című összefoglaló tanulmánykötetük az alábbi tanulságos idézettel indul:

„Az egészséges lét nem természetes, hanem emberi teljesítmény. Tehát az egészségért naponta meg kell küzdenünk.”

(Shipperger)

A 2000-es évek elején (2000–2002) jelentek meg az egyesület gondozásában az *Egészségvédő füzetek*, melyeknek hasznos tartalommal való megtöltéséhez szakemberek sora csatlakozott.

Naturatéma sorozatuk 2004–2009 között írt kötetei nyomtatásban is megjelentek. Szerkesztőként, íróként egyaránt feltűnik bennük írásom főhőse, dr. Olajos Judit. (Az említett valamennyi írás szabadon elérhető az egyesület honlapján:

<http://egeszsegvedoegetesulet.hu/>)

Az egyesület törekvése a test egészségben tartása mellett a lélek gondozása, ezért témáik körét megnyitották a művészetterápia előtt is. A lelki egészségre fogékonyak nagy öröme 2022 nyarán megjelent az egyesület *Articsóka Kiadó* sorozatának első kötete

ÁLTALÁNOS TANÁCSOK

- Bármilyen történjen velünk, soha ne engedjük át magunkat a búskomorságnak!
- Minden nap ajándékozzuk meg magunkat 5–10 perccel, melyet magunkra, lelkünkre fordítunk!
- Naponta a 3×1 nevetés a kötelező minimum.
- Tanuljunk meg az életet természetes módon élvezni, mert a derű és öröm elősegíti az immunvédelmet!

Dr. Olajos Judit:
Egészségmegőrzés a XXI. században,
<http://egeszsegvedoegetesulet.hu/>

EGÉSZSÉGVÉDŐ EGYESÜLET

Az Egészségvédő Egyesület 2004 évtől a térség irányadó szakmai tanácsadó szervezeteként működik, mivel tagjai sorában orvos, jogász, média, sport, közművelődési, pályázati szakértő, táplálkozási tanácsadó és szociológus végzettségű szakember található.

Az Egészségvédő Egyesület ismeretterjesztő, figyelemfelhívó és orvos-szakmailag is megalapozott tevékenysége az innovatív kezdeményezések bemutatásán, elektronikus és nyomtatott szakmai kiadványok kiadásán alapul.

forrás: <http://egeszsegvedoegetesulet.hu/>

(A cikkben említett valamennyi írás szabadon elérhető az egyesület honlapján, a fenti linken.)

Haiku gyöngyök kanapémon címmel. Szerzője dr. Olajos Judit.

No, itt érkeztünk meg beszélgetésünk valódi indítékához, ekkor hívtam fel Juditot.

— **Honnan az írás szeretete, készsége benned?**

— Gyerekkorom óta írok ezt-azt. Prózá, verset, még pályázatokon is részt vettem némelyikkel.

— **Mi kell ahhoz, hogy az ember szépen, mások számára is élvezhetően írjon?**

— Először is rengeteg olvasás. Otthon hatalmas könyvtár vett körül, ezek között nem volt nehéz életkoromnak, érdeklődésemnek megfelelőt találni. Állandóan olvastam, ezzel észrevétlenül magamba szippantottam szépirodalom iránti vonzódásomat.

— **Így érthető, hogy a nyugati kultúra helyet kért a szívedben az orvostudomány mellett, meg az is, hogy érted és szereted a magyar és az európai írókat, költőket. De honnan jött a japán verselés gondolata?**

— Már vagy tíz éve érdekel a japán kultúra, úgy nagyjából öt éve keresem az önkifejezés valamilyen formáját, a haikut pedig két éve a covid hozta el nekem. Akkor kezdtem igazán próbálkozni ezzel az európai füllel

A HAIKU 俳句

A haiku egy 13. századból származó japán **versforma és műfaj**.

A haiku **versformát** követő versek három sorból állnak, amik 5, 7 majd 5 **morából** (magyar nyelvben szótagból) épülnek fel, és nem feltétlenül rímelnek. Egy rövid szótag egy morának, egy hosszú szótag két morának felel meg, de a japán nyelvben ennél komplikáltabb a megfeleltetés. Magyar haiku versek esetén mora helyett a szótagokat számolják.

A haiku **műfajban** további megkötések is vannak: szerepel benne **kigó** (évszakszó, ami alapján egy-egy évszak felismerhető), az első és az ötödik szótag hangsúlyos és a vers csattanóval záródik. Gyakoriat az alliterációk, és fontos szerepe van az egyes betűk hangulati értékének is.

forrás: <https://lexiq.hu/haiku>

A téma iránt bővebben érdeklődőknek ajánljuk Vihar Judit: *A magyar haiku története* című művét, melyből megismerhetjük ennek a különös japán verselésnek hazánkig vezető útját és követőit.

<https://www.haikunap.hu/a-magyar-haiku-tortenete/>

nehezen megszokható versformával – és nagyon bejött!

– **Megértem. Magam is nagy tisztelője és művelője vagyok a japán művészet egy másik ágának. Nálad hogyan kezdődött a haiku-írás?**

– Először csak számolgattam a szótagokat és próbáltam ahhoz igazítani a mondanivalómat. Később már maguktól gurultak elé a „gyöngyök”.

– **Gondolom, rengeteg haikud született már. Miért épp a megjelenteket foglaltad kötetbe?**

– Valóban, sokkal többet írtam, de aztán gondos válogatás után maradtak végül a kötetben olvashatók. A többit egyedi alkalmakra (pl. születésnapra) írtam, talán túl személyes volt ahhoz, hogy beszerkeszsem a kötetbe. De gyülekeznek már a következő válogatás versei.

– **Ebben az első kötetben 55 haiku olvasható. Üzensz valamit ezzel a számmal?**

– Szeretem a számisztikát, szívesen játszom bizonyos számokkal, mert hiszem, hogy a számoknak jelentése van az életünkben. Az 55-ös számnak azonban egészen egyszerű a magyarázata: éppen ennyi idő

koromra gyűlt össze annyi élettapasztalatom, hogy megírjam. Válogathattam volna 66 verset is a születésem évére utalva, de amikor összeállítottam az anyagot, az 55. versnél azt éreztem: elmondtam mindent, amit szerettem volna – és lezártam a kötetet.

– **A könyvcím választásához is van történeted?**

– Igen, határozottan! – és már előre jóízűen nevet azon, amit mondani készül. – Szerintem sokunknak van bakancslistája. Az enyémen szerepel egy olyan kép, hogy nyugdíjasként ülök egy tetőtéri szobában, nagy üveglak előtt egy hatalmas chesterfield fotelben, az asztalon kávé gőzölög és én fűzöm a haiku-gyöngyeimet. Így tervezem. Ez köszön vissza a most megjelent könyvem címében is.

– **Szép terv, úgy legyen! Van más is?**

– A következő kötet. Azon túl tervezem, hogy összeállítok egy naptárra való kép- és versanyagot, de ez még a jövő. Egyelőre gyógyítok, közben figyelek, mert:

„Kagylóhéjba zárt
szerelmemet az idő
gyönggyé formálja”

Így fér hát el három sorban az Élet.

A kötet borítója (forrás: <http://egeszsegvedoegyesulet.hu>)

Hosszú beszélgetésünknek talán összegzése is lehetne az írásom címe alatt idézett, Judit első haiku-kötetének másik gyöngyszeme (talán még a színek is helytállóak, részemről a zöld biztosan) – mert ez történt: rezdült a lélekhúr.

Dr. Olajos Judit *Haiku gyöngyök kanapémon* című kötete 2022. júniusában jelent meg a nyíregyházi Egészségvédő Egyesület Articsóka Kiadó sorozatának első köteteként, mely teljes szöveggel elérhető az alábbi linken:

http://egeszsegvedoegyesulet.hu/wp-content/uploads/2022/07/Olajos-Judit_Haiku-gy%C3%B3ngy%C3%B6k-kanap%C3%A9mon.pdf

A kötet szerkesztése HERCZKU TÜNDE, a dizájn KOVÁCS ÁDÁM munkája. A virtuális kiadványt lapozgatva felfigyeltem rá, hogy a nem szokványos versekhez jól illik az ugyancsak szokatlan – apró pöttyös – hátter. Mintha megannyi haiku-gyöngy készülne megszületni...

Ui.: Az articsóka kiváló gyulladáscsökkentő, immunerősítő, vízhajtó, vértisztító hatású. Segít megsza-

badulni a minket körülvevő világ mérgeitől, csakúgy, mint a kiadó által megjelentetett írások.

Ahogy a kiadó megfogalmazza: A kiadványsorozat nevéből kiindulva (művészet, testi-lelki egyensúly, összhang) teret szeretne nyitni minden olyan kiadványnak – digitális, nyomtatott formátumban –, amelyet a XXI. században bárki szívesen látna a „túlélőkészletében”. ■

Orvos- és gyógyszerészszerkesztők Debrecenben

POGÁNY GYÖRGY

nyugalmazott könyvtárigazgató

bibliofil52@gmail.com

Korunk egyik meghatározó jellemzője a globalizmus, a határokon túlmutató különféle szerveződések és szervezetek – államiak és az államtól elvileg függetlenek – növekvő befolyása, sőt bizonyos értelemben hatalma. Ezek a folyamatok viszont érthetően felerősítik a társadalom önvédelmi reflexeit, amelyeknek egyik formája a lokalitás fontosságának hangsúlyozása, a helyi vonatkozású történetek, mozgalmak, értékek megbecsülése és propagálása. A lokalitás elkötelezett hívei a közkönyvtárak, helyismereti gyűjteményekben szolgáltatják az adott szűkebb területre vonatkozó különféle információkat, amelyeknek hordozói lehetnek nyomtatottak, kéziratosak, vizuálisak, hangzók vagy tárgyiak. A helyismereti gyűjtemények megbecsült és fontos dokumentumai a helyi sajtó fennmaradt példányai, és alapvető elvárás a helyismereti gyűjteményektől, hogy eredetiben vagy másolatban szolgáltatni tudják a helyben egykor megjelent periodikumokat. A sajtó a helytörténeti, helyismereti tevékenységnek elsőrangú forrása, nélküle nem lehet feltárni az adott település múltját.

Debrecen méltán büszkélkedhet különösen gazdag történelemmel, olyan történelemmel, amely sokszor szervesen kapcsolódott az országéhoz, attól elválaszthatatlan volt. Gondoljunk csak arra, hogy két alkalommal is betöltötte a főváros funkcióját, először 1849-ben, majd 1944–1945 fordulóján. Politikai, közigazgatási szerepe mellett különösen gazdag a város kulturális öröksége, egyeteme és a református kollégium századok óta gyarapítja a magyar művelődés kincses táráját. Nem lehet csodálni, hogy a magyar városok közül Debrecen helyi sajtója különösen gazdag és sok nagyszerű újságíró, szerkesztő munkálkodott az egykori redakciókban. Közülük jó néhányan a magyar irodalomban is meghatározó szerepet tölthettek be, gondoljunk csak Adyra vagy Móricz Zsigmondra.

Nekik, az egykori szerkesztőknek állított méltó emléket GELLÉR FERENCNÉ DR. KEONCH HAJNALKA, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatója. A szerző hosszú ideje foglalkozik városa múltjával,

sajtótörténeti kutatásaiból 2017-ben már publikált egy kötetet: *Dongók és dongó fullánkok : fejezet a debreceni élclapirodalom történetéből : 1861–1915, 1953 és 1956 címen adta közre kutatásai eredményét.*

A mostani kötet címe némileg félrevezető. Nem emlékkönyvről, hanem egy jól használható lexikonról és bibliográfiáról van szó. A szerző kötetének egyik fő része a Könyvészet, amelyben a debreceni periodikumok adatai sorakoznak a kezdetektől, 1843-tól 2000-ig. Az egyes lapok legfontosabb adatai követik egymást időrendben a tételekben. A számozott tételek fontos tartozéka az adott lapra vonatkozó alapvető irodalom közlése, összesen 135 kiadvány adatai találhatók ebben a részben. A kötet második fő része az *Újságírói pályaképek* elnevezésű. Lényegesen terjedelmesebb, a 39. laptól a 219. oldalig terjedően 200 egykori és mai szerkesztő, újságíró életrajzi adatai olvashatók a kötet lapjain. Az egyes szócikkek felépítése a következő: a szerkesztő arcképe, a kép lelőhelye, alapvető életrajzi adatok (születés helye, ideje, elhalálozás helye, ideje, majd a pályakép szöveges ismertetése. Ehhez kapcsolódik az illető legfontosabb, legjellemzőbb műveinek közlése, a személyre vonatkozó irodalom megadása, majd „Elismertsége” megnevezéssel kitüntetései felsorolása. Ettől a sémától természetesen sokszor el kellett térni Gellérnének, egyes személyekről nem lehetett képet felkutatni, másoknál hiányzik a születés vagy az elhalálozás pontos ideje, nem taglalták működését vagy nem ismerték el kitüntetéssel munkásságát. A két fő részt követően találhatók a ki egészítő, ám nagyon is lényeges bibliográfiák és mutatók. A bibliográfiák közül az első a debreceni sajtótörténet válogatott könyvésze, melyben nyomtatott irodalom mellett gépiratos források (egyetemi szakdolgozatok, hagyatékok stb.) adatai is megtalálhatók. A következő bibliográfiai rész a Debreceni tanulmányok címet viseli, ebben nyomtatott források szerepelnek időrendben. Talán könnyebben áttekinthető lett volna a két rész, ha nem külön, hanem egységes szerkezetben közli a szerző. A harmadik bibliográfiai

egység a magyar sajtótörténet válogatott irodalma, szintén kronológikus elrendezésben.

Ezután következnek a mutatók. Az anyag visszakeresését összesen négyféle index könnyíti meg. Az első a debreceni folyóiratok betűrendes mutatója, vagyis Gellérné következetesen alkalmazza azt az alapvető bibliográfiai elvet, hogy a mutatónak ellentétes szerkezetűnek kell lenni, mint a bibliográfiai fő résznek. A második mutató az újságírók, szerkesztők betűrendes jegyzéke, ennek segítségével lehet összegyűjteni, hogy egy-egy szerkesztő működése során mely lapokat editorálta. A sajtótörténeti mutató két részből áll. Ez a mutatórendszer a debreceni sajtótörténetre vonatkozó cikkek, írások szerzőinek nevét tartalmazza, az első rész a kéziratos források feltárását könnyíti meg, a második pedig a nyomtatott írások közreműködőit vetíti ki. Némileg túlbonyolítottak tűnik ez a mutatórendszer, talán egyszerűbb lett volna egységes betűrendben közölni. És még van egy mutató: ez az újságírói pályaképeket bemutató részhez kapcsolódó szakirodalom szerzőinek visszakeresését teszi lehetővé.

A helytörténeti tevékenységnek sokféle elágazása lehet. A kötetet tanulmányozva kiderült, hogy jól felhasználható a debreceni orvos- és gyógyszerésztörténet egyes aspektusainak mélyebb megismeréséhez. Ez persze érthető, ha figyelembe vesszük, hogy a városban mintegy száz éve folyik orvoscépzés. Ez értelemszerűen néhány gyógyszerészi, orvosi lap indítását is indokoltá tette. Az első egy rövid ideig, mindössze néhány napig létező periodikum volt. A 33. tétel a Napi Közlöny, amely 1882. július 20-a és 27-e között látott napvilágot. Tulajdonképpen alkalmi lapról van szó, amely a Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Debrecenben tartott XXII. nagygyűlése alkalmából jelent meg. A nagygyűlést, vagy mai kifejezéssel vándorgyűlést rendszerint kétévenként rendezték meg, az elhangzott előadásokból és a program egészének lefolyásáról önálló kötet is készült. A rendezvényeknek helyet adó városok a résztvevőknek valamilyen emlékeztető tudományos könyvet is ajándékoztak. A debreceni gyűlésen is így volt. Mint a kötetben olvashatjuk, a köszöntéskor ZELIZY DÁNIEL (1831–1889) orvos az alábbi szavakkal üdvözölte a megjelenteket: „Nem szemlélhette Debreczen város utatokat tovább anélkül, hogy azt ne mondta volna: jertek ide hazaszeretet vezérszillaga után járó vándor-tudósok, jertek az ország szívére!” „Így üdvözölte a gyűlés buzgó titkára, Debreczen hű fia, Zelizy Dániel, a Napi Közlöny homlokán az ország szívébe siető vándorokat, kik 304-en sereglettek össze, hogy a legmagyarabb város haladásának, lakói gyakorlati gondolkodásának és a legmagyarabb cultura fejlődésének örüljenek.”

„Debreczen város és Hajdúvármegye közönsége pedig monographiáikat adták emlékül a gyűlés tagjainak. Debreczennek 920 lapra terjedő egyetemes leírása méltó mű, úgy a nagylelkű adományozó közönséghez mint íróihoz. Húsz szerző különkülön szakszerű munkájának tekinthető e vaskos kötet, melyet Zelizy Dániel ügyes keze szedett s állított össze, ki egyéb, leginkább az iskolákra vonatkozó cikkein kívül Debreczent mint alföldi magyar várost írta le benne.”

A másik kötet is érdekes volt, ez Hajdú-megye leírását tartalmazta, mely 12 szerző munkájaként jelent meg és Varga Géza főorvos szerkesztette. Mint az összefoglaló kötetben olvasható: „E mű különösen azért nevezetes, mert az alakulás és megszilárdulás korszakának küszöbén álló új, akkor még csak öt év óta fennállott törvényhatóság eredetét s rövid történetét tárgyalja s ritka érdekes adatul fog az utókornak szolgálni, a minővel egyetlen más vármegye sem dicsekedhetik”.

Vagyis látható, hogy a Napi Közlönyhöz kapcsolódóan milyen gazdag, sokrétű művelődéstörténeti összefüggést lehetett ismertetni!

A folyóiratokat felsoroló rész 87. tétele az Orvosok és Gyógyszerészek Lapja, amely 1930. február 20-án indult és 1938. december hónapig jelent meg REX FERENC, majd MIKÓ GYULA szerkesztésében. Rex Ferenc (Debrecen, 1886. március 17. – Debrecen, 1959. augusztus 2.) gyógyszerész, szakíró, lapszerkesztő volt, 1908-ban a pesti egyetemen gyógyszerész, 1914-ben gyógyszerész doktori oklevelet szerzett. 1912-ben Debrecenben gyógyszerészeti kisüzemet alapított, ebből fejlődött ki a Dr. Rex Chemiai Gyar és Gyógyszernagykereskedés. 1945 után államosították, ebből jött létre a Hajdúsági, a mai Teva Gyógyszergyár. Mikó Gyula (Abrudbánya, 1889. március. 22. – Debrecen, 1951. február 26.) gyógyszerész oklevelet szerzett Kolozsvárott, ahol 1912-ben doktori címhez jutott, majd 1921-ben Budapesten orvosként fejezte be tanulmányait. Tanársegéd lett a debreceni egyetemen, majd az Egyetemi Gyógyszertár igazgatójaként működött, 1927-ben magántanári címet szerzett, 1932-ben törvényszéki vegyészeti szakértő lett. Az Orvosok és Gyógyszerészek Lapjának három éven keresztül volt főszerkesztője. A második világháború alatt felsőbb utasításnak eleget téve, Németországba települt, visszatérése után először az igazolóbizottság nem akarta működését engedélyezni, majd a bíróság fellebbezése után igazoltnak nyilvánította, ám ellenségei koncepcióos vádak alapján eltávolították az egyetemről. A procedura felőrölte egészségét és mindössze 62 éves korában elhunyt.

A 100. tételben a Tovább-ról olvashatunk, a Márciusi Front 1938-ban megjelent lapjáról, amelyet egy akkor még orvostanhallgató fiatalember, ZÖLD SÁNDOR szerkesztett. Zöld (Nagyvárad, 1913. május 19. – Buda-

pest, 1951. április 20.) 1939-ben végzett a debreceni egyetem orvosi karán. A berettyóújfalui kórházban dolgozott. Zöld Sándor ekkor már kommunista volt, részt vett az illegális szervezkedésben és 1945 után egyre magasabb beosztásokba került, 1950-ben belügyminiszter lett. 1951-ben Rákosi számon kérte rajta a Márciusi Fronthoz fűződő kapcsolatát és szemére vetette az időközben letartóztatott kommunista vezetőkhöz való baráti kötődését. Zöld Sándor a támadás után nem várta meg, amíg az ÁVO letartóztatja: családját meggyilkolta majd öngyilkosságot követett el.

A szerkesztőket ismertető részben a 32. tétel CZEG-LÉDY MIHÁLY (Hajdúszoboszló, 1859 – Debrecen, 1937) rövid bemutatása. A megye tiszti főorvosa volt és mint ilyen szerkesztette Hajdú vármegye *Hivatalos Lapját*. Azt bizonyítja ez az apró adalék, hogy az orvosi végzettség milyen, sokszor a gyógyítástól távol lévő hivatásra is alkalmassá tehetett valakit.

A 175. számon TARISKA ISTVÁN (Kölcse, 1915. június 28. – Budapest, 1989. február 5.) biográfiája olvasható. Vitathatatlan, hogy a debreceni orvosszerkesztők között ő a legismertebb gyógyító. Az elme- és ideggyógyász professzor az MTA levelező tagja volt, az OPNI főigazgatója. Igaz, amíg idáig eljutott, igencsak küzdelmes pályafutása volt. A második világháborúban fogságba esett, 1945-ben hazatért, és egy rövid ideig szerkesztette a *Néplapot*. 1951-ben koholt vádak alapján letartóztatták és 1954-ig börtönben volt, szabadulása után ívelt felfelé orvosi pályafutása.

A néhány orvosi vonatkozás bemutatása jelzi, hogy a kötet milyen jól használható a szűkebben vett hely-

történeti kutatásokon túl. Ugyanakkor néhány sajnálatos hibára szükséges rámutatnunk. Az életrajzokat képek kísérik, néhány esetben azonban az internet megráfalta a szerzőt, vagyis nem a tárgyalta személy portréja látható. ANTAL GÁBOR kritikus, újságíró (Budapest, 1922. október 15. – 1995. július ?, 3. sz. életrajz) arcképeként az azonos nevű, de a XIX. században élt református püspöké látható. Baranyi Imre irodalomtörténész, szerkesztő (13. életrajz, Furta, 1935. február 4. – Debrecen, 1968. augusztus 20.) mindössze 33 évet élt, képe helyett egy 60 évnél is idősebb férfi portréja szerepel.

ERDÉLYI ISTVÁN (38. életrajz, 1843 körül – 1911) arcképe helyett Erdélyi István régész (1931–2020) portréja látható. A 146. és a 148. életrajzokhoz (S. Szabó József és Szabolcsi Lajos) azonos portré kapcsolódik. A 164. életrajzhoz, Székely Tibor (Budapest, 1908. április 11. – Ágfalva, 1945. január 22.) működéséhez egy másik Székely Tibor, az 1912 és 1988 között élt utazó fotója csatlakozik.

Ezek az apró hibák azonban semmit sem vonnak le a jól használható segédkönyv értékeiből, amely a helyismereti tájékoztató munkán túl jól és haszonnal forgatható a város gyógyszerészei, orvosai munkásságának megismerésében.

[A debreceni újságírók emlékkönyve, 1843–2000 / szerk. Gellér Ferencné Keonch Hajnalka. – [Debrecen] : [Gellér F.-né], cop. 2021. – 266 p. : ill. ; 24 cm]

Névjegy

Dr. Gracza Tünde (PhD)

A beköszöntőnkben is jelzett rendhagyó Névjegy rovatunk vendége ezúttal DR. GRACZA TÜNDE, a Pécsi Tudományegyetem Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtárának korábbi igazgatója, majd vezetője. Gazdag, tartalmas életpályájából most a kiadványunk életében fontos szerepet betöltő szerkesztői tevékenységét méltatva szeretnénk megköszönni ezirányú munkáját.

Dr. Gracza Tünde felelős szerkesztői minőségben 2007 óta tevékenykedett aktívan az orvosi könyvtárosok hivatalos sajtóorgánumának megjelenésében, de szerzőként már korábban, a 2000-es évek elejétől publikált a kiadvány oldalain. A 2004-től már MOKSZ Hírlevél címen megjelenő periodika szerkesztését 2007-től vette át, s ez jól látható fejlődést eredményezett az akkor még nyomtatásban (300 példányban) megjelenő hírlevél életében, tartalmi és formai tekintetben egyaránt.

Kezdeményezésére kapott a kiadvány ISSN számot 2009-től, ezzel – a kiadói protokollt követve – új címet is. A korábban (1961-től) *Orvosi Könyvtáros*, majd 2004-től *MOKSZ Hírlevél* cím után ekkor született meg a ma már jól ismert *Orvosi Könyvtárak*, amely nem csak címében, de megjelenésében is megváltozott. A háromtagú szerkesztőbizottság és DR. VASAS LÍVIA, akkori MOKSZ-elnök és lapigazgató az alábbiakban fogalmazta meg a változás okát:

„Az új címet azért választottuk, mert szeretnénk, ha azok az orvosi és egészségügyi könyvtárak is bekapcsolódnának munkánkba, akik valamilyen oknál fogva nem tudnak szövetségünk aktív tagjai lenni... Lapunkat ettől az évtől kezdődően elektronikus formában is hozzáférhetővé tesszük, mert fontosnak érezzük, hogy ezentúl elérhessen bennünket minden érdeklődő, aki többet szeretne tudni szakmánkról...”

Fotó: Brattán Vera

Dr. Gracza Tünde a következő két évben (2009–2010) vállalta a felelős szerkesztői munkát, majd néhány éves szünet után 2015-ben, a MOKSZ tisztújító közgyűlésén kapott ismét felkérést a szerkesztésre, melyet a 2022. év 2. szám megjelenéséig végzett.

A ma már – a nemzetközi elvárásnak megfelelően – DOI számmal is rendelkező Orvosi Könyvtárak fejlődéstörténetének egyik meghatározó egyénisége ez év nyarán elkészült szerkesztőbizottságunktól.

Kedves Tünde! Köszönjük az orvosi könyvtárosok hivatalos sajtóorgánumának szerkesztőségében végzett sokéves munkát! Nyugdíjas éveidre sok örömet, szép élményeket és jó egészséget kívánunk!

GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES és
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PhD)
szerkesztők

Szerzői útmutató | *Author guidelines*

Az Orvosi Könyvtárak a MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) szakfolyóirataként az érintkező szakterületeken készült tudományos közleményeket, ezen szakmai közösség életével, napi munkájával kapcsolatos cikkeket és érdeklődésére számot tartó híreket tesz közzé open access formában.

Az egyes rovatok rövid bemutatása (ld. a borító hátoldalán) leendő szerzőink számára kínál fel lehetőségeket készülő publikációik céljának, műfajának megválasztásában.

Az Orvosi Könyvtárak – néhány indokolt kivételtől eltekintve – kizárólag máshol még nem publikált írásokat közöl. A szerkesztőség az elektronikus postacímére (ok.szerkesztoseg@gmail.com) megküldött kéziratokat úgy tekinti, hogy azok közrebocsátása minden feltüntetett szerző közös akaratával történik. A közlésre való elfogadás jogát a szerkesztőség fenntartja, az eredeti szövegváltozatokat – a szerzői szabadság és felelősség meghagyásával – szakmai és nyelvi szempontból lektorálja, a megjelent közlemények tartalmaért a szerzők felelnek.

Kérjük Tisztelt Szerzőinket, hogy nevük mellett munkahelyüket (amennyiben van) és elektronikus elérhetőségüket is tüntessék fel, a közlemény címét pedig magyar és angol nyelven szerepeltessék.

Az „Eredeti közlemények” rovatba szánt művek kéziratának emellett tartalmaznia kell:

- a cikk magyar és angol nyelvű rezüméjét (maximum 100-100 szó terjedelemben);
- a közlemény tartalmát tükröző 3–5 angol és magyar nyelvű kulcsszót;
- a közlemény végére rendezett jegyzeteket, a hivatkozott (szak)irodalom és a közölt képek forrásait.
- A jegyzetek tartalmazzák az azonosításhoz szükséges adatokat, formai szempontból pedig kövessék a *Vancouver* hivatkozási módszert.

Példák a különféle forrástípusok esetében:

- **teljes könyv**
Tringer L. A pszichiátria tankönyve. 5. átdolg. kiad. Budapest: Semmelweis; 2019. 604 p.

- **könyvfejezet**
Ashley M. Legal aspects of consent to treatment and the nature of malpractice claims in the United Kingdom In: Kay S, Wilks D, McCombe D ed. Oxford Textbook of Plastic and Reconstructive Surgery. Oxford: Oxford University Press; 2021. p. 1597–1604.

- **folyóiratszöveg (1–6 szerző)**
Phimister EG, Hamel MB, Morrissey S, Rubin E. The Science behind the Study. N Engl J Med. 2022 June 2; 386 (22): 2138. DOI: 10.1056/NEJMe2206397

- **folyóiratszöveg (6-nál több szerző)**
Richeldi L, Azuma A, Cottin V, Hesslinger C, Stowasser S, Valenzuela C, et al. Trial of a Preferential Phosphodiesterase 4B Inhibitor for Idiopathic Pulmonary Fibrosis. N. Engl J Med 2022 June 9; 386 (22): 2178–2187. DOI: 10.1056/NEJMoa2201737

- **internetes forrás**
Kirkman E, Watts S. Combat Casualty Care Research Programme. J R Army Med Corps. 2014 Jun;160(2):109–116. [letöltés dátuma: 2022. július 25.] URL: <https://militaryhealth.bmj.com/content/160/2/109.long>. DOI: 10.1136/jramc-2014-000254

(A Vancouver hivatkozási módszerrel kapcsolatban részletesebben vö. The Medical Library Association Style Manual. Rev. September 2019. Chicago, IL : Medical Library Association; 2019. [letöltés dátuma: 2022. augusztus 17.] URL: <https://www.mlanet.org/page/style-manual>)

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association

Megjelenés: elektronikusan	<i>Appearance:</i> <i>electronic</i>
Periodicitás: negyedéves	<i>Periodicity:</i> <i>quaterly</i>
Kiadó: Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége	<i>Published by:</i> <i>Hungarian Medical Library Association</i>
Felelős kiadó: SZLUKA PÉTER	<i>Publisher in Charge:</i> PÉTER SZLUKA
Főszerkesztő: GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES	<i>Editor-in-Chief:</i> ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI
Honlap: https://moksz.org	<i>Website:</i> https://moksz.org
Facebook: https://www.facebook.com/orvosikvtarak	<i>Facebook:</i> https://www.facebook.com/orvosikvtarak
Szerkesztőbizottság: GACSÁLYI TÖLGYESI ÁGNES POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PhD)	<i>Editorial Staff:</i> ÁGNES GACSÁLYI TÖLGYESI DR. GABRIELLA POGÁNYNÉ RÓZSA (PhD)
Szerkesztőség: E-mail: ok.szerkesztoseg@gmail.com	<i>Editorial Board:</i> <i>E-mail:</i> <i>ok.szerkesztoseg@gmail.com</i>
Telefon: +36 70 610 4093	<i>Phone:</i> +36 70 610 4093
Tervezés, tördelés: BRÁTÁN VERA	<i>Design, layout editor:</i> VERA BRÁTÁN
Adószám: 18230082-1-42	<i>Tax Number:</i> 18230082-1-42
ISSN 2061-0378	
DOI: 101824/OK.2022.3	

ORVOSI • 2022/3 KÖNYVTÁRAK